

ประเทศไทยกับการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด



นางสาวประกายดาว ประสพศิลป์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ


คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-2090-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THAILAND'S ENTRY INTO THE NON-ALIGNED MOVEMENT



Miss Pragydao Prasopsil

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Political Science in International Relations

Department of International Relations

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-2090-4

ประกายดาว ประสพศิลป์ : ประเทศไทยกับการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.
(THAILAND'S ENTRY INTO THE NON-ALIGNED MOVEMENT)

อ. ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์, 151 หน้า.

ISBN 974-17-2090-4.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษานโยบายต่างประเทศของไทย ในกรณีการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด(NAM)โดยการศึกษาจะเน้นที่คุณลักษณะที่เอื้ออำนวยให้รัฐหนึ่ง ๆ มีนโยบายเข้าเป็นสมาชิกสถาบันระหว่างประเทศ 5 ลักษณะ ตามแนวความคิดของ Michael Zürn ซึ่งได้แก่ สภาพเศรษฐกิจของรัฐกับความเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ ความผูกพันที่รัฐมีต่อสถาบันระหว่างประเทศ โครงสร้างภายในประเทศแบบบรรษัทนิยม การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่เป็นงานประจำ

ผลการศึกษาได้ข้อสรุปที่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า สภาพการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน มีส่วนผลักดันให้ไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด สำหรับสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เป็นความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย

การศึกษายังได้ข้อสรุปเพิ่มเติมว่า คุณลักษณะโครงสร้างภายในประเทศแบบบรรษัทนิยม ไม่สอดคล้องกับกรณีการเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของไทย เนื่องจากไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม และไม่ได้เป็นรัฐสวัสดิการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา 2545

4281153024 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEY WORD: THAI FOREIGN POLICY / THE NON-ALIGNED MOVEMENT

PRAGYDAO PRASOPSIL : THAILAND'S ENTRY INTO THE NON-ALIGNED MOVEMENT . THESIS ADVISOR : ASSTST.PROF.DR.CHOOKIAT PANASPORNPRASIT, 151 pp. ISBN 974-17-2090-4.

The primary objective of this thesis is to study Thailand's foreign policy in the case of its entry into the Non-Aligned Movement (NAM). This study will be based on Professor Michael Zürn's conceptual framework which proposes five national characteristics of any state, being conducive to become a member of any international institution. Those five characteristics include a competitive economy and a high dependence on foreign trade; a high number of institutional commitments; a corporatist domestic structure; a change in the governing coalition, and an unhighly routinized foreign policy.

The findings of this thesis correspond with the initial hypothesis which states that both the political and economic surroundings at the domestic level under the Anand administration pave the way for Thailand to join the NAM. Later, the Chuan administration's policy towards NAM is the continuation of the Anand administration.

This thesis also reveals an additional conclusion, stating that the corporatist domestic structure is not relevant to Thailand's entry to the NAM, for Thailand's economic system is a free-trade, not a welfare state system.

Department of International Relations

Field of study International Relations

Academic year 2002

Student's signature.....

Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความช่วยเหลือ แนะนำ และตรวจสอบ
แก้ไขเป็นอย่างดียิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างมาก และขอขอบพระคุณไว้ ณ
โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ ชูมาก และรอง
ศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบและช่วยตรวจสอบ ซึ่งแนะนำแก้ไขให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ คุณอาสา สารสิน, นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ,
ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ, ดร.สุชาติ จุฑาสมิต และคุณสมาน ชมภูเทพ ที่ได้กรุณาให้สัมภาษณ์
เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์และถูกต้องในด้านเนื้อหา

ขอขอบคุณนิสิตมหาดบัณฑิตความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทุกท่าน ที่คอยเป็น
กำลังใจ สนับสนุน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

ท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณ ผู้บังคับบัญชาทุกระดับ เพื่อนร่วมงานทุกท่าน และบุคคล
ในครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้า ตลอดจนทุก ๆ ท่านที่ไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้
ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และให้กำลังใจมาตลอดระยะเวลาของการศึกษา

นางสาวประกายดาว ประสพศิลป์

14 กุมภาพันธ์ 2546

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 สภาพปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐาน.....	6
1.3 กรอบความคิดในการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	9
1.5 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	9
1.6 วิธีการศึกษา.....	9
1.7 วิธีการนำเสนอ.....	10
2 พัฒนาการของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดกับนโยบายต่างประเทศ ของไทย.....	11
2.1 บทนำ.....	11
2.2 ความหมายของนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	11
2.3 ความเป็นมาของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	13
2.4 พัฒนาการของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	16
2.5 นโยบายต่างประเทศของไทยต่อกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	20
2.5.1 นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงทศวรรษ 1950.....	21
2.5.2 นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงทศวรรษ 1960.....	26
2.5.3 นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงทศวรรษ 1970.....	29
2.5.4 นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงทศวรรษ 1980.....	35
2.5.5 นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น.....	38
2.6 สรุป.....	41

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	
คุณลักษณะของรัฐไทยที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	42
3.1 บทนำ.....	42
3.2 สภาพเศรษฐกิจของประเทศกับความเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่าง ประเทศ.....	42
3.3 ความผูกพันต่อสถาบันระหว่างประเทศ.....	49
3.4 โครงสร้างภายในประเทศ.....	54
3.5 การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง.....	57
3.5.1 การทำรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.).....	58
3.5.2 ความขัดแย้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลนายชวน หลีกภัย.....	64
3.6 ความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ.....	72
3.7 สรุป.....	78
4	
วิเคราะห์.....	79
4.1 คุณลักษณะที่เอื้ออำนวยนโยบายการเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	79
4.1.1 คุณลักษณะที่ 1 สภาพเศรษฐกิจของประเทศกับความเกี่ยวข้อง กับการค้าระหว่างประเทศ.....	82
4.1.2 คุณลักษณะที่ 2 ความผูกพันต่อสถาบันระหว่างประเทศ.....	83
4.1.3 คุณลักษณะที่ 3 โครงสร้างภายในประเทศแบบบรรษัทนิยม	85
4.1.4 คุณลักษณะที่ 4 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง.....	87
4.1.5 คุณลักษณะที่ 5 การดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่เป็น งานประจำ.....	88
4.2 ผลประโยชน์และผลเสียจากการเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ ฝ่ายใด.....	89
5	
สรุปผลการศึกษา.....	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
รายการอ้างอิง.....	93
ภาคผนวก.....	109
ภาคผนวก ก.....	110
รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์.....	111
คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์.....	112
ภาคผนวก ข.....	116
ตารางแสดงมูลค่าการส่งออกของประเทศไทย จำแนกตามประเทศ (หน่วย : บาท).....	117
ภาคผนวก ค.....	121
รายชื่อประเทศสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	122
รายชื่อประเทศสมาชิกกลุ่ม 77.....	124
ภาคผนวก ง.....	126
ยุติคดีว่าน เรื่องขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาปัญหาการเข้าเป็น สมาชิกถาวรของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	127
ระเบียบวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 18 ปีที่ 2 ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญ ครั้งที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ 30 มิถุนายน 2537	129
บันทึกการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 18 ปีที่ 2 ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญ ครั้งที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2537 ณ ตึกรัฐสภา.....	131
ภาคผนวก จ.....	134
การจัดองค์กรของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	135
โครงสร้างที่สำคัญของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	136
ตารางแสดงโครงสร้างของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	139
ประเทศเจ้าภาพการประชุมสุดยอดของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด	140

สารบัญ (ต่อ)

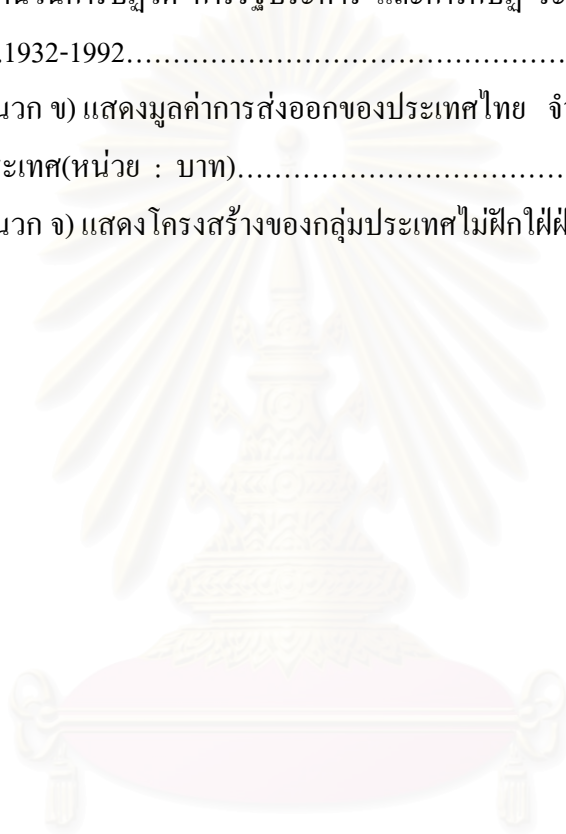
	หน้า
ภาคผนวก ฉ.....	141
Communique of the Meeting of Ministers for Foreign Affairs and Heads of Delegation of the Movement of Non- Aligned countries to the forty-eight session of the General Assembly, held at United Nations Headquarters on 4 October 1993.....	142
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	151



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของไทย (% การเปลี่ยนแปลง).....	39
2 แสดงมูลค่าการค้าระหว่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ.1986-1993.....	44
3 แสดงจำนวนการปฏิบัติ การรัฐประหาร และการกบฏ ระหว่างปี ค.ศ.1932-1992.....	59
4 (ภาคผนวก ข) แสดงมูลค่าการส่งออกของประเทศไทย จำแนกตามประเทศ(หน่วย : บาท).....	117
5 (ภาคผนวก จ) แสดง โครงสร้างของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด	139



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

สภาพปัญหา

กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (The Non-Aligned Movement หรือ NAM) ถือกำเนิดจากความร่วมมือของบรรดาประเทศเอกราชเกิดใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศด้อยพัฒนาและเคยเป็นอาณานิคม โดยประเทศเหล่านี้ได้ร่วมกันจัดตั้ง NAM ขึ้น ในช่วงที่มีความขัดแย้งและการต่อสู้ทางอุดมการณ์ทางการเมือง และแนวทางการดำเนินเศรษฐกิจ หรือที่รู้จักทั่วไปว่า สงครามเย็น ระหว่างสองชาติมหาอำนาจคือ สหรัฐอเมริกา ผู้นำฝ่ายเสรีประชาธิปไตย และอดีตสหภาพโซเวียตผู้นำฝ่ายลัทธิคอมมิวนิสต์

NAM จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 1 ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ในเดือนกันยายน ค.ศ.1961 (พ.ศ.2504) โดยมีประเทศเข้าร่วมประชุมทั้งหมด 25 ประเทศ ประเทศเหล่านี้ยืนยันว่าจะยึดถือในอุดมการณ์ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เพราะเชื่อว่าการไม่ผูกพันกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่กำลังมีความขัดแย้งด้านอุดมการณ์นั้น จะเป็นหนทางนำไปสู่สันติภาพของโลก อีกทั้งยืนยันถึงความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันโดยสันติตามหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ 5 ประการ หรือหลักปัญจศีล¹ และหลักการอยู่ร่วมกันเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือของโลก 10 ประการ ของที่ประชุมเอเชีย - แอฟริกา ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในปี ค.ศ.1955 นอกจากนี้ ด้วยเหตุที่สมาชิกส่วนใหญ่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก เป็นประเทศด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจ และอ่อนแอทั้งด้านการเมืองและการทหาร ทำให้ NAM มีนโยบายต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม ลัทธิล่าอาณานิคม และการเหยียดผิว พร้อมทั้งสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติต่าง ๆ

¹ หลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ (peaceful co-existence) หรือหลักปัญจศีล (Pancha Sheela) ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในสนธิสัญญาระหว่างอินเดียกับจีนว่าด้วยการค้าและปัญหาทิเบต ปี ค.ศ. 1954 หลักการนี้ประกอบด้วย (1) การเคารพในบูรณภาพทางดินแดนและอธิปไตยซึ่งกันและกัน (2) การไม่รุกรานซึ่งกันและกัน (3) การไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน (4) การยอมรับในความเสมอภาคและปรองดองผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และ (5) การอยู่ร่วมกันโดยสันติ

แนวทางของ NAM ได้รับความนิยมน้อยกว่าหลายในกลุ่มประเทศโลกที่สาม ทำให้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น จาก 25 ประเทศ ในปี ค.ศ.1961 เป็น 114 ประเทศ ในปี ค.ศ.1998 (ไม่นับรวมยูโกสลาเวียซึ่งมีสถานะไม่แน่นอน อันเนื่องมาจากปัญหาการแบ่งแยกประเทศเมื่อปี ค.ศ.1992)²

นับตั้งแต่เริ่มต้น สหรัฐอเมริกามองว่าอุดมการณ์ของ NAM เป็นการต่อต้านตน และประเทศตะวันตกทั้งหลาย เนื่องจาก NAM มีนโยบายต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคม ขณะที่ประเทศตะวันตกส่วนใหญ่เป็นอดีตเจ้าอาณานิคมของสมาชิก NAM³ สำหรับไทยในช่วงเวลานั้น กำลังดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกาอย่างแนบแน่น ด้วยหวังว่าสหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือไทยในการจัดการกับปัญหาการคุกคามของก๊กคอมมิวนิสต์ ดังจะเห็นได้จากการอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศ รวมทั้งการร่วมปฏิบัติการทางทหารในช่วงสงครามเวียดนาม ด้วยเหตุนี้ไทยจึงไม่ได้ให้ความสนใจกับ NAM⁴ และแม้ว่าสงครามเวียดนามจะสิ้นสุด พร้อมกับการถอนทหารของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1976 ไทยก็ยังไม่ต้องการสมัครเป็นสมาชิก NAM เนื่องจากเห็นว่า NAM ในช่วงนั้น มีท่าทีเอนเอียงไปทางค่ายสังคมนิยมมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 6 ซึ่งคิวบาได้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มระหว่างปี ค.ศ.1979-1982⁵

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่คราวการประชุมสุดยอดครั้งที่ 9 ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ในเดือนกันยายน ค.ศ.1989 เป็นต้นมา ความล้มเหลวของระบบสังคมนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ รวมถึงอดีตสหภาพ

² รายละเอียดโปรดดู <http://www.nonaligned.org/members>

³ อนุสรณ์ จันทพันธ์. ไทยกับกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (กรุงเทพมหานคร : กองการประชุมระหว่างประเทศ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2537), หน้า 3. (อัดสำเนา)

⁴ ไทยเข้าร่วมการประชุมเอเชีย-แอฟริกา ที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในปี ค.ศ.1955 และ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์ (พระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ) หรือ Prince Wan รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ได้แสดงบทบาทสำคัญเป็นผู้รายงานการประชุม (rapporteur) ด้วย แต่เนื่องจากเงื่อนไขทางการเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้นไม่เอื้ออำนวย และการต่อต้านตะวันตกของกลุ่มก็ไม่สอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศของไทย ทำให้ไทยไม่สนใจ NAM เลยในขณะนั้น

⁵ การดำรงตำแหน่งประธานของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมีวาระ 3 ปี ตามประเทศเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดในแต่ละครั้ง ซึ่งกำหนดให้มีขึ้นทุก 3 ปี

โซเวียต จนนำไปสู่การล่มสลายในเวลาต่อมา อันถือเป็นจุดจบของระบบสองขั้วอำนาจหรือสงครามเย็น ได้ทำให้ NAM จำเป็นต้องปรับบทบาทของตนเองเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยหันมาให้ความสนใจในประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมระดับรัฐมนตรีของกลุ่มครั้งที่ 10 ณ กรุงอักครา ประเทศกานา ในเดือนกันยายน ค.ศ.1991 ซึ่งได้ระบุให้ปัญหาสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และการค้ายาเสพติด เป็นประเด็นปัญหาเร่งด่วนที่สำคัญของกลุ่ม⁶

ช่วงเวลานี้อเองที่ประเทศไทยเริ่มหันมาให้ความสนใจ และแสดงความกระตือรือร้นที่จะสมัครเป็นสมาชิกของ NAM ผู้เขียนจึงมีความสนใจว่า เพราะเหตุใด ประเทศไทยจึงตัดสินใจสมัครเข้าเป็นสมาชิก NAM ในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่มีผู้แสดงความสงสัยในความจำเป็นของ NAM เนื่องจากสงครามเย็น ไม่ได้มีอยู่อีกต่อไปแล้ว⁷

การดำเนินการของไทยในการเข้าไปมีส่วนร่วมใน NAM เริ่มตั้งแต่สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ในการดำรงตำแหน่งครั้งที่ 2 ระหว่างเดือนมิถุนายน-กันยายน ค.ศ.1992 ซึ่งในยุคนี้ (ปลายทศวรรษ 1980 ต่อต้นทศวรรษ 1990) ไทยมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงมาก จึงต้องการพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นนโยบายต่างประเทศของไทยจึงให้ความสำคัญกับการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างแน่นแฟ้น โดยไทยได้ส่งนายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมสุดยอดครั้งที่ 10 ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 1-6 กันยายน ค.ศ.1992 ซึ่งประธานาธิบดีซูฮาร์โตแห่งอินโดนีเซียเป็นประธานกลุ่ม NAM ในช่วงนี้ เป็นที่สังเกตว่าประเทศสมาชิก ASEAN อีก 5 ชาติ ต่างก็เป็นสมาชิกถาวรของ NAM จนครบหมดแล้วคือ อินโดนีเซีย (ค.ศ.1961) มาเลเซียและสิงคโปร์ (ค.ศ.1970) บรูไนและฟิลิปปินส์ (ค.ศ.1992) ดังนั้น การเข้าร่วมประชุมนี้จึงเป็นการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ ในโลกที่สาม และเป็นเวทีระหว่างประเทศอีกเวทีหนึ่งในการกระชับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในภูมิภาค ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งเพื่อบรรลุเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศในยุคนี้

⁶Report of the Tenth Ministerial Meeting of the Movement of Non-Aligned Countries, **Documents of the Tenth Ministerial Conference of the Non-Aligned Countries**, 2-7 September 1991, (New Delhi : Indian Institute for Non-aligned Studies), p.30.

⁷ อ้างถึงใน Paul Ejime, **The Non-Aligned Movement-Still Relevant Today?** [Online] Available from : <http://www.woza.co.za/news/namrelevant.html> [2000, December 14]

ต่อมา ไทยมีการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 13 กันยายน ค.ศ.1992 โดยนายชวน หลีกภัย ได้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ไทยก็ยังเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ NAM ต่อไป และได้สมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มโดยสมบูรณ์ในเวลาต่อมา ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศไทยแสดงจุดยืนว่า การเป็นสมาชิก NAM นี้ เป็นการปรับตัวครั้งสำคัญของนโยบายต่างประเทศไทยภายใต้ระเบียบโลกใหม่⁸ ซึ่งเป็นยุคแห่งการแข่งขันระหว่างประเทศต่าง ๆ จึงต้องมีนโยบายที่เหมาะสมและจับใจกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อรักษาความได้เปรียบ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการค้า แม้ไทยจะเป็นสมาชิกของกลุ่ม 77 (Group of 77) ซึ่งเป็นความร่วมมือด้านเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาอยู่แล้ว แต่การเป็นสมาชิก NAM ก็จะเป็นการเพิ่มทางเลือกในการดำเนินนโยบายด้านนี้ได้อีกทางหนึ่ง

การเป็นสมาชิก NAM นี้ จึงเป็นนโยบายการทูตเชิงรุก ที่จะทำให้ไทยได้รับผลประโยชน์มากมาย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อขยายตลาดสินค้าส่งออกและแสวงหาแหล่งวัตถุดิบใหม่ ๆ ด้านการเมืองระหว่างประเทศ เช่น การเพิ่มอำนาจต่อรอง และด้านความมั่นคงของชาติ เช่น การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับประเทศอิสลามเพื่อความเข้าใจในปัญหาการแบ่งแยกดินแดนทางภาคใต้ของไทย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ไทยก็อาจพบข้อจำกัดจากการเข้าเป็นสมาชิก NAM ได้ กล่าวคือจากการสัมมนาเรื่อง “บทบาทของไทยกับกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด” ซึ่งจัดโดยกระทรวงการ

⁸ ระเบียบโลกใหม่ (New World Order) เป็นแนวความคิดหลังสงครามอ่าวเปอร์เซียของประธานาธิบดีจอร์จ บุช แห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งกล่าวไว้ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.1991 บุชอธิบายว่า ระเบียบโลกใหม่คือ โลกยุคใหม่ที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งประเทศตะวันตก-ตะวันออก-ตะวันตกหรือประเทศเหนือ-ใต้ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปรองดอง ปราศจากภัยคุกคาม ลักษณะสำคัญของระเบียบโลกใหม่คือ บทบาทของกองทัพในการรักษาความมั่นคงของชาติจะลดความสำคัญลง ขณะที่บทบาทขององค์การระหว่างประเทศจะเพิ่มสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของสหประชาชาติ ในการรับมือกับปัญหาข้ามชาติซึ่งประเทศเดียวไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น เศรษฐกิจ, ยาเสพติด, การก่อการร้าย, โรคระบาด, สิ่งแวดล้อม หรือการค้าอาวุธ เป็นต้น สรุปรจาก K. Kasemsri. “Trends in Thailand’s Foreign Policy : From the Cold War to the New World Order.” **ศรานุรรมย์** ฉบับที่ระลึกครบรอบปีที่ 49 (10 กุมภาพันธ์ 2535) : 54. และ Joseph S. Nye, Jr. “What New World Order?.” **Foreign Affairs** 71, 2 (1992) : 83-96.

ต่างประเทศ ระหว่างวันที่ 13-14 สิงหาคม ค.ศ.1993 ณ โรงแรมมณเฑียร พัทยา จังหวัดชลบุรี ที่ประชุมได้สรุปถึงปัญหาของไทยในการเข้าร่วมกับ NAM ได้แก่⁹

- ปัญหาความพร้อมของไทยในการรวมกลุ่ม กล่าวคือ ผู้กำหนดนโยบายและหน่วยราชการต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานในกระทรวงการต่างประเทศ มีความพร้อมเพียงใดในการทำงาน และมีเจ้าหน้าที่ประจำเพื่อทำงานได้อย่างต่อเนื่องหรือไม่

- ปัญหาความพร้อมของผู้นำไทย เนื่องจากสภาพการเมืองภายในประเทศทำให้ผู้นำไทยไม่สามารถอยู่ในอำนาจได้อย่างต่อเนื่องยาวนานเพียงพอที่จะดำเนินนโยบาย และมีบทบาททางการเมืองในระดับโลก กล่าวคือ สภาพการเมืองการปกครองของไทย เพียงในช่วงหนึ่งปี นับตั้งแต่ที่ไทยเข้าร่วมการประชุมสุดยอด จนได้เป็นสมาชิกของ NAM อย่างสมบูรณ์ คือระหว่างปี ค.ศ.1992-1993 นั้น ไทยมีนายกรัฐมนตรีถึง 3 ท่าน โดยนายอานันท์ ปันยารชุน ได้ดำรงตำแหน่ง 2 ครั้ง ได้แก่ นายอานันท์ ปันยารชุน (มีนาคม ค.ศ.1991 - เมษายน ค.ศ.1992) พลเอกสุจินดา คราประยูร (เมษายน - พฤษภาคม ค.ศ.1992) นายอานันท์ ฯ ครั้งที่ 2 (มิถุนายน - กันยายน ค.ศ.1992) และนายชวน หลีกภัย (กันยายน ค.ศ.1992 - กรกฎาคม ค.ศ.1995)

นอกจากนี้ หากพิจารณาเฉพาะรัฐบาลของนายชวน ฯ ซึ่งเป็นช่วงที่ไทยได้สมัครเข้าเป็นสมาชิก NAM ก็มีข่าวความขัดแย้งภายในพรรคร่วมรัฐบาลออกมาเป็นระยะ ๆ เช่น การที่พรรคประชาธิปัตย์ขัดขวางการดำเนินนโยบายที่พรรคร่วมรัฐบาลอื่น ๆ ดูแลอยู่ อาทิเช่น โครงการแหล่งน้ำของพรรคความหวังใหม่ หรือโครงการการจัดตั้งสถาบันร่วมผลิตแพทย์ระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดลและวชิรพยาบาลของพรรคพลังธรรม เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ไม่ปรากฏเด่นชัดนักในรัฐบาลชุดก่อน ซึ่งอาจเป็นเพราะนายอานันท์ ฯ เป็นผู้เลือกบุคคลในคณะรัฐมนตรีด้วยตนเอง ไม่ใช่มาจากการแบ่งสรรตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคร่วมรัฐบาลเหมือนนายชวน ฯ

ในที่สุด นโยบายการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดก็ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และไทยได้เป็นสมาชิกของ NAM อย่างสมบูรณ์ในวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ.1993 ในสมัยของรัฐบาลนายชวน ฯ

⁹ สรุปจาก เอเซียใต้, กอง, ข้อมูลและภูมิหลังการที่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิก NAM (กรุงเทพมหานคร : กองเอเชียใต้ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, 2536) (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

สมมติฐาน

สภาพการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ครั้งที่ 2 (มิถุนายน-กันยายน ค.ศ.1992) ต่อเนื่องถึงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย มีส่วนผลักดันให้ไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

กรอบความคิดในการศึกษา

เพื่อให้การศึกษานโยบายต่างประเทศไทย กรณีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงขอใช้กรอบความคิดของ Michael Zürn ในบทความเรื่อง “Bringing the Second Image (Back) In : About the Domestic Sources of Regime Formation”¹⁰ มาประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

Zürn ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองภายในของรัฐบาลกับนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนั้น กับการจัดตั้งระเบียบวิธีปฏิบัติระหว่างประเทศ (regime formation) โดยให้การเมืองภายในเป็นตัวแปรต้น และการจัดตั้ง regime เป็นตัวแปรตาม ส่วนนโยบายต่างประเทศเป็นตัวแปรกลาง (intermediary variable) ดังรูป

domestic politics → foreign policy type → regime formation

นโยบายต่างประเทศในความหมายของ Zürn คือ “การกระทำที่สามารถสังเกตได้ของรัฐหนึ่งต่อหน่วยการเมืองอื่น ๆ ซึ่งอยู่นอกเหนือขอบเขตอำนาจทางดินแดนของรัฐนั้น... นโยบายต่างประเทศถูกกำหนดโดยรัฐคือ ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีความชอบธรรมในการปกครองดินแดนที่เรียกว่าชุมชนทางการเมือง โดยรัฐไม่จำเป็นต้องเป็นตัวแสดงที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (unitary actor) ความขัดแย้งและการแข่งขันของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลสามารถเกิดขึ้นได้ เพราะต่างก็ทำไปเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ เช่น ฝ่ายหนึ่งอาจต้องการจัดตั้ง regime แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วยและขัดขวางเต็มที่ก็ได้”¹¹ โดยในที่นี้ Zürn จะไม่ศึกษาถึงลงไปถึงค่านิยม การรับรู้ และความเชื่อของตัวผู้กำหนดนโยบาย

¹⁰ Michael Zürn, ‘Bringing the Second Image (Back) In : About the Domestic Sources of Regime Formation,’ in Volker Rittberger (ed.), **Regime Theory and International Relations** (New York : Oxford University Press, 1993), pp.282-311.

¹¹ **Ibid**, pp.288-289.

อย่างไรก็ตาม Zürn ไม่ได้ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติ เพราะ Zürn เห็นว่านโยบายต่างประเทศนั้นมีที่มาจากผลประโยชน์ ดังนั้น นโยบายต่างประเทศที่ออกมาจึงสะท้อนถึงผลประโยชน์แห่งชาติที่คาดว่าจะได้รับในตัวเองอยู่แล้ว

จากการวิจัยเรื่องการเมืองภายในกับการจัดตั้ง regime ที่มหาวิทยาลัย Tübingen Zürn พบว่า นโยบายต่างประเทศที่มีลักษณะนำไปสู่การจัดตั้ง regime (regime-conductive foreign policy) คือ นโยบายที่แสดงความจริงใจอย่างนุ่มนวล (soft faithfulness)¹² ความนุ่มนวล คือการที่รัฐพยายามแก้ไขปัญหานี้ ๆ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรข้อมูลข่าวสารและเศรษฐกิจที่มีอยู่มาเจรจาต่อรองกับรัฐอื่น ส่วนความจริงใจคือ การแสดงออกถึงการให้ความร่วมมือ มีนโยบายต่างตอบแทน รวมทั้งยังพร้อมที่จะยินยอมแต่เพียงฝ่ายเดียวในประเด็นปัญหานั้น ไม่ว่าจะเป็เพียงระยะเวลาสั้น ๆ หรือระยะยาวก็ตาม

นโยบายต่างประเทศที่มีแนวโน้มจัดตั้ง regime ดังกล่าว เกิดจากคุณลักษณะของรัฐ (characteristics of state actor) 5 ประการ ได้แก่

1. สภาพเศรษฐกิจของประเทศกับความเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ กล่าวคือ รัฐที่มีระบบเศรษฐกิจแบบแข่งขัน ต้องพึ่งการค้ากับต่างชาติสูง ซึ่งสามารถดูจากตัวเลขส่วนแบ่งการส่งออกในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (gross national product, GNP) จะมีแนวโน้มดำเนินนโยบายต่างประเทศที่นำไปสู่การจัดตั้ง regime สูง
2. ความผูกพันต่อสถาบันระหว่างประเทศ (institutional commitments) กล่าวคือ รัฐที่มีความผูกพันกับสถาบันระหว่างประเทศมาก มักดำเนินนโยบายที่นำไปสู่ regime
3. โครงสร้างภายในประเทศแบบบริษัทยักษ์ (corporatist domestic structure) กล่าวคือ รัฐที่ประชาชนต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงแบบรัฐสวัสดิการ และมีการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ จะเป็นรัฐที่เหมาะสมในการดำเนินนโยบายที่จะตั้ง regime มาก เนื่องจากรัฐมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศตามมา รัฐแบบนี้จึงต้องบรรเทาปัญหาดังกล่าว โดยการยอมรับบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการแข่งขันในตลาดโลกให้มากขึ้น ซึ่งผู้เขียนจะขออธิบายความหมายของ corporatism เพิ่มเติม เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาในบทที่ 4 ต่อไป

¹² Ibid, pp.296-297.

4. การเปลี่ยนแปลงการเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ชนิด ได้แก่ (1) การเปลี่ยนตัวผู้นำรัฐบาล (2) การเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรี การเพิ่มหรือลดพรรคร่วมรัฐบาล (3) การเปลี่ยนแปลงพรรคที่จัดตั้งรัฐบาล เช่น ฝ่ายค้านได้จัดตั้งรัฐบาลแทน และ (4) การปฏิวัติ¹³ จะทำให้มีความต้องการ international regime มากขึ้น เพราะจะมีกลุ่มในประเทศกลุ่มใหม่ได้ประโยชน์จาก regime

5. การดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่เป็นงานประจำ (routinization) คือ นโยบายต่างประเทศที่มีแนวโน้มจะจัดตั้ง regime จะต้องไม่ใช่นโยบายที่ได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นงานประจำ เพราะจะมีกลุ่มในประเทศที่พอใจกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินนโยบายแบบเดิมอยู่แล้ว ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย¹⁴

เมื่อพิจารณาถึงแนวความคิดของ Zürn ที่นำเสนอมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า Zürn ต้องการพิสูจน์ให้เห็นว่า การมีแนวโน้มหรือการดำเนินการตั้ง international regime ในประเด็นปัญหาใด ๆ ของรัฐหนึ่ง เกิดจากคุณลักษณะของรัฐ 5 ประการ โดยผ่านทางนโยบายต่างประเทศของรัฐที่มีลักษณะจริงใจอย่างนุ่มนวล ซึ่งนโยบายดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นผลประโยชน์แห่งชาติต่อไป

การนำแนวคิดของ Zürn มาประกอบการศึกษารัฐนี้ ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า การที่ไทยสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เกิดจากนโยบายต่างประเทศในช่วงนั้น ซึ่งเป็นช่วงเวลาของไทยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง และมีการเปลี่ยนรัฐบาลจากการเลือกตั้ง

อนึ่ง จะมีการปรับใช้แนวคิดของ Zürn ในส่วนของคำว่า “regime formation” โดยในที่นี้จะรวมถึงการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกของ regime ที่มีอยู่ก่อนแล้วด้วย เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่า แนวคิดที่จะจัดตั้งกับความต้องการที่จะเข้าร่วมใน regime มีความคล้ายกันในแง่ที่ว่า รัฐที่มีนโยบายดังกล่าวต้องการแสวงหามิตรประเทศในการดำเนินการใด ๆ ในประเด็นปัญหาหนึ่ง ๆ เหมือนกัน

¹³ J.D.Hagan, “Domestic Political Regime Changes and Foreign Policy Restructuring in Western Europe : A Conceptual Framework and Initial Empirical Analysis,” **Cooperation and Conflict** 24 : 141-62, 144. cited in Zürn, **Ibid**, p.307.

¹⁴ **Ibid**, pp.302-309.

ขอบเขตการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษานโยบายต่างประเทศของไทย ในช่วงการเข้าเป็นสมาชิกของ NAM ดังนั้น ระยะเวลาการศึกษาจึงจะเริ่มตั้งแต่การเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 2 ของนายอานันท์ ปันยารชุน เมื่อปี ค.ศ.1992 ซึ่งเป็นช่วงที่มีความคิดริเริ่มที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม จนกระทั่งสิ้นสุดในปี ค.ศ.1993 เมื่อประเทศไทยเป็นสมาชิก NAM โดยสมบูรณ์แล้ว

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงคุณลักษณะของรัฐ ที่เอื้ออำนวยให้ไทยมีนโยบายเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด
2. เพื่อศึกษาว่าคุณลักษณะใด ที่ส่งเสริมให้ไทยตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมากที่สุด

วิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (analysis description) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิตั้งแต่ปี ค.ศ.1992-2000 มาศึกษา ได้แก่

1. เอกสารชั้นต้นเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทย ในลักษณะของคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี เอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ หรือสุนทรพจน์ของผู้กำหนดนโยบาย
2. หนังสือวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเข้าเป็นสมาชิก NAM การดำเนินนโยบายต่างประเทศ และการเมืองการปกครองของไทย
3. บทความจากหนังสือพิมพ์ วารสาร สิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในระบบออนไลน์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการเข้าเป็นสมาชิก NAM การดำเนินนโยบายต่างประเทศ และการเมืองการปกครองของไทย
4. ข้อมูลตัวเลขทางเศรษฐกิจการค้าของไทยในช่วงที่ศึกษา เช่น ตัวเลขการนำเข้า การส่งออก และการลงทุน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสมาชิก NAM

5. เอกสารขั้นต้นของ NAM ในลักษณะของคำประกาศ คำแถลงสุนทรพจน์ หนังสือสำคัญสุดท้าย คำปราศรัย และคำแถลงการณ์จากการประชุมในวาระต่าง ๆ ของ NAM

นอกจากนี้ การรวบรวมข้อมูลยังจะรวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เช่น นายอาสา สารสิน อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในช่วงริเริ่มที่จะเข้าเป็นสมาชิก NAM นาวาอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ และ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ อดีตรัฐมนตรีว่าการและช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในช่วงที่กลุ่ม NAM รับไทยเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์ เป็นต้น

วิธีการนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ จะกล่าวถึงสภาพปัญหา สมมติฐาน กรอบความคิดในการศึกษา ขอบเขตการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา วิธีการศึกษา และวิธีการนำเสนอ

บทที่ 2 พัฒนาการของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดกับนโยบายต่างประเทศของไทย จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของ NAM และนโยบายต่างประเทศของไทย โดยจะชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงสอดคล้องระหว่างพัฒนาการของ NAM กับนโยบายต่างประเทศของไทยในแต่ละช่วง

บทที่ 3 คุณลักษณะของรัฐไทยที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด จะกล่าวถึงคุณลักษณะของไทย 5 ประการ โดยจะชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะแต่ละประการมีส่วนส่งเสริมต่อนโยบายการเป็นสมาชิก NAM ของไทยอย่างไร

บทที่ 4 วิเคราะห์ โดยนำกรอบความคิดที่ได้วางเอาไว้มาใช้ในการวิเคราะห์

บทที่ 5 เป็นบทสรุปของการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

พัฒนาการของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด กับนโยบายต่างประเทศของไทย

บทนำ

สภาพการเมืองระหว่างประเทศสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายว่า สงครามเย็น เป็นความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่าง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายโลกเสรี ซึ่งนิยมการปกครองระบอบประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบแข่งขันเสรี โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งนิยมการปกครองและระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม โดยมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ความขัดแย้งดังกล่าวสร้างความตึงเครียดให้กับประเทศโลกที่สาม ที่ไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับฝ่ายหนึ่งเพื่อต่อต้านอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะตระหนักดีว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของมหาอำนาจ จะกระทบต่อเอกราชและอิสรภาพของประเทศได้ ประเทศเกิดใหม่เหล่านี้จึงเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบ “ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด” (nonalignment policy) และรวมกลุ่มกันก่อตั้งเป็นกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (The Non-Aligned Movement, NAM)

บทบาทและท่าทีของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในแต่ละช่วง มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศของไทย ทั้งรูปแบบที่สอดคล้องกันและขัดแย้งกัน การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อ NAM จึงแตกต่างกันไปตามแต่ละยุคสมัยเช่นกัน

ความหมายของนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นเพียงหลักการกว้าง ๆ ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยการริเริ่มของนายกรัฐมนตรีเนห์รูแห่งประเทศอินเดีย แต่การที่ประเทศต่าง ๆ ที่รับหลักการนี้ไปใช้มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ทำให้มีการตีความหลักการนี้แตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละประเทศ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดและสับสนกับคำว่า “ความเป็นกลาง” เนื่องจากเนห์รูเป็นบุคคลแรกที่ใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ผู้เขียนจึงจะนำแนวคิดของเนห์รูเป็นหลักในการให้นิยามความหมายของนโยบายนี้¹

¹ วิมลวรรณ ภักโรดม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ.1947-1980) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2532), หน้า 7-9.

เนहरूย่าในโอกาสต่าง ๆ เสมอว่า นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดไม่ใช่ “นโยบายเป็นกลาง” หรือ “ความเป็นกลางในสงคราม” (neutrality) หรือ “ลัทธิเป็นกลาง” (neutralism) และไม่ใช่ นโยบายที่มีพื้นฐานมาจากนโยบายทั้งสองนี้ด้วย กล่าวคือ

1. การใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หมายถึง การที่รัฐประกาศตัวออกห่างจากความขัดแย้งทางการเมืองของมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายในช่วงสงครามเย็น โดยไม่ยอมผูกพันตนเองเข้าร่วมเป็นสมาชิกในระบบพันธมิตรทางทหาร หรือสนธิสัญญา หรือข้อตกลงทางทหารใด ๆ ที่มหาอำนาจทั้งสองเป็นผู้จัดตั้งขึ้น เพื่อให้รัฐตนมีอิสระในการดำเนินนโยบายทั้งภายในและระหว่างประเทศอย่างเต็มที่ และไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับข้อพิพาทของมหาอำนาจในสงครามเย็น²

2. อินเดียไม่ได้ใช้นโยบายเป็นกลาง แต่กำลังใช้นโยบายที่รัฐตนมีสิทธิในการพิจารณาและตัดสินใจสถานการณ์และปัญหาระหว่างประเทศอย่างเต็มที่ ตามที่อินเดียเห็นว่าถูกต้อง ซึ่งแตกต่างจากนโยบายเป็นกลาง ที่จำกัดบทบาทของประเทศในการเมืองระหว่างประเทศให้เป็นเพียง “ผู้ดู” โดยไม่มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือตัดสินใจในกิจการระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น ดังที่เนहरूได้เคยกล่าวไว้ว่า

“คำว่า ‘ความเป็นกลาง’ (neutrality) นั้น มีความหมายไม่ใคร่ดีนัก เนื่องจากคำนี้มักหมายถึงบุคคล ซึ่งนั่งอยู่บน ‘รั้ว’ โดยไม่อาจตัดสินใจระหว่างสิ่งที่ ‘ถูก’ และ ‘ผิด’ ได้ ดังนั้น อินเดียไม่ได้เป็นกลางอย่างแน่นอน ... อินเดียยึดมั่นในนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เพราะเราเชื่ออย่างแน่นนอนว่านโยบายนี้ จะทำให้เราสามารถบรรลุสันติภาพได้ โดยการสร้างบรรยากาศแห่งสันติภาพ และป้องกันมิให้สงครามเย็นขยายตัวออกไปในส่วนอื่น ๆ ของโลก”³

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² Michael Brecher, *The New States of Asia : A Political Analysis* (London : Oxford University Press, 1963), pp.111-112. อ้างถึงใน วิมลวรรณ ภัทโรดม, เพิ่งอ้าง, หน้า 7.

³ Cecil V. Crabb, Jr., *The Elephant and The Grass : A Study of Nonalignment* (New York : Frederick A. Praeger, Inc., 1965), p.11. อ้างถึงใน วิมลวรรณ ภัทโรดม, เพิ่งอ้าง, หน้า 8.

3. นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมิใช่ “นโยบายการอยู่โดดเดี่ยว” (isolationism) โดยการใช้นโยบายต่างประเทศแบบวางเฉย ไม่มีส่วนร่วมหรือส่วนเกี่ยวข้องในกิจการระหว่างประเทศเลย เพราะแท้จริงแล้ว นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นนโยบายที่มีความเป็นอิสระ และมีพลวัตรในตัวเอง ซึ่งเปิดโอกาสให้รัฐที่ใช้ได้มีส่วนร่วมในกิจการระหว่างประเทศ “อย่างเต็มที่” และ “อย่างแข็งขัน” เพียงแต่รัฐนั้นขอสงวนสิทธิ์ในการที่จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในการต่อสู้ของมหาอำนาจในสงครามเย็น และสงวนสิทธิ์ในการตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการระหว่างประเทศของตนเองเท่านั้น

จากความคิดของเนห์รูดังกล่าว ผู้เขียนขอสรุปลักษณะของนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ดังนี้

1. นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ไม่ผูกพันตนเองในทางทหารกับฝ่ายตะวันตกหรือฝ่ายตะวันออกในช่วงสงครามเย็น
2. นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดย้ำความเป็นอิสระของรัฐในการพิจารณา และตัดสินใจสถานการณ์และปัญหาระหว่างประเทศตามที่รัฐนั้นเห็นว่าถูกต้อง โดยไม่ถูกรอบงำจากมหาอำนาจใด ๆ
3. นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเน้นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือตัดสินใจในกิจการระหว่างประเทศ
4. นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม ลัทธิล่าอาณานิคม และลัทธิเหยียดผิว

ความเป็นมาของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

ประเทศโลกที่สามได้พยายามรวมตัวกันเรียกร้องให้ชาติมหาอำนาจทั้งสอง کاهشความขัดแย้งระหว่างกันเพื่อสันติภาพของโลก โดยในต้นทศวรรษที่ 1950 ประเทศเอกราชใหม่ในเอเชีย 5 ชาติ ที่เรียกว่ากลุ่มโคลัมโบ ได้แก่ พม่า ศรีลังกา อินเดีย อินโดนีเซีย และปากีสถาน ได้จัดให้มีการประชุมขึ้น ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา ระหว่างวันที่ 28 เมษายน - 2 พฤษภาคม ค.ศ.1954 ซึ่งนำไปสู่การประชุมประเทศเอเชีย - แอฟริกา (The Asian - African Conference) ที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 18 - 24 เมษายน ค.ศ.1955 การประชุมที่เมืองบันดุงนี้เองที่ดีถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

การประชุมที่เมืองบันดุง มีประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียและแอฟริกาเข้าร่วมทั้งหมด 29 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ซึ่งที่ประชุมได้ลงมติอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศใช้ “หลักการการอยู่ร่วมกันเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือของโลก 10 ประการ” ได้แก่

1. เคารพหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานโดยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และหลักการแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ
2. เคารพอธิปไตยและบูรณภาพอาณาเขตของประชาชาติทั้งหมด
3. ยอมรับนับถือความเสมอภาคของเชื้อชาติทั้งหมด และความเสมอภาคของประชาชาติต่าง ๆ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก
4. งดเว้นการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น
5. เคารพสิทธิของแต่ละประชาชาติในอันที่จะป้องกันตนเอง ไม่ว่าโดยลำพังหรือโดยร่วมมือกัน ตามนัยแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ
6. ละเว้นการจัดให้มีการป้องกันร่วมกันเพื่อผลประโยชน์เป็นพิเศษของประเทศมหาอำนาจใด ๆ และสำหรับประเทศมหาอำนาจให้ละเว้นการใช้อิทธิพลข่มขู่ชาติอื่น
7. ละเว้นการรุกราน หรือการขู่ว่าจะรุกราน หรือใช้กำลังต่อบูรณภาพอาณาเขตหรือเอกราชทางการเมืองของประเทศอื่น
8. ระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศทั้งหลายโดยสันติวิธี เช่น การเจรจา ประนีประนอม การใช้อำนาจตุลาการ การพิจารณาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรือวิธีการทางสันติอื่น ๆ ที่คู่กรณีตกลงกันตามนัยแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ
9. ส่งเสริมผลประโยชน์และความร่วมมือซึ่งกันและกัน
10. เคารพความยุติธรรมและข้อผูกพันระหว่างประเทศ⁴

หลักการ 10 ข้อแห่งบันดุงดังกล่าว เป็นการปรับปรุงมาจาก “หลักปรัชญาศีล” ซึ่งเป็นหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ (peaceful co-existence) 5 ประการ ซึ่งเป็นแถลงการณ์ร่วมระหว่างอินเดียกับจีนในสนธิสัญญาการค้าและปัญหาพิพาท เมื่อปี ค.ศ.1954 ดังนี้

1. เคารพในดินแดนและอธิปไตยซึ่งกันและกัน
2. ไม่รุกรานซึ่งกันและกัน
3. ไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน

⁴ อรุณี นวลสุวรรณ, **บทบาทของประเทศโลกที่สามในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 29.

4. เน้นความเสมอภาคและการปรองดองผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน
5. เน้นการอยู่ร่วมกันโดยสันติ⁵

นอกจากนี้ ที่ประชุมเมืองบันดุงยังได้สถาปนา “จิตใจบันดุง” (Spirit of Bundung) ขึ้น ซึ่งได้แก่ การต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมและลัทธิล่าอาณานิคม การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติ และการสร้างแนวร่วมระหว่างเอเชียกับแอฟริกา หรือที่เรียกว่า แนวร่วมเอเอ (Asia-Africa, AA)

การประชุมที่เมืองบันดุง คือจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในเวลาต่อมา ซึ่งก่อตั้งอย่างเป็นทางการในการประชุมของประเทศโลกที่สาม 25 ประเทศ ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ.1961 ซึ่งเป็นการประชุมสุดยอดระดับประมุขของรัฐหรือของรัฐบาลของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดครั้งแรก และที่ประชุมได้ร่วมกันกำหนดคุณสมบัติของประเทศสมาชิกของ NAM ดังนี้

1. ประเทศที่ประสงค์จะเป็นสมาชิกของ NAM จะต้องมีนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการการอยู่ร่วมกันโดยสันติของชาติที่มีระบบการเมืองแตกต่างกัน รวมทั้งต้องยึดมั่นในหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หรืออย่างน้อยก็มีแนวโน้มที่นิยมในหลักการนี้
2. ประเทศนั้นจะต้องมีนโยบายสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติที่พึ่งพา
3. ประเทศนั้นจะต้องไม่เป็นสมาชิกในกลุ่มพันธมิตร หรือสนธิสัญญาทางทหารใด ๆ ที่มีจุดประสงค์เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประเทศมหาอำนาจทั้งสอง
4. หากประเทศนั้นมีข้อผูกพันทางทหารกับประเทศมหาอำนาจ หรือร่วมอยู่ในองค์กรความมั่นคงร่วมกันในภูมิภาค ความผูกพันตามข้อตกลงดังกล่าว จะต้องไม่มีจุดประสงค์เกี่ยวพันกับความขัดแย้งของประเทศมหาอำนาจ
5. หากประเทศนั้นจำเป็นต้องมีฐานทัพต่างชาติอยู่ในดินแดน การอนุญาตให้ตั้งฐานทัพเช่นนี้ จะต้องไม่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวพันกับความขัดแย้งของประเทศมหาอำนาจ⁶

⁵ โคอิจิโร โอคาคุระ, แปลโดย วิภาชและรักษา (นามแฝง), **ขบวนการปลดปล่อยประชาชนเอเชีย แอฟริกา ลาตินอเมริกา** (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, 2523), หน้า 137.

⁶ สมเกียรติ อ่อนวิมล, **ขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดกับการประชุมที่นิวเดลี** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2524), หน้า 11.

พัฒนาการของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

นับตั้งแต่การประชุมครั้งแรกที่กรุงเบลเกรด NAM ได้มีการประชุมอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยกลุ่มได้มีการปรับเปลี่ยนท่าทีและบทบาทตามสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไป ทำให้ NAM ก็ยังคงอยู่ แม้ว่าสงครามเย็นจะสิ้นสุดลงไปแล้วหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต เมื่อต้นทศวรรษที่ 1990 และเนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาเฉพาะช่วงที่ประเทศไทยสมัครเป็นสมาชิก NAM ดังนั้น จึงจะกล่าวถึงเพียงการประชุมสุดยอดครั้งที่ 10 ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ปี ค.ศ.1992

การดำเนินงานของ NAM ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีนั้น ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศทำการศึกษาและแบ่งเป็นพัฒนาการแต่ละช่วง ดังนี้

1. ศาสตราจารย์ริตต์เบอร์เกอร์ (Volker Rittberger) แห่งมหาวิทยาลัย Tubingen ได้แบ่งพัฒนาการของ NAM ออกเป็น 4 ช่วง (ถึงปี 1998)⁷ ได้แก่

ช่วงที่ 1 ทศวรรษที่ 1960 เน้นประเด็นด้านการเมืองและความมั่นคง กล่าวคือ การสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติอาณานิคมต่าง ๆ หรือการให้ได้มาซึ่งเอกราชทางการเมือง รวมถึงการต่อต้านการเป็นพันธมิตรทางทหาร และการแบ่งแยกเชื้อชาติ

ช่วงที่ 2 ทศวรรษที่ 1970 เน้นปัญหาเศรษฐกิจ กล่าวคือ เมื่อประเทศส่วนใหญ่ได้รับเอกราชทางการเมืองแล้ว แต่ด้านเศรษฐกิจก็ยังคงพึ่งพิง หรือตกอยู่ภายใต้การครอบงำจากอดีตเจ้าอาณานิคมของตนอยู่ ประเทศเกิดใหม่เหล่านี้จึงต้องการเอกราชทางเศรษฐกิจด้วย โดยเรียกร้องให้จัดระเบียบเศรษฐกิจของโลกเสียใหม่ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันด้านเศรษฐกิจ ซึ่งตรงกับที่ศาสตราจารย์โอคาคุระ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยเอเชีย-แอฟริกาแห่งมหาวิทยาลัยโอซากา ได้แสดงความเห็นไว้ว่า

⁷ V. Rittberger, **The Non-Aligned Movement (NAM)**, เอกสารประกอบการบรรยายวิชา The United Nations System : Politics and Policies ปีการศึกษา 1998/99, Available from : http://tiss.2dv.uni-uebingen.de/webroot/zr/zrdfa01_s99_1/publications/bodenbender.htm [2000, November 30]

“หากมองแต่เพียงว่า ลัทธิไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดนั้น ถือกำเนิดขึ้นมาในช่วงสงครามเย็น และมีสงครามเย็นเป็นเงื่อนไขที่ผลักดันให้เกิดกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดขึ้นมาเป็นการตอบโต้แล้ว ก็จะเป็นการมองที่ผิวเผินมาก เราจะไม่สามารถเข้าใจลักษณะพื้นฐานของลัทธิไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดได้ หากปราศจากการพิจารณาการเกิดขึ้นของระบบสังคมนิยม การล้มทลายลงของลัทธิล่าอาณานิคม การต่อสู้ และการแข่งขันระหว่าง 2 ระบบรวมทั้งภาวะการณ์ประวัติศาสตร์โลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นขั้นที่ทุนนิยมกำลังเปลี่ยนไปสู่สังคมนิยม และความขัดแย้งระหว่างประเทศเกิดใหม่กับลัทธิล่าอาณานิคมภายใต้ภาวะการณ์เช่นนี้”⁸

นอกจากนี้ ช่วงนี้ยังมีการผ่อนคลายความตึงเครียด (detente) ในช่วงสงครามเย็น ซึ่งทำให้เกิดการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางถึงความจำเป็นในการรวมตัวกันต่อไปของกลุ่ม

ช่วงที่ 3 ทศวรรษที่ 1980 เน้นด้านสันติภาพและการพัฒนา กล่าวคือ หลายประเทศได้ให้ความสนใจกับการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ โดยมองว่าสันติภาพและความมั่นคงของโลกจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากประเทศต่าง ๆ ปราศจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ช่วงที่ 4 กลางทศวรรษที่ 1980 ถึงทศวรรษที่ 1990 เป็นการปรับบทบาทตามสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไป เช่น สิ้นสุดระบบสองขั้วอำนาจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม และภาวะเศรษฐกิจ กล่าวคือ เมื่อสงครามเย็นได้จบสิ้นลง ทำให้เกิดการอภิปรายอีกครั้งถึงความสำคัญของ NAM อย่างไรก็ตาม กลุ่มได้เพิ่มความสนใจกับประเด็นความมั่นคงแบบใหม่ ได้แก่ สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม การค้ายาเสพติด และพหุนิยมทางการเมือง (political pluralism) มากขึ้น โดยถือว่าเป็นประเด็นใหม่ที่มีลำดับความสำคัญมากขึ้น ซึ่ง NAM เน้นย้ำว่าจะไม่ยอมให้ประเทศมหาอำนาจใดใช้ประเด็นเหล่านี้เป็นเครื่องมือหรือเป็นเงื่อนไข มาต่อรองหรือกดดันในการให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศสมาชิก NAM⁹

⁸ โอคาคุระ, อังแล้ว, หน้า 159.

⁹ Report of the Tenth Ministerial Meeting of the Movement of Non - Aligned Countries Held in Accra, Ghana, From 2 - 7 September, 1991.

2. รองศาสตราจารย์ ดร.จุลชีพ ชินวรรณ ได้แบ่งพัฒนาการของ NAM ตั้งแต่ปี ค.ศ.1961 - 1992 ออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่¹⁰

ช่วงที่ 1 ช่วงไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดอย่างแท้จริง (ค.ศ.1961 - 1975)

NAM ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากผู้นำสำคัญ 3 ท่าน คือ นายกรัฐมนตรีเนห์รู แห่งอินเดีย ประธานาธิบดีดีโตแห่งยูโกสลาเวีย และประธานาธิบดีนัสเซอร์แห่งอียิปต์ ผู้นำทั้งสามมีทัศนคติที่สอดคล้องกันที่ไม่ต้องการเข้าไปมีส่วนพัวพัน หรือฝักใฝ่มหาอำนาจประเทศใดประเทศหนึ่งที่กำลังมีความขัดแย้งกันอยู่ในขณะนั้น ดังนั้น ท่าทีของ NAM จึงเป็นการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดอย่างแท้จริง ด้วยเห็นว่าการไม่ผูกพันหรือไม่ฝักใฝ่กับฝ่ายใดจะเป็นทางนำไปสู่สันติภาพของโลก

นอกจากนี้ เนื่องจากในช่วงต้นทศวรรษ 1960 นี้ เป็นระยะที่สงครามเย็นอยู่ในจุดสูงสุด NAM จึงต่อต้านการแข่งขันสะสมอาวุธระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งสอง และได้พยายามเรียกร้องให้ทั้งสองค่ายลดอาวุธและหยุดการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ และลดการเผชิญหน้าระหว่างกัน โดยให้มีการผ่อนคลายความตึงเครียด และเจรจาแก้ไขปัญหาคัดแย้งระหว่างกันโดยสันติวิธี

แต่เนื่องจากประเทศสมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่เคยเป็นอาณานิคมมาก่อน NAM จึงต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคม และลัทธิจักรวรรดินิยม ทำให้ในการประชุมครั้งต่อ ๆ มา ที่ประชุมได้มีท่าทีที่เป็นการวิจารณ์ หรือกลายเป็นการประณามประเทศตะวันตก ซึ่งเป็นอดีตประเทศเจ้าอาณานิคม มากขึ้นเรื่อย ๆ

ช่วงที่ 2 ช่วงฝักใฝ่ฝ่ายหนึ่ง (ค.ศ.1976 - 1985)

ถือเป็นช่วงตกต่ำที่สุดของ NAM เนื่องจากความแตกแยกทางความคิดภายในกลุ่มซึ่งแบ่งออกเป็น 2 พวกคือ พวกที่เห็นว่าควรดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดตามอุดมการณ์เดิมกับพวกที่เห็นว่า ควรหันไปใกล้ชิดกับประเทศคอมมิวนิสต์ และโจมตีวิจารณ์ประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตก และด้วยเหตุที่ผู้นำที่มีบทบาทสูงทั้งในการก่อตั้งและชี้นำกลุ่มคือ นายกรัฐมนตรีเนห์รูแห่งอินเดีย และประธานาธิบดีนัสเซอร์แห่งอียิปต์ ได้ถึงแก่กรรม ส่วนประธานาธิบดีดีโตแห่งยูโกสลาเวียสุขภาพไม่แข็งแรง NAM จึงตกอยู่ใต้อิทธิพลของพวกที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์

¹⁰ แบ่งพัฒนาการและตั้งชื่อแต่ละช่วงโดย จุลชีพ ชินวรรณ, “กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM) : ความเป็นมา โอกาส และทิศทางในอนาคต”, *ศราญรมย์ ฉบับที่ระลึกครบรอบปีที่ 51 (10 กุมภาพันธ์ 2537)* : 55 - 56.

โดยจะเห็นได้อย่างชัดเจนในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 6 ที่กรุงฮาวานา ประเทศคิวบา เมื่อปี ค.ศ.1979 ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาและประณามสหรัฐอเมริกาและประเทศตะวันตกทั้งหลายแต่เพียงฝ่ายเดียว ในขณะที่เดียวกันก็สรรเสริญสหภาพโซเวียตและประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ตาม NAM ได้พยายามเข้าไปมีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกและประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ดังจะเห็นได้จากการแสวงหาการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่

ช่วงที่ 3 ช่วงไร้ฝ่ายให้ฝักใฝ่ (ค.ศ.1986 - 1993)

NAM มีท่าทีเป็นกลางมากขึ้น เนื่องจากสถานการณ์ระหว่างประเทศในขณะนั้นเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะความล้มเหลวของระบบสังคมนิยม ซึ่งนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกและสหภาพโซเวียต ทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมไม่เป็นพลังดึงดูดใจของประเทศส่วนใหญ่อีกต่อไป ประชาชนเริ่มเสื่อมศรัทธาในลัทธิคอมมิวนิสต์ และออกมาประท้วงเรียกร้องการเปลี่ยนแปลง จนในที่สุด ระบอบคอมมิวนิสต์ก็ได้ล่มสลายลงในยุโรปตะวันออก ส่วนสหภาพโซเวียตก็แตกออกเป็น 15 สาธารณรัฐ จึงทำให้ไม่มีประเทศที่คานอำนาจและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาได้เช่นในอดีต

การสิ้นสุดของสงครามเย็น ทำให้ความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมืองมิใช่สาเหตุหลักของความขัดแย้งระหว่างประเทศอีกต่อไป ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมเริ่มมีความสำคัญแทนที่ปัญหาด้านอุดมการณ์ ความขัดแย้งระหว่างประเทศกลุ่มตะวันออกกับกลุ่มตะวันตก (East - West conflict) เปลี่ยนมาเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศกลุ่มเหนือกับกลุ่มใต้ (North - South conflict) ประเทศสมาชิก NAM จึงได้พยายามปรับบทบาทของกลุ่ม โดยการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางการเมือง ขณะเดียวกันก็สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ความล้าหลังและความด้อยพัฒนาของประเทศ

การศึกษาของ ดร.จุลชีพ ๗ มีการแบ่งรายละเอียดของพัฒนาการของ NAM คล้ายคลึงกับเอกสารของกองการประชุมระหว่างประเทศ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ โดยแตกต่างกันเพียงการกำหนดช่วงเวลาเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนได้สรุปสาระสำคัญของเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศได้ดังนี้

1. การประชุมสุดยอดครั้งที่ 1 - 3 (ค.ศ.1961 - 1970)

NAM มีเป้าหมายเพื่อหาทางออกให้กับประเทศกำลังพัฒนาซึ่งไม่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามเย็น แต่ปรารถนาที่จะให้สังคมโลกอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ปราศจากสงคราม เลิกล้มระบอบอาณานิคม และสร้างระบบการเมืองและเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความเสมอภาค

2. การประชุมสุดยอดครั้งที่ 4 - 7 (ค.ศ.1973 - 1983)

NAM มีท่าทีเอนเอียงไปทางค่ายสังคมนิยมมาก เนื่องจากการรับประเทศซึ่งสังกัดค่ายสังคมนิยมเข้ามาเป็นสมาชิก เช่น คิวบา นอกจากนี้ NAM ยังมีความเห็นแตกต่างจากประเทศตะวันตกในปัญหาระหว่างประเทศที่สำคัญ เช่น ปัญหาอินโดจีน หรือตะวันออกกลาง เป็นต้น

3. การประชุมสุดยอดครั้งที่ 8 - 10 (ค.ศ.1986 - 1994)

NAM ได้ปรับท่าทีให้เป็นกลางมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมมีความสำคัญมากขึ้น และประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองในอดีตระหว่าง NAM กับประเทศตะวันตกก็ได้ลดน้อยลงแล้ว

การแบ่งพัฒนาการดังกล่าวมาข้างต้น อาจแยกประเด็นในการศึกษาได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. การศึกษาของศาสตราจารย์ริตต์เบอร์เกอร์ ซึ่งใช้ความสนใจในประเด็นปัญหาต่าง ๆ (issue areas) ของสมาชิกกลุ่ม NAM เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง

2. การศึกษาของ ดร.จุลชีพ ฯ และของกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งใช้จุดเน้นในนโยบายของ NAM ว่าไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดจริงหรือไม่ เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง

โดยสรุป จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในช่วงแรกของการจัดตั้ง NAM ต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมและลัทธิอาณานิคมทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเทศตะวันตกโดยตรง เนื่องจากเป็นประเทศเจ้าอาณานิคมซึ่งพยายามแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศกำลังพัฒนา ในช่วงต่อมา NAM ก็มีความใกล้ชิดกับประเทศสังคมนิยมมิวนิสต์ เนื่องจากเห็นว่าจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้ และภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง NAM ก็หันมาให้ความสนใจในการร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระหว่างกันมากขึ้น ท่าทีของ NAM เช่นนี้ มีผลต่อการเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในแต่ละช่วงเหตุการณ์

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

การกำหนดนโยบายต่างประเทศใด ๆ ผู้มีอำนาจในการกำหนดต้องพิจารณาจากปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยภายในประเทศ ภายนอกประเทศ และสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในขณะนั้น บางครั้งก็ต้องพิจารณาไปถึงเหตุการณ์ในอนาคตที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุนี้ เพื่อให้การศึกษาถึงนโยบายต่างประเทศของไทยต่อ NAM มีความชัดเจนและครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ มากที่สุด ผู้เขียนจึงขอแบ่งนโยบายต่างประเทศ ดังนี้

นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงทศวรรษ 1950

ผู้ที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้คือ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์ หรือพระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าวรรณ ไวยทยากร วรวรรณ ที่ชาวต่างประเทศรู้จักกันในนาม Prince Wan หรือ “เสด็จในกรม ฯ” ซึ่งทรงเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในระหว่างปี ค.ศ.1952 - 1958

ลักษณะสำคัญของนโยบายต่างประเทศไทยในช่วงนี้คือ เป็นการดำเนินนโยบายที่ต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะเกรงว่าจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งได้พยายามแสวงหาพันธมิตรกับกลุ่มประเทศโลกเสรี ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา โดยจะเห็นได้จากที่ไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ส.ป.อ. (Southeast Asia Treaty Organization, SEATO)¹¹ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงแก่ประเทศ

ในช่วงทศวรรษ 1950 นี้ ไทยต้องเผชิญกับภาวะ “สงครามเย็น” แต่ในช่วงแรกของยุคสงครามเย็น ไทยยังไม่ได้มีท่าทีหรือนโยบายที่ชัดเจนในการต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่เหตุการณ์ระหว่างประเทศหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะเวลาต่อมา ได้มีส่วนผลักดันให้ไทยเริ่มตระหนักถึงภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ และดำเนินนโยบายใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจนคือ

1. การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ของจีนเมื่อปี ค.ศ.1949 และการลงนามกับสหภาพโซเวียตในสนธิสัญญามิตรภาพ, พันธมิตร และความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Treaty of Friendship, Alliance and Mutual Assistance) ในปีถัดมา ทำให้ดูเหมือนว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ ภายใต้การนำของสหภาพโซเวียตกำลังแผ่อิทธิพลเข้ามาในเอเชีย¹²

2. สงครามเกาหลี เมื่อเกาหลีเหนือ ซึ่งมีสหภาพโซเวียตและจีนให้การสนับสนุนได้โจมตีเกาหลีใต้ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1950 เพื่อรวมเกาหลีให้เป็นประเทศเดียวกัน ภายใต้การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ทำให้สหรัฐอเมริกาตัดสินใจส่งกำลังทหารเข้าช่วยเกาหลีใต้ เพื่อขัดขวางการรุกรานของฝ่ายคอมมิวนิสต์

¹¹ องค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) จัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญามะนิลา เมื่อวันที่ 8 กันยายน ค.ศ.1954 ประกอบด้วยสมาชิก 8 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ปากีสถาน ไทย ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

¹² Harold C. Hinton, **China's Turbulent Quest**. (Bloomington : Indiana University Press, 1972), p.38.

3. การต่อสู้เพื่อเอกราชของขบวนการชาตินิยมเวียดนามใต้ ภายใต้การนำของโฮจิมินห์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน และชัยชนะเหนือฝรั่งเศสที่เดียนเบียนฟูในปี ค.ศ.1954 ทำให้คอมมิวนิสต์ถูกมองว่าเป็นพวกที่ก้าวร้าว ขอบรุกราน โดยมีลาว กัมพูชา และไทย เป็นเป้าหมายต่อไปตามทฤษฎีโดมิโน

นอกจากเหตุการณ์ระหว่างประเทศดังกล่าวข้างต้นแล้ว ปัจจัยภายในประเทศก็มีส่วนสำคัญเช่นกัน ได้แก่ ประการแรก การบริหารประเทศโดยคณะรัฐบาลทหาร ทำให้ปัญหาด้านความมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากภัยคอมมิวนิสต์ กลายเป็นปัญหาสำคัญที่สุดของประเทศ ประการที่สอง ผู้นำประเทศ คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเป็นชาตินิยมสูง จึงมีความวิตกกังวลกับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์มาก โดยเฉพาะจากจีนคอมมิวนิสต์ อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องแสวงหาพันธมิตร เพื่อต่อต้านขัดขวางการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์

นโยบายต่างประเทศของไทยในยุคนี้ จะเน้นในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศโลกเสรีตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา เพื่อต่อต้านการรุกรานของกลุ่มลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังจะเห็นได้จากการดำเนินนโยบายหลายประการ อาทิเช่น การรับรองรัฐบาลเบาใต้ของเวียดนามใต้ การส่งทหารไปร่วมรบในกองกำลังผสมสหประชาชาติในสงครามเกาหลี พร้อมทั้งส่งข้าวไปช่วยเหลือ และการลงนามร่วมกับสหรัฐอเมริกาเมื่อปี ค.ศ.1950 ในความตกลง 3 ฉบับ ได้แก่ ความตกลงเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและวัฒนธรรม (Educational and Cultural Exchange Agreement) ในเดือนกรกฎาคม ความตกลงว่าด้วยร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิทยาการ (Economic and Technical Cooperation Agreement) ในเดือนกันยายน และความตกลงเกี่ยวกับความช่วยเหลือด้านการป้องกันประเทศ (Mutual Defense Assistance Agreement) ในเดือนตุลาคม และตัวอย่างที่สำคัญที่สุดของนโยบายใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาของไทยก็คือ การเข้าร่วมก่อตั้งองค์การ SEATO ซึ่งเป็นนโยบายความมั่นคงร่วมกันของสหรัฐอเมริกาเพื่อปิดล้อมคอมมิวนิสต์

ไทยให้ความสำคัญกับการร่วมมือของประเทศต่าง ๆ ในองค์การ SEATO มาก โดยเห็นได้จากการไปร่วมประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย - แอฟริกา ของเสด็จในกรมฯ ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อเดือนเมษายน 1955 นั้น มีจุดประสงค์หลักประการหนึ่งก็คือเพื่ออธิบายถึงความชอบธรรมของการจัดตั้ง SEATO ซึ่งก่อตั้งก่อนหน้าการประชุมที่เมืองบันดุงเพียงหนึ่งปี¹³

¹³ จุฬามณี แก้วกวาง, “พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกประพันธ์: นักการทูตและนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่,” ทรายธรรมย์ ฉบับที่ระลึกครบรอบปีที่ 49 (10 กุมภาพันธ์ 2535) : 32.

กล่าวคือ พระองค์ในฐานะผู้รายงานการประชุม (rapporteur)¹⁴ ได้มีโอกาสพบนายกรัฐมนตรี โจวเอินไหลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน และนำข้อเสนอของโจวเอินไหลเรื่องการแก้ปัญหาคือ มาปรับปรุงเป็นหลักการทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือของโลก 10 ประการ โดยเฉพาะในข้อ 5 ซึ่งระบุว่า “เคารพสิทธิของแต่ละประเทศในอันที่จะป้องกันตนเอง ไม่ว่าโดยลำพังหรือโดยร่วมมือกัน ตามนัยแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ” ซึ่งถือเป็นการยืนยันความชอบธรรมของ SEATO

นอกจากนี้ การที่เสด็จในกรม ฯ ทรงกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมประชุมที่ เมืองบันดุง ก็เพราะทรงเห็นว่ากลุ่มประเทศโลกที่สามเหล่านี้มีความสำคัญมาก โดยอาจจะเป็นการถ่วงดุลอำนาจในทำนองเดียวกันกับ SEATO กับทั้งจะช่วยเสริมระบบความมั่นคงร่วมกัน (collective security system) ให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นไปอีก ดังสุนทรพจน์ของพระองค์ในที่ประชุม เมืองบันดุงที่ว่า

“...คณะผู้แทนของข้าพเจ้าได้มาร่วมประชุมในครั้งนี้ ด้วยความมุ่งหมายอันแน่วแน่ ในการที่จะได้มีโอกาสรู้จักสนิทสนมยิ่งขึ้นกับบรรดาผู้แทนแห่งประเทศทั้งหลาย ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอันเกี่ยวกับปัญหาทั้งหลาย ซึ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมกันโดยเสรีและตรงไปตรงมา และเพื่อช่วยในการนำมาซึ่งวิธีแห่งการตกลงที่จะพึงเป็นไปได้และยิ่งใหญ่ที่สุด อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ในสันติภาพและความมั่นคงแห่งโลก ตลอดจนเพื่ออิสรภาพ การเศรษฐกิจ และสวัสดิภาพแห่งสังคมของประชาชนแห่งเอเชีย - แอฟริกา...”¹⁵

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการจัดตั้งกลุ่ม NAM อย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ.1961 ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ไทยก็ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิก เนื่องจาก ประการแรก ไทยมีนโยบายที่เน้นการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาและประเทศตะวันตก และยังเป็น

¹⁴rapporteur มีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบญัตติต่าง ๆ ของผู้แทนประเทศต่าง ๆ ก่อนเสนอต่อที่ประชุม ผู้เสนอรายงานนี้มีสิทธิตรวจ แก้ไข ตัดทอน และจะอนุมัติให้เสนอญัตตินั้นเข้าสู่ที่ประชุมหรือไม่ก็ได้

¹⁵อ้างถึงใน สิริ เปรมจิตต์, **ชีวิตและงานของปรีชัชวรินทร์** (กรุงเทพมหานคร : ประจักษ์การพิมพ์, 2516), หน้า 188.

สมาชิกในองค์การ SEATO ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์อีกด้วย ซึ่งการเป็นสมาชิก SEATO นี้ แม้ไทยจะต้องการเป็นสมาชิก NAM ก็คงทำไม่ได้ เพราะขาดคุณสมบัติในการเป็นสมาชิก NAM ได้แก่ ข้อ 3 ซึ่งระบุว่า “ประเทศนั้นจะต้องไม่เป็นสมาชิกในกลุ่มพันธมิตรหรือสนธิสัญญาทางทหารใด ๆ ที่มีจุดประสงค์เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประเทศมหาอำนาจทั้งสอง” และข้อ 4 ซึ่งระบุว่า “หากประเทศนั้นมีข้อผูกพันทางทหารกับประเทศมหาอำนาจหรือร่วมอยู่ในองค์การความมั่นคงร่วมกันในภูมิภาค ความผูกพันตามข้อตกลงดังกล่าว จะต้องไม่มีจุดประสงค์เกี่ยวพันกับความ ขัดแย้งของประเทศมหาอำนาจ”

แม้เสด็จในกรม ฯ จะได้ทรงยืนยันในพระนิพนธ์และพระคำรัสทุกครั้งว่า SEATO มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันตัว และมีผลในการป้องปราม ไม่ให้เกิดสงครามขึ้นเท่านั้น ไม่ได้เป็นองค์การทางทหารโดยแท้จริง เพราะมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย แต่ถ้าพิจารณาจากพระคำรัสทางสถานีไทยโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ.1957 นั้น มีนัยอย่างชัดเจนว่าทรงสนับสนุนการดำเนินการของฝ่ายโลกเสรีที่นำโดยสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มตัว โดยทรงมองว่าการเผชิญหน้ากับฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นการทำสงครามที่ถูกต้องทางศีลธรรม ดังนี้

“...พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า บัณฑิตควรละกรรมคำเสีย และควรเจริญธรรมชาว ความกรุณาเป็นคุณธรรมยอดเยี่ยมของพระพุทธศาสนา ฉะนั้น มนุษย์จึงควรเว้นจากการทำร้ายกัน ฝ่ายคอมมิวนิสต์นิยมการใช้กำลังบังคับ แต่ฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตยนิยมสันติวิธี ในระหว่างความนิยมสองอย่างนี้ ท่านผู้ฟังก็เลือกเอาเองได้ว่า ฝ่ายใดเป็นธรรมคำ ฝ่ายใดเป็นธรรมชาว”¹⁶

ประการที่สอง ไทยดำเนินนโยบายต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะเกรงว่าจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในขณะที่ NAM ให้การสนับสนุนสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยที่ประชุมสุดยอดของกลุ่ม NAM ได้มีมติให้รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรม และยังเรียกร้องให้สมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติ รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนดังกล่าวว่าเป็นผู้แทนในสหประชาชาติที่ถูกต้อง แทนจีนได้หวั่นด้วย

¹⁶อ้างถึงใน จุฬามณี แก้วกั้งวาล, อ้างแล้ว, หน้า 32.

ประการที่สาม เสด็จในกรม ฯ ทรงไม่เชื่อว่าการดำเนินนโยบายเป็นกลาง จะคุ้มครองประเทศไทยได้ ดังจะเห็นได้จากในการบรรยายหัวข้อ “การอยู่โดดเดี่ยวและการดำรงตนเป็นกลาง” เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ.1960 พระองค์ทรงกล่าวว่า “การดำเนินนโยบายการอยู่โดดเดี่ยวนั้น สมัยนี้ทำไม่ได้แล้ว เพราะโลกติดต่อกัน ส่วนนโยบายการดำรงตนเป็นกลางนั้น ถ้าไม่เตรียมกำลังป้องกันประเทศแบบสวิส ก็เป็นกลางจริง ๆ ไม่ได้ ส่วนนโยบายอิสระของเนห์รู นั้น ก็มีจุดอ่อนที่ไม่มีกำลังทางทหารที่เตรียมไว้เพียงพอ ได้แต่อาศัยหลักห้าประการแห่งการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจีนแดงก็แสดงออกมาแล้วว่าไม่เคารพ ดังจะเห็นได้จากการที่จีนแดงบุกเข้าไปยึดครองดินแดนชายแดนติดต่อกับอินเดีย...”¹⁷

ประการสุดท้าย เสด็จในกรม ฯ ทรงไม่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายอิสระของเนห์รู ซึ่งก็คือนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ที่ทำให้อินเดียได้รับความช่วยเหลือจากทั้งฝ่ายโลกเสรีและคอมมิวนิสต์อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด เพราะในการทำสงครามเย็นนั้น มหาอำนาจทั้งสองต่างแข่งขันกันเพื่อแสวงหามิตรประเทศ¹⁸ เนื่องจากทรงมองว่าการสร้างความสัมพันธ์เฉพาะกับประเทศตะวันตก ซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีสูงกว่ามาก ก็สามารถทำให้ไทยได้รับความช่วยเหลือและสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ทันสมัยได้ ดังนี้

“...นโยบายอิสระหรือเป็นกลาง อาจเปิดโอกาสให้ได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากทั้งสองฝ่าย แต่ไม่ได้แปลว่า ถ้าได้รับความช่วยเหลือจากโลกเสรีแต่ฝ่ายเดียว จะไม่พอแก่ความต้องการ ในกรณีประเทศไทย เราไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่เราเห็นสมควร แต่เราก็ได้รับพอที่จะพัฒนาประเทศให้อยู่ในระดับเสถียรภาพ ดีกว่าประเทศเป็นกลาง การรับความช่วยเหลือจากทั้งสองฝ่าย อาจนำความยุ่งยากมาอย่างไม่คุ้ม และข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า เราสามารถหาความช่วยเหลือจากโลกเสรีได้ตามความต้องการของเรา”¹⁹

¹⁷ เพิ่งอ้าง, หน้า 32.

¹⁸ คุรยละเอียดการใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของอินเดียเนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจได้จาก วิมลวรรณ ภัทโรดม, อ้างแล้ว, หน้า 18–21.

¹⁹ จุฬามณี แก้วกั้งวาล, อ้างแล้ว, หน้า 32.

นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงทศวรรษ 1960

ภายหลังการรัฐประหารรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี ค.ศ.1958 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในระหว่างปี ค.ศ.1959 - 1963 ต่อเนื่องถึงรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ในระหว่างปี ค.ศ.1963 -1973 นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้ยังเป็นการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกับนโยบายสมัยจอมพล ป. โดยให้ความสำคัญกับการเป็นพันธมิตรใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกายิ่งขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้สหรัฐอเมริกาเป็นหลักประกันความมั่นคงจากการคุกคามของคอมมิวนิสต์ ทั้งจากภายในคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และภายนอกประเทศ โดยเฉพาะจากสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเหนือ

การดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงนี้ ผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินใจสูงสุดคือคณะทหาร โดยทางกระทรวงการต่างประเทศไทย ซึ่งมี พันเอกถนัด คอมันตร์ เป็นรัฐมนตรีว่าการ มีบทบาทค่อนข้างน้อย โดยทำหน้าที่เพียงรับทราบในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเท่านั้น เช่นกรณีเกี่ยวกับความร่วมมือทางทหารระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาสสมัยจอมพลถนอม ฯ มักเป็นการเจรจาตกลงกันด้วยวาจาระหว่างฝ่ายสหรัฐอเมริกา กับนายทหารระดับสูงของไทยจำนวนไม่มาก ได้แก่ จอมพลถนอม ฯ พลเอกประภาส จารุเสถียร และ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์

สำหรับปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้คือ

1. สงครามในลาว อันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างลาวฝ่ายขวาของนายพลภูมิ หน่อสุวรรณค์ ฝ่ายเป็นกลางของเจ้าสุวรรณภูมา และฝ่ายซ้ายของขบวนการปะเทดลาว ในปี ค.ศ.1960 ผู้นำไทยต้องการให้ลาวเป็นรัฐกันชน เพราะกลัวว่า คอมมิวนิสต์จะขยายตัวเข้ามาสู่ประเทศไทยตามทฤษฎีโดมิโน กล่าวคือ หากจีนและประเทศในอินโดจีนเป็นคอมมิวนิสต์กันหมดแล้ว ไทยจะเป็นประเทศต่อไป ไทยจึงร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาให้ความสนับสนุนลาวฝ่ายขวา ต่อต้านฝ่ายซ้าย แต่รัฐบาลฝ่ายขวาในลาวไม่สามารถรักษาอำนาจไว้ได้ ไทยจึงต้องการให้องค์การ SEATO เข้าแทรกแซง แต่สมาชิกหลายประเทศไม่เห็นด้วย ผู้นำไทยซึ่งเริ่มไม่มั่นใจในความร่วมมือแบบพหุภาคีเช่น SEATO จึงได้เรียกร้องความร่วมมือแบบทวิภาคีจากสหรัฐอเมริกา เพื่อให้เป็นหลักประกันความมั่นคงจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ จนนำไปสู่ “แถลงการณ์ถนัด - รัสก์” (Thanat-Rusk Communique) ในปี ค.ศ.1962

แถลงการณ์ร่วมถนัด - รัสก์ มีสาระสำคัญคือ สหรัฐอเมริกาถือว่าการรักษาไว้ซึ่งเอกราชและบูรณภาพของประเทศไทย มีความสำคัญต่อผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา และต่อสันติภาพของโลก สหรัฐอเมริกามีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะช่วยเหลือประเทศไทย พันธมิตรและเพื่อนทางประวัติศาสตร์ ในการต่อต้านการรุกรานและการแทรกซึมบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ และในกรณีที่มีการรุกรานดังกล่าว สหรัฐอเมริกาตั้งใจที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และย้ำว่าพันธกรณีของสหรัฐอเมริกาไม่จำเป็นต้องได้รับการตกลงยินยอมจากประเทศภาคีอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะพันธกรณีต่อสัญญาญี่ มีลักษณะลำพังและร่วมกัน (individual as well as collective)²⁰

2. สงครามเวียดนาม บทบาทในการเข้าสู่สงครามเวียดนามอย่างจริงจังของสหรัฐอเมริกาในสมัยประธานาธิบดีจอห์นสัน แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจต่อต้านคอมมิวนิสต์ ผู้นำไทยจึงเกิดความมั่นใจในสหรัฐอเมริกา และให้การสนับสนุนการทำสงครามทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศหลายแห่ง เช่น อุบลราชธานี อุตรธานี และอุตะเถา เป็นต้น

สำหรับปัจจัยภายในประเทศที่สำคัญในช่วงนี้ ได้แก่

1. การปกครองโดยคณะทหาร แม้จะมีการรัฐประหาร แต่รัฐบาลชุดต่อจากจอมพล ป. ก็เป็นคณะรัฐบาลทหารเช่นกันคือ จอมพลสฤษดิ์ และจอมพลถนอม ซึ่งการปกครองโดยรัฐบาลทหารนั้น มักให้ความสำคัญกับปัญหาด้านความมั่นคงแห่งชาติเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งกำลังประชิดชายแดนไทยด้านทิศตะวันออกในขณะนั้น

2. การขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากสาธารณรัฐประชาชนจีน การก่อตั้งแนวร่วมของพรรค ๆ คือกลุ่มแนวร่วมรักชาติไทย (Thai Patriotic Front) ในปี ค.ศ.1965 และการปะทะทางทหารระหว่างสมาชิกพรรค ๆ กับทางรัฐบาลที่บ่อยครั้งขึ้น ยิ่งทำให้ผู้นำไทยเกิดความกังวลต่อการขยายตัวของคอมมิวนิสต์มากขึ้น

แม้นโยบายต่างประเทศไทยในช่วงต้นทศวรรษ 1960 จะให้ความสำคัญกับการเป็นพันธมิตรอย่างแน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกา เพื่อให้เป็นหลักประกันความมั่นคงของประเทศ แต่พันเอกถนัด ๆ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ก็ตระหนักถึงความจำเป็นในการหาทางเลือกอื่นไว้สำหรับในกรณีที่สถานการณ์อาจเปลี่ยนแปลงไป จึงได้มีนโยบายกระชับ

²⁰ วรียา ชินวรรโณ (แปล), “แถลงการณ์ ถนัด-รัสก์”, เส้นทางมหาอำนาจ : เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย (กรุงเทพฯ : คบไฟ, 2535), หน้า 312 - 314.

ความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาค โดยร่วมกับเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีก 4 ประเทศ คือ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ จัดตั้ง “สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (Association of South East Asian Nations, ASEAN) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ.1967 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นองค์การความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในภูมิภาค

การที่ไทยมีนโยบายต่างประเทศที่ผูกพันใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา เช่น การเข้าร่วมกับกองทหารอเมริกันในสงครามเวียดนาม ขณะที่ NAM มีแถลงการณ์คัดค้านการเข้าร่วมกลุ่มและการเข้าเป็นพันธมิตรกับประเทศมหาอำนาจ²¹ และแสดงความวิตกกังวลถึงปัญหาการแทรกแซงกิจการภายในรัฐอื่น เช่น สถานการณ์ในตะวันออกกลางและอินโดจีน ซึ่งมีรากฐานมาจากลัทธิจักรวรรดินิยมและลัทธิอาณานิคม และส่งผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลก²² ทำให้การดำเนินนโยบายของไทยกับความเห็นของที่ประชุมกลุ่ม NAM มีความสัมพันธ์ที่สวนทางกัน อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม ในช่วงนี้ NAM ได้มีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยเฉพาะความสำเร็จในการผลักดันให้มีการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อปี ค.ศ.1964 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่ (New International Economic Order, NIEO)²³ ดังนั้น ในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 3 ณ กรุงลูซากา ประเทศ

²¹ จากคำประกาศของการประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 2 ณ กรุงโคโร ประเทศอียิปต์ ระหว่างวันที่ 5 - 10 ตุลาคม ค.ศ.1964 ข้อ VIII เรื่อง “MILITARY PACTS, FOREIGN TROOPS AND BASES”.

²² จากแถลงการณ์สุดท้ายของการประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 3 ณ กรุงลูซากา ประเทศแซมเบีย ระหว่างวันที่ 8 - 10 กันยายน ค.ศ.1970 “RESOLUTION ON SOUTH - EAST ASIA”.

²³ การจัดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่นี้ เริ่มใช้อย่างเป็นทางการในการประชุมวิสามัญสมัชชาใหญ่สหประชาชาติครั้งที่ 6 ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 9 เมษายน - 2 พฤษภาคม ค.ศ.1974 ซึ่งที่ประชุมได้มีมติที่ 3201 (S - VI) เรื่องปฏิญญาว่าด้วยการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่ โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าระบบเศรษฐกิจในขณะนั้นเป็นระบบที่ไร้ประสิทธิภาพ ไร้ความยุติธรรม อันมีผลให้ประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถแก้ปัญหาความด้อยพัฒนาของตนได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ภาวะเศรษฐกิจที่ผันแปรอยู่ตลอดเวลาในช่วงนั้น ก็ไม่ช่วยให้ระบบเศรษฐกิจแบบเก่าดำเนินไปได้อย่างราบรื่น มูลเหตุในการจัดประชุมสมัชชาสมัยพิเศษครั้งนั้น คือ วิกฤตน้ำมันในปี ค.ศ. 1973 ที่ราคาน้ำมันได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากประเทศผู้ผลิตน้ำมัน

แชนเบีย ในปี ค.ศ.1970 ที่ประชุมตกลงที่จะร่วมมือกันในระหว่างประเทศกำลังพัฒนา เพื่อให้เศรษฐกิจภายในของแต่ละประเทศเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ อันจะช่วยสร้างความมั่นคงให้แก่เอกราชทางการเมืองของประเทศนั้นต่อไป และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายข้างต้น ที่ประชุมจึงร่วมกันวางแนวทางการร่วมมือและช่วยเหลือกันและกันตามโครงการการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น การวางแผนการผลิต ความร่วมมือทางการค้า การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับผลิตผล การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructures) การประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น²⁴

นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงทศวรรษ 1970

นโยบายช่วงนี้ เป็นรอยต่อจากช่วงปลายทศวรรษ 1960 ไทยต้องปรับนโยบายให้ทันตามสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยไทยได้ลดความใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาลง แล้วหันไปสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน และเริ่มให้ความสำคัญกับสหภาพโซเวียตมากขึ้น กล่าวคือเป็นนโยบายที่ให้ความสำคัญกับประเทศมหาอำนาจอย่างเท่า ๆ กัน (equi-distance) นอกจากนี้ ยังมีการปรับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านให้กระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติในภูมิภาค

รายใหญ่ มิได้ใช้หลักอุปสงค์ - อุปทานมาเป็นตัวกำหนดราคาน้ำมันและปริมาณการผลิตเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถนำประเด็นทางการเมืองระหว่างประเทศมาเป็นข้อต่อรองด้วย เช่น ประเทศอาหรับที่ใช้น้ำมันเป็นเครื่องต่อรองเพื่อบีบบังคับอิสราเอลในการเจรจาระหว่างกัน เป็นต้น

เหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายประสบกับความลำบากอย่างมาก เนื่องจากเป็นประเทศยากจนซึ่งปกติก็ขาดดุลในการค้าระหว่างประเทศอยู่แล้ว เมื่อต้องประสบปัญหาน้ำมันแพงอย่างรวดเร็ว ก็ส่งผลทำให้การพัฒนาประเทศเข้าสู่ภาวะชะงักงัน ประเทศในกลุ่มอาหรับจึงได้ขอให้ประธานาธิบดีบุมเดียนแห่งแอลจีเรีย ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานของ NAM ในขณะนั้น เสนอให้สหประชาชาติเปิดการประชุมสมัชชาใหญ่สมัยพิเศษพิจารณาในเรื่องดังกล่าว เพื่อชี้ให้เห็นว่า ปัญหาเศรษฐกิจของโลกอยู่ที่อุปสรรคกีดขวางด้านศุลกากรและข้อจำกัดต่าง ๆ และวัตถุดิบที่มีราคาต่ำ มิใช่อยู่ที่การเพิ่มราคาน้ำมันเพียงอย่างเดียว ข้อเสนอนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากที่ประชุม สหประชาชาติจึงได้ออกปฏิญญาว่าด้วยการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

²⁴ สรุปจากแถลงการณ์สุดท้ายของการประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 3 ณ กรุงลูซกา ประเทศแชนเบีย ระหว่างวันที่ 8 - 10 กันยายน ค.ศ. 1970 “Declaration on Non - Alignment and Economic Progress”.

ปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้คือ

1. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของมหาอำนาจ อันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ.1969 ทำให้จีนพยายามผูกมิตรกับสหรัฐอเมริกา และนำไปสู่การฟื้นฟูความสัมพันธ์ให้กลับสู่สภาพปกติ (normalization) ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ส่วนสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตก็ได้มีการเจรจาลดอาวุธ (Strategic Arms Limitation Talks, SALT) ซึ่งถือเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งสอง

2. การถอนทหารอเมริกันออกจากเวียดนาม เนื่องจากสหรัฐอเมริกาไม่สามารถเอาชนะในสงครามได้ และยังคงถูกระดมอย่างรุนแรงจากประชาชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้น ในปี ค.ศ.1969 ประธานาธิบดีนิกสันจึงประกาศ “หลักการนิกสัน” (Nixon Doctrine) ซึ่งมีสาระสำคัญว่าสหรัฐอเมริกาตัดสินใจถอนทหารและลดบทบาทในภูมิภาคลง

3. ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอินโดจีนในปี ค.ศ.1975 ได้แก่ เขมรแดง เวียดนามเหนือ และขบวนการปะเทดลาว ได้ขึ้นมาครองอำนาจในประเทศของตนอย่างสมบูรณ์ ทำให้ไทยขาดรัฐกันชน และต้องรับมือกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกัน แต่อุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และระบบการปกครองแตกต่างกัน อย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง ชัยชนะดังกล่าว เป็นการตอกย้ำความเชื่อของผู้นำไทยเรื่องการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ตามทฤษฎีโดมิโน ในขณะที่ไทยเริ่มตระหนักว่าไม่สามารถพึ่งพิงสหรัฐอเมริกาได้เหมือนกับในอดีต ซึ่งนายพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศไทยในช่วงทศวรรษ 1970 ได้ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ.1991 ว่า

“บ้านเมืองในขณะนั้นอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ เหมือนกับโลกสงครามโลกครั้งที่สองใหม่ ๆ ผมเห็นว่าอันตรายมากกว่าเสียด้วยซ้ำ เพราะอย่างที่ทราบกันว่า ความเปลี่ยนแปลงในอินโดจีนนั้น อาจกระทบความมั่นคงของเราได้ เพราะฉะนั้น ถ้าเราต้องมีนโยบายแบบ “เสรีนิยม” พอสมควร เสรีนิยมที่ว่าเป็นเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเรากับเพื่อนบ้านเป็นหลัก ไม่ใช่ไปตามใจใครที่อยู่ไกลแสนไกลที่เราเคยตามเขามาตลอดเวลา จะด้วยเหตุใดก็ตาม ถ้าทำอย่างนั้นเราก็จะไป

ไม่รอด ที่ จอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส กล่าวถึงทฤษฎีโดมิโนนั้น
 หมายความว่า เพราะฉะนั้นเราจึงจำเป็นต้องทำตามแนวคิดนั้น”²⁵

สำหรับปัจจัยภายในประเทศที่สำคัญในช่วงนี้ ได้แก่

1. เหตุการณ์หลัง 14 ตุลาคม ค.ศ.1973 ทำให้บทบาทและอำนาจของ
 คณะทหาร ซึ่งครองอำนาจทางการเมืองมาอย่างยาวนานถูกจำกัดลง ขณะที่ประชาชนเริ่มมีบทบาท
 มากขึ้น ในการเรียกร้องให้มีเลือกตั้ง และการได้มาซึ่งรัฐบาลตามวิถีทางแห่งระบอบประชาธิปไตย
 แม้จะมีการยึดอำนาจโดยคณะนายทหารขึ้นหลายครั้ง แต่ก็ไม่สามารถควบคุมอำนาจได้อย่าง
 เบ็ดเสร็จเหมือนกับสมัยจอมพลสฤษดิ์ ฯ หรือจอมพลถนอม ฯ

2. บทบาทที่เพิ่มขึ้นของพรรคการเมือง เหตุการณ์ทางการเมืองช่วงปี
 ค.ศ.1973-1976 ทำให้ประชาชนและพรรคการเมืองได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศมากขึ้น
 ทั้งโดยการแต่งตั้งให้เป็นรัฐบาลชั่วคราว หรือโดยการชนะการเลือกตั้ง ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีความคิด
 ริเริ่มใหม่ ๆ ในการปรับนโยบายต่างประเทศไทยให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลง
 ไป ได้ดีกว่าคณะทหารในรัฐบาลชุดก่อน ๆ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ นายกรัฐมนตรี
 หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช (ดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 17 มีนาคม ค.ศ.1975 - 12 มกราคม
 ค.ศ.1976) และพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ รวมทั้งนายพิชัย
 รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลชุดที่มีหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช
 เป็นนายกรัฐมนตรี (ดำรงตำแหน่งครั้งที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 21 เมษายน - 25 กันยายน ค.ศ.1976 เนื่องจาก
 ลาออก และครั้งที่ 4 ตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม - 8 ตุลาคม ค.ศ.1976 เนื่องจากถูกรัฐประหาร)

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของไทยรวมถึงผู้นำประเทศ มีส่วนสำคัญ
 ต่อการปรับนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป
 ในช่วงนี้ รัฐบาลไทยต้องเผชิญหน้ากับทางเลือกหลัก ๆ อยู่ 4 ประการ คือ (ก) พันฟูความเป็น
 พันมิตรกับสหรัฐอเมริกา (ข) เสริมสร้างความสามัคคีภายในภูมิภาค (ค) มุ่งสร้างการถ่วงดุล
 อำนาจ หรือ (ง) หันไปดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด²⁶ ซึ่งรัฐบาลในยุคนี้เลือกเป็นมิตรกับ

²⁵จักรภพ เพ็ญแข, “กระทรวงการต่างประเทศกับความสุขใจมีรัฐลี้มของ ฯพณฯ พิชัย รัตตกุล,”
 สรณธรรมย์ ฉบับที่ระลึกครบรอบปีที่ 49 (10 กุมภาพันธ์ 2535) : 79 - 80.

²⁶จอห์น เกอร์ลิง, “ประเทศไทยกับการแทรกแซงจากภายนอก,” ใน สุกิจ เจริญรัตนกุล
 (บรรณาธิการ) ประเทศไทยกับการเมืองระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอเดีย
 สโตร์, 2529), หน้า 45.

มหาอำนาจทุกฝ่ายเพื่อการถ่วงดุลอำนาจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวคือ ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1975 โดยหวังว่าการสร้างความสัมพันธ์กับจีนจะทำให้จีนลดการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยลง

ขณะที่ความสัมพันธ์กับจีนดีขึ้นตามลำดับ แต่ความสัมพันธ์ของไทยกับสหรัฐอเมริกาเริ่มมีปัญหา โดยเฉพาะจากกรณี “เรือมายาเกซ” (Mayaguez)²⁷ ซึ่งเป็นเรือสินค้าของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1975 เมื่อสหรัฐอเมริกาใช้ไทยเป็นฐานปฏิบัติการทางทหารซึ่งเรือมายาเกซขึ้นมาจากเขมรแดง เหตุการณ์นี้ทำให้คนไทยไม่พอใจมาก จนมีการชุมนุมเดินขบวนเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาทหารออกไปจากไทย และให้รัฐบาลไทยปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาใหม่ ประกอบกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในยุคหลังคือ ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ ซึ่งดำรงตำแหน่งในปี ค.ศ.1977 ก็ได้ให้ความสนใจต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้เท่าใดนัก ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา จึงไม่ได้ใกล้ชิดแนบแน่นเหมือนกับในอดีต

ส่วนความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตนั้น ในยุคนี้ได้เริ่มมีการติดต่อและค้าขายกันมากขึ้น เห็นได้จากการเดินทางเยือนสหภาพโซเวียตของ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี

ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นในระดับหนึ่ง ได้แก่ การเดินทางเยือนประเทศไทยของรองนายกรัฐมนตรีของกัมพูชาในปี ค.ศ. 1975 ซึ่งนำไปสู่การเปิดประตูการค้าตามแนวพรมแดน การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับเวียดนามในปี ค.ศ.1976 และการที่ไทยให้การรับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของลาวอย่างเป็นทางการ ส่วนความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ASEAN ก็มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ด้วยไทยหวังว่า ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ ASEAN จะช่วยยับยั้งการขยายตัวของภัยคอมมิวนิสต์ได้

สำหรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกลุ่ม NAM เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน จากเอกสารรายงานผลการสัมมนาของกระทรวงการต่างประเทศเรื่อง “บทบาทของไทยกับกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด” ระบุว่ารัฐบาลไทยภายใต้การนำของ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ซึ่งมี

²⁷ รายละเอียดโปรดดู จุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล, กรณีมายาเกซ : ศึกษาการตัดสินใจนโยบายในภาวะวิกฤตการณ์, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

นายพิชัย รัตตกุล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เริ่มแสดงความสนใจในกลุ่ม NAM อันเนื่องมาจากการล่มสลายของ SEATO การสิ้นสุดของสงครามเวียดนาม และการถอนทหารของสหรัฐอเมริกาออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้²⁸ นอกจากนี้ ในการประชุมสุดยอดของ NAM ครั้งที่ 5 ณ กรุงโคลอมโบ ประเทศศรีลังกา ในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1976 ซึ่งเป็นการประชุมที่เน้นด้านเศรษฐกิจ โดยสนับสนุนให้มีการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่ (NIEO) เพื่อช่วยเหลือประเทศที่ด้อยพัฒนาและยากจน ก็อาจเป็นแรงดึงดูดส่วนหนึ่งให้ประเทศไทยเริ่มหันมาให้ความสนใจต่อกลุ่ม NAM มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลังปี ค.ศ.1976 NAM เริ่มเอนเอียงไปสนับสนุนสหภาพโซเวียต เนื่องจากประธานาธิบดีฟิเดล คาสโตร แห่งคิวบา ซึ่งเป็นประธานกลุ่มในฐานะเจ้าภาพการประชุมสุดยอดครั้งที่ 6 ปี ค.ศ.1979 ได้พยายามโน้มน้าวให้ประเทศสมาชิกอื่น ๆ หันมานิยมระบบสังคมนิยม โดยการสร้างแนวคิดว่าเป็นมิตรโดยธรรมชาติ (natural ally) ของ NAM เพราะมีนโยบายต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมและลัทธิล่าอาณานิคมเหมือนกัน ขณะเดียวกัน ก็โจมตีสหรัฐอเมริกาและประเทศตะวันตกทั้งหลายที่เคยเป็นเจ้าอาณานิคมมาก่อน ทำทีของกลุ่มเช่นนี้ ไม่สอดคล้องกับนโยบายของไทยเท่าใดนัก เนื่องจากถึงแม้ว่าไทยจะได้ดำเนินนโยบายต่อมหาอำนาจโดยให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน และแสดงความเป็นมิตรต่อประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น แต่การคุกคามจากภัยคอมมิวนิสต์ก็ยังเป็นปัญหาความมั่นคงที่สำคัญของประเทศอยู่ ดังนั้น “...ไทยจึงไม่อาจร่วมมือกับกลุ่มประเทศที่มีท่าทีเอนเอียงสนับสนุนประเทศที่มีการปกครองและเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ได้...”²⁹

ท่าทีของไทยที่ตัดสินใจยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมกับ NAM ดังกล่าว สอดคล้องกับความคิดของเชิดชาย เหล่าหล้า อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เกี่ยวกับบทบาทของไทยที่ควรมีต่อ NAM โดยเชิดชายได้แสดงความเห็นว่า นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทยจนถึงปี ค.ศ.1979 ที่เน้นการคบกับทุกชาติ แม้จะมีระบอบการปกครองที่แตกต่างกันนั้น เป็นนโยบายที่ถูกต้องแล้ว ซึ่งไทยก็มีความสัมพันธ์อันดีกับ NAM ด้วย แต่ไทยยังไม่ควรเข้าเป็นสมาชิก NAM ในช่วงนี้ เนื่องจากมีข้อเสียมากกว่าข้อดี กล่าวโดยสรุปคือ

²⁸ สรุปลจาก เอเชียใต้, กอง, ข้อมูลและภูมิหลังการที่ประเทศไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิก NAM (กรุงเทพมหานคร : กองเอเชียใต้ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, 2536) หน้า 4 (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

²⁹ อนุสรณ์ จันทพันธ์, ไทยกับกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (กรุงเทพมหานคร : กองการประชุมระหว่างประเทศ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2537), หน้า 4 (อัดสำเนา)

ข้อดี

1. ความเป็นอิสระ โดยไม่ผูกมัดกับชาติมหาอำนาจใด ๆ จึงสามารถพูดถึงชาติมหาอำนาจต่าง ๆ รวมทั้งประณามได้อย่างเต็มที่ในเรื่องการเหยียดผิวและการปฏิบัติต่อประเทศอื่น ๆ อย่างไม่เท่าเทียมกัน
2. สามารถพึ่งพาน้ำมันจากกลุ่มประเทศผู้ค้าน้ำมัน ซึ่งมักใช้น้ำมันเป็นเครื่องมือทางการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นสมาชิก NAM เช่นกัน

ข้อเสีย

1. ไทยไม่เคยเป็นเมืองขึ้นประเทศอื่น จึงอาจไม่สามารถแสดงการต่อต้านลัทธิอาณานิคมได้เต็มที่ เหมือนประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมมาก่อน
2. การคบกับกลุ่มประเทศหัวรุนแรง โดยเฉพาะขบวนการปลดปล่อยปาเลสไตน์ (The Palestinian Liberation Organization, PLO) ไม่ใช่นิสัยของคนไทย ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ ไม่ชอบความรุนแรง
3. ไทยอาจได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจที่ไม่พอใจนโยบายของกลุ่ม NAM ได้
4. ไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบอิสระ การเป็นสมาชิก NAM อาจทำให้ไทยต้องปฏิบัติตามกติกาของกลุ่ม ซึ่งอาจทำให้เสียผลประโยชน์แห่งชาติ และเป็นการจำกัดทางเลือกในกรณีจำเป็นได้ เช่น ห้ามเข้าเป็นพันธมิตรทางทหารกับมหาอำนาจ หรือห้ามให้มีฐานทัพต่างชาติในประเทศ เป็นต้น
5. จะเป็นการเสียศักดิ์ศรี หากถูกคัดค้านการเข้าเป็นสมาชิก NAM ดังที่ฟิลิปปินส์เคยประสบมา เนื่องจากการสมัครเป็นสมาชิกจะต้องผ่านคณะกรรมการประสานงานจากผู้แทน 25 ประเทศ เป็นผู้พิจารณาขั้นต้นก่อน

เชิดชายได้แสดงความเห็นต่อไปว่า นโยบายของไทยต่อ NAM อาจเปลี่ยนแปลงไปได้เพื่อความอยู่รอดของประเทศ ตามเหตุการณ์ สภาวะแวดล้อม และผลประโยชน์แห่งชาติที่เปลี่ยนไปในอนาคต³⁰ ดังจะเห็นได้จากนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงต่อมา

³⁰ เชิดชาย เหล่าหล้า, *กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2522), หน้า 159-163.

นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงทศวรรษ 1980

นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้ มีลักษณะรอบด้าน (omni - directions) คือ ให้ความสำคัญกับทุกประเทศ ทั้งมหาอำนาจและประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ ทั่วโลก โดยขยายความสัมพันธ์ไปในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งเป็นผลจากการที่ไทยต้องเผชิญกับปัญหาความมั่นคงตามแนวพรมแดนฝั่งตะวันออก จากการเข้ายึดครองกัมพูชาของเวียดนาม และยังประสบกับปัญหาการถูกกดดันทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา จากการที่ไทยได้เปรียบดุลการค้าตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1980 ทำให้สหรัฐอเมริกาใช้มาตรการทางการค้ามากดดันสินค้าไทย

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่เกี่ยวกับปัญหาด้านความมั่นคงนั้น ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกคือ ภัยคุกคามจากเวียดนาม กล่าวคือ เวียดนามได้รับความช่วยเหลือทั้งทางทหารและเศรษฐกิจจากสหภาพโซเวียต และได้ส่งทหารรุกรานกัมพูชาและยึดกรุงพนมเปญได้สำเร็จเมื่อวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1979 และสนับสนุนรัฐบาลเฮง สัมริน ให้ขึ้นปกครองประเทศ ส่วนรัฐบาลเดิมของฝ่ายเขมรแดงได้หลบหนีมาอยู่ในป่าตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชา และเมื่อเวียดนามพยายามไล่ล่า ทำให้ล่องล่ำเข้ามาในดินแดนไทย และเกิดการปะทะกับทหารไทยที่บ้านโนนหมากมูน ตำบลตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 23 - 24 มิถุนายน ค.ศ.1980 เป็นเหตุให้ทหารไทยเสียชีวิตจำนวนมาก ผู้นำไทยจึงระแวงว่าเวียดนามจะใช้กำลังขยายอิทธิพลเข้ามาในไทย และมองว่าเวียดนามเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ³¹

ภัยคุกคามความมั่นคงของไทยจากเวียดนาม ทำให้ผู้นำไทยตัดสินใจใช้เครื่องมือทางการทูตเพื่อแก้ไขสถานการณ์ โดยร่วมมือกับประเทศสมาชิก ASEAN เรียกร้องและกดดันเวียดนามให้ถอนทหารออกไปจากกัมพูชา วิธีสร้างแนวร่วมของไทยและ ASEAN คือ การเสนอญัตติต่อสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เรียกร้องให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชา และให้มีการเลือกตั้งโดยเสรี รวมถึงการแก้ไขปัญหาทางการเมืองในกัมพูชาแบบเบ็ดเสร็จ (comprehensive political settlement) ซึ่งญัตตินี้ได้รับเสียงสนับสนุนจากสมาชิกสหประชาชาติเป็นจำนวนมาก³²

³¹ จุลชีพ ชินวรรณ, “นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น,” ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บรรณาธิการ) 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย : จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 132.

³² รายละเอียดโปรดดู บทที่ 3 นโยบายและการดำเนินนโยบายของไทยต่อปัญหา กัมพูชา ใน อรอนงค์ น้อยวงศ์, นโยบายต่างประเทศไทยต่อปัญหา กัมพูชา สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ค.ศ.1980 - 1988), วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

ส่งผลให้เวียดนามถูกโดดเดี่ยวทางการเมืองและเศรษฐกิจ และประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจภายในประเทศในที่สุด

การดำเนินนโยบายดังกล่าว ทำให้ไทยมีมิตรประเทศเพิ่มมากขึ้น นอกจากสหรัฐอเมริกาและจีน ซึ่งให้ความช่วยเหลือด้านอาชญาวิทยาโรปรณ์ ญี่ปุ่นที่ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ หรือประเทศในยุโรปที่สนับสนุนไทยในกรณีกัมพูชาแล้ว ยังรวมไปถึงประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย ทั้งในแอฟริกา ลาตินอเมริกา และตะวันออกกลาง

ส่วนปัญหาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับสหรัฐอเมริกานั้น เกิดขึ้นในช่วงกลางทศวรรษนี้ กล่าวคือ เมื่อไทยเริ่มได้เปรียบดุลการค้า เนื่องจากสินค้าไทยมีคุณภาพดีราคาถูก ทำให้เป็นที่นิยมในตลาด สหรัฐอเมริกาจึงใช้มาตรการทางเศรษฐกิจและกฎหมายเพื่อกีดกันสินค้าจากไทย เช่น กฎหมายที่ให้การสนับสนุนทางการเงินเพื่อช่วยเหลือผู้ส่งออกสินค้าเกษตรชาวอเมริกัน (Farm Act) ซึ่งทำให้ข้าวจากสหรัฐอเมริกาเข้ามาแย่งตลาดข้าวของไทย นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกา ยังจะตัดสิทธิพิเศษทางด้านภาษีการค้าและศุลกากร (generalized system of preferences, GSP) หากไทยไม่ให้ความคุ้มครองต่อทรัพย์สินทางปัญญา (intellectual property rights) เช่น สิทธิบัตร ยา ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์และเทปเพลง เป็นต้น

การกีดกันทางการค้าจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นตลาดใหญ่และสำคัญที่สุดของไทย ทำให้ไทยต้องปรับแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยหันมาให้ความสนใจกับเศรษฐกิจและการค้ามากขึ้น โดยเอกอัครราชทูตไทยทุกคนได้รับมอบหมายให้เสริมบทบาททางเศรษฐกิจ เช่น การแสวงหาตลาดใหม่ ๆ เพื่อขายสินค้าของไทย ชักชวนให้นักธุรกิจต่างชาติเข้ามาลงทุนในไทย และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไทย เป็นต้น

การปรับนโยบายต่างประเทศให้เป็นแบบรอบด้านเช่นนี้ อาจถือได้ว่าเป็นการนำให้ไทยสนใจ รู้จัก และเห็นความสำคัญของกลุ่ม NAM มากขึ้น ประการแรกคือ พลังการต่อรองหรือหาเสียงสนับสนุนทางการเมืองระหว่างประเทศ เห็นได้จากปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน ซึ่งไทยได้ผนึกกำลังกับ ASEAN ยื่นญัตติต่อต้านเวียดนามต่อสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ และได้รับการสนับสนุนอย่างท่วมท้นนั้น ประเทศใน ASEAN บางชาติเป็นสมาชิก NAM ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ และสมาชิกสหประชาชาติส่วนใหญ่ต่างเป็นสมาชิกของ NAM ด้วย ดังนั้น อาจเป็นได้ว่า ASEAN ได้อาศัยความสัมพันธ์จากการเป็นสมาชิก NAM เจรจาหาเสียงสนับสนุนในสหประชาชาติ เพื่อหยุดยั้งการขยายอิทธิพลจากเวียดนาม และช่วยเหลือกัมพูชา เนื่องจากการรุกรานกัมพูชาของเวียดนามนั้น ขัดต่อหลักปรัชญาศีลที่ทางกลุ่มยึดถือมาโดยตลอดคือ การไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น และการไม่รุกรานกันและกัน ดังจะเห็นได้จากสุนทรพจน์ของนายรานาซิงห์ เปรดามาสา นายกรัฐมนตรีของศรีลังกา ในโอกาสเดินทางเยือนไทยในฐานะแขกของรัฐบาล ระหว่างวันที่ 12 - 16 พฤษภาคม ค.ศ.1981 ดังนี้

“...ศรีลังกาได้ยึดมั่นในหลักการที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หลักอหิंपาโดย การไม่รุกรานซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ดังนั้นตนจึงคิด ว่าในกรณีกัมพูชาและอัฟกานิสถานนั้น เป็นการขัดต่อหลักการเหล่านี้...”³³

เนื่องจากความขัดแย้งครั้งนี้มีสมาชิกหลายประเทศของ NAM ที่เกี่ยวข้อง โดยทั้ง เวียดนามและกัมพูชาต่างก็เป็นสมาชิก NAM ที่ประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 7 ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย ในปี ค.ศ.1983 จึงออกแถลงการณ์แสดงความเป็นห่วงใยถึงสถานการณ์ในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเรียกร้องให้มีการลดความตึงเครียดโดยเร็ว โดยวิธีแก้ไขทางการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การถอนทหารต่างชาติออกไปจากกัมพูชา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรับประกันเอกราช อานาจอหิंपาโดย ความเป็นเอกภาพในดินแดน และการกำหนดใจตนเองของประชาชนชาวกัมพูชา³⁴

ประการที่สอง ในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 7 อินเดียในฐานะประเทศเจ้าภาพ ได้พยายามโน้มน้าวสมาชิกให้กลับมาดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดอย่างแท้จริงอีกครั้งหนึ่ง ทำให้ ภาพพจน์ของ NAM ดีขึ้นจากการประชุมสุดยอดครั้งที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของนาง อินทรา คานธี นายกรัฐมนตรีแห่งอินเดีย ซึ่งเป็นประธานกลุ่มในช่วงนั้น ที่ว่า

“NAM กำลังเดินมาในทางที่เหมาะสมแล้ว โดยงานหลัก ของกลุ่มก็คือ การส่งเสริมนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และการสร้าง สันติภาพ เสรีภาพ ความเท่าเทียมกัน และความยุติธรรมแก่ ประชาชนทั้งปวง³⁵... ปัญหาต่าง ๆ ที่ประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดได้ กำลังเผชิญอยู่มีรากฐานมาจากความแตกต่างระหว่างกัน ซึ่งเป็นผล สืบเนื่องจากอิทธิพลภายนอก สมาชิกประเทศในกลุ่มของเราต้อง

³³ สุนทรพจน์ของนายรานาซิงห์ เปรดามาสา นายกรัฐมนตรีของศรีลังกา ระหว่างงานเลี้ยง อาหารค่ำ เพื่อเป็นเกียรติแก่นายเปรดามาสา และภริยา พร้อมคณะ ที่ตึกสันติไมตรี ทำเนียบ รัฐบาล ในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2524 รายละเอียดโปรดดู “นายกรัฐมนตรีศรีลังกาเยือน ไทย,” สยามจดหมายเหตุ (29 พฤษภาคม - 4 มิถุนายน 2524): 591 - 592.

³⁴ จากคำประกาศของการประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 7 ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย ระหว่างวันที่ 7-12 มีนาคม 1983 ชื่อ XIV เรื่อง “SOUTH - EAST ASIA”.

³⁵ อ้างถึงใน Pramod Kumar Mishra, “South Asia and the Non - Aligned Movement,” *South Asia in International Politics* (Delhi : UDH Publishers, 1984), p.40.

ถูกแรงกดดัน ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจในทำนองนี้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น เราต้องสมานสามัคคีกันเอาชนะปัญหาเหล่านี้ ...สร้างมาตรการที่จะทำให้ขบวนการของเรา มีความสามัคคีแน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่น ที่สำคัญที่สุดก็คือ เราต้องหาทางแก้ปัญหาขัดแย้งในหมู่สมาชิกประเทศพวกเรากันเอง โดยความรอบคอบมีความเข้าใจดีต่อกัน มีสติยังคิด และไม่ยอมสยบต่ออำนาจแทรกแซงจากภายนอก”³⁶

ประการสุดท้าย ด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ ในช่วงนี้ แม้ญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการลงทุนมากขึ้น แต่การที่ไทยเริ่มมีปัญหาทางการค้ากับสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ยังต้องอาศัยพึ่งพิงตลาดสหรัฐอเมริกาสำหรับการส่งออก ทำให้ผู้นำไทยมองว่าหากประเทศเหล่านี้มีปัญหาไม่สามารถรับซื้อสินค้าไทยได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม ไทยจะได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง การติดต่อเชื่อมสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่มกำลังพัฒนาด้วยกันในภูมิภาคต่าง ๆ จึงเป็นทางเลือกใหม่ในการขยายตลาดการค้าให้กว้างที่สุด และยังเป็นแหล่งวัตถุดิบเพื่อการผลิตของไทยในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ การรวมกลุ่มกับประเทศที่มีฐานะและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน ยังจะช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองในการเจรจาปัญหาในเวทีระหว่างประเทศกับประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำได้ดียิ่งขึ้น

นโยบายต่างประเทศของไทยช่วงหลังสงครามเย็น

ปลายทศวรรษ 1980 สงครามเย็นใกล้จะสิ้นสุดลง ความขัดแย้งกันระหว่างสองค่ายมหาอำนาจได้ผ่อนคลายกลายเป็นการร่วมมือกันมากขึ้น เมื่อกอร์บาชอฟขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ.1985 กอร์บาชอฟต้องการฟื้นฟูปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำของสหภาพโซเวียต จึงตัดสินใจปฏิรูประบบเศรษฐกิจของประเทศโดยใช้นโยบาย “เปเรสตรอยก้า” (Perestroika) และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นตามนโยบาย “กลาสนอสต์” (Glasnost) รวมทั้งแสดงความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศต่าง ๆ โดยการมีบทบาทแบบสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตดังกล่าว นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับสหรัฐอเมริกา และทำให้สถานการณ์โลกลดความตึงเครียดลง

³⁶ อ้างถึงใน สมเกียรติ อ่อนวิมล, อ้างแล้ว, หน้า 11.

ในช่วงผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างประเทศดังกล่าว ไทยมีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1988 อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มาเป็นพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ต่อมาได้เลื่อนยศเป็นพลเอกในปี ค.ศ.1989) ซึ่งเป็นทั้งนักธุรกิจและนักการเมืองที่มีประสบการณ์ด้านการต่างประเทศอย่างมากมาย เพราะเคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตในหลายประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ดังนั้นเมื่อความต้องการทางเศรษฐกิจของประเทศในการแสวงหาตลาดสินค้าและแหล่งวัตถุดิบใหม่ ๆ ประกอบกับสถานการณ์โลกที่หันมาให้ความร่วมมือกันมากขึ้นแล้ว นโยบายต่างประเทศในช่วงนี้จึงให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ดังเห็นได้จากนโยบายต่อประเทศแถบอินโดจีนคือ “การเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” การเน้นด้านเศรษฐกิจทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยระหว่างปี ค.ศ.1988-1990 เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยดูได้จากตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (gross domestic product, GDP) ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) (% การเปลี่ยนแปลง)

1986	1987	1988	1989	1990
4.9	9.5	13.2	12.00	11.6

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2533 (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2534)

การที่สภาพเศรษฐกิจของไทยดีขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้นำไทยเชื่อมั่นในศักยภาพของประเทศมาก และเกิดแนวคิดที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทยที่เป็นประตูไปสู่อินโดจีน พม่า และ ASEAN นโยบายต่างประเทศในช่วงนี้จึงให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างมาก

สำหรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อมาหาอำนาจนั้น เนื่องจากช่วงนี้ไม่มีภัยคุกคามความมั่นคงอย่างเช่นภัยคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็น ไทยจึงต้องการลดการพึ่งพิงสหรัฐอเมริกา โดยคิดว่าไม่ต้อง “ง้อ” สหรัฐอเมริกาอีกแล้ว³⁷ พลเอกชาติชาย ฯ ได้แสดงออกว่า ไทยมี

³⁷ ประภัสสร เทพชาตรี, นโยบายต่างประเทศของไทย : จากยุควิกฤตเศรษฐกิจสู่สหัสวรรษใหม่ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 18.

นโยบายที่เป็นอิสระและค้ำประกันถึงประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ แม้จะได้รับแรงกดดันจากประเทศมหาอำนาจก็ตาม โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีปัญหาทางการค้าระหว่างกันอย่างมากในช่วงนี้ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายการค้าแบบครอบคลุม (The Omnibus Trade and Competitiveness Act 1988) ซึ่งในมาตรา 301 มีสาระสำคัญให้อำนาจประธานาธิบดีในการตอบโต้ประเทศต่าง ๆ ที่ละเมิดกฎหมายดังกล่าว เช่น ไม่คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา หรือไม่เปิดตลาดให้กับสินค้าจากสหรัฐอเมริกา โดยอาจใช้การตัด GSP หรือจำกัดโควต้า หรือเพิ่มภาษี แก่สินค้าที่ประเทศนั้นส่งออกมายังตลาดที่สหรัฐอเมริกา

สำหรับตลาดญี่ปุ่นและยุโรป สินค้าไทยก็ประสบกับมาตรการกีดกันทางการค้าเช่นกัน แม้จะไม่รุนแรงเท่ากับในสหรัฐอเมริกา มาตรการกีดกันส่วนใหญ่เกี่ยวกับคุณภาพของสินค้า โดยเฉพาะสินค้าเกษตรและอาหารแช่แข็ง

อย่างไรก็ตาม แม้ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากประเทศคู่ค้าที่สำคัญดังกล่าว แต่การส่งออกของไทยก็ยังขยายตัว มูลค่าการส่งออกและนำเข้าของไทยสูงกว่าเป้าหมายที่รัฐบาลคาดไว้ จนทำให้ต้องมีการปรับตัวเลขประมาณการของการค้าระหว่างประเทศ

ในปลายปี ค.ศ.1989 การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ของหลายประเทศในยุโรปตะวันออกได้ล่มสลาย ได้แก่ ในโปแลนด์ ในฮังการี และในโรมาเนีย ส่วนในสหภาพโซเวียตนั้น ก็ล่มสลายเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1992 เมื่อสาธารณรัฐต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นสหภาพโซเวียต ได้ประกาศแยกตัวเป็นสาธารณรัฐเอกราชใหม่ 15 ประเทศ การล่มสลายของสหภาพโซเวียตทำให้เหตุแห่งสงครามเย็นหมดสิ้นไป และทำให้สงครามเย็น ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมโลกมาตลอดครึ่งศตวรรษ และซึ่งเป็นปัจจัยแห่งการก่อตั้งกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดจบสิ้นไปด้วย จึงทำให้เกิดคำถามถึงความสำคัญของ NAM ในยุคหลังสงครามเย็นเช่นนี้

ด้วยตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของประเทศคอมมิวนิสต์ และการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น NAM จึงได้ทบทวนท่าทีของกลุ่มในช่วงเวลาที่ผ่านมา และมีการปรับบทบาทของกลุ่ม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไป โดยหันมาให้ความสนใจต่อประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างจริงจังมากขึ้น

ในระยะแห่งการปรับบทบาทของ NAM ครั้งนี้ ไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นหลายครั้ง ตั้งแต่พลเอกชาติชาย ฯ ถูกรัฐประหาร โดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1991 และนายอานันท์ ปันยารชุน ได้รับการแต่งตั้งขึ้น

ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อเดือนมีนาคมปีเดียวกันนั่นเอง ซึ่งนโยบายต่างประเทศในยุคของ นายอานันท์ ๆ นั้น³⁸ ได้ให้ความสำคัญกับการกระชับความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือทาง เศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้น เมื่อประธานาธิบดีซูฮาร์โตแห่งอินโดนีเซียเชิญไทยเข้าร่วม สังเกตการณ์การประชุมสุดยอดของ NAM ครั้งที่ 10 ณ กรุงจาการ์ตา ระหว่างวันที่ 1-6 กันยายน ค.ศ.1992 ไทยจึงได้ส่งนายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้

และเมื่อมีการเลือกตั้งอีกครั้งในตอนปลายเดือนกันยายนปีเดียวกัน ซึ่งนายชวน หลีกภัย ได้เป็นนายกรัฐมนตรี นโยบายต่างประเทศของไทยยุคนี้ก็มีลักษณะต่อเนื่องมาจากรัฐบาล ชุดก่อนที่เน้นด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือกับเพื่อนบ้าน ไทยจึงได้ดำเนินการสมัครเข้าเป็น สมาชิกของกลุ่ม NAM และที่ประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่ม ได้ลงมติรับประเทศไทย เป็นสมาชิกอย่างสมบูรณ์ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ.1993

สรุป

พัฒนาการของ NAM ในแต่ละช่วง มีความสัมพันธ์กับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในแต่ละยุคสมัย โดยในยุคสงครามเย็นที่ NAM มีท่าทีต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม และลัทธิอาณานิคม และมีความโน้มเอียงที่จะให้การสนับสนุนประเทศที่ปกครองด้วยระบอบ สังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้น ไทยมีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ ค่ายเสรีนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ NAM จึงสวนทาง กันอย่างเห็นได้ชัด แต่เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง NAM ได้ปรับบทบาทท่าทีของกลุ่ม มาให้ความสำคัญกับประเด็นด้านเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ขณะที่ไทยก็หันมาเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและ การค้าระหว่างประเทศมากขึ้นเช่นกัน บทบาทใหม่ของ NAM จึงสอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศของไทยในขณะนั้น NAM จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของไทยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังกล่าว โดยในบทต่อไป จะได้กล่าวถึงคุณลักษณะของรัฐไทยที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นสมาชิก NAM ของไทย

³⁸ นายอานันท์ ปันยารชุน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 2 ครั้งคือ ระหว่างเดือนมีนาคม ค.ศ.1991 - เมษายน ค.ศ.1992 และระหว่างเดือนมิถุนายน - กันยายน ค.ศ.1992 โดยในทีนี้จะไม่เอ่ยถึงรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร (เมษายน - พฤษภาคม ค.ศ.1992) เนื่องจากดำรงตำแหน่ง ไม่นานพอที่จะมีการริเริ่มนโยบายหรือดำเนินนโยบายต่างประเทศได้อย่างต่อเนื่อง

บทที่ 3

คุณลักษณะของประเทศไทยที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

บทนำ

การสิ้นสุดของสงครามเย็น ทำให้กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (The Non-Aligned Movement, NAM) เปลี่ยนบทบาทของกลุ่มมาให้ความสนใจประเด็นความร่วมมือเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ไทยซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มนี้เท่าใดนักในอดีต ก็เริ่มเล็งเห็นประโยชน์จาก NAM มากขึ้น จึงได้พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม โดยเริ่มจากการเป็นผู้สังเกตการณ์การประชุมสุดยอดของ NAM ในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน และต่อมาได้สมัครเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญของไทย

วิทยานิพนธ์นี้ จึงมีความประสงค์จะวิเคราะห์ถึงสาเหตุการตัดสินใจครั้งนี้ โดยในบทนี้จะได้ศึกษาถึงคุณลักษณะของประเทศไทยที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาล ที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้า NAM ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจของประเทศกับความเกี่ยวข้องกับ การค้าระหว่างประเทศ ความผูกพันต่อสถาบันระหว่างประเทศ โครงสร้างภายในประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

1. สภาพเศรษฐกิจของประเทศกับความเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ

รัฐบาลไทยทุกชุดให้ความสำคัญกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศมาตลอด จึงได้ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อเร่งรัดปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจทั้งด้านการผลิต การตลาด การเงิน การคลัง และการกระจายรายได้ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน และปัญหาหนี้สินของประเทศ โดยจะเห็นได้จากกรณีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยนโยบายตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (ค.ศ.1961-1966) ถึงฉบับที่ 3 (ค.ศ.1972-1976) ได้เน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า และตั้งแต่ฉบับที่ 4 (ค.ศ.1977-1981) เป็นต้นมา ได้มีการปรับนโยบายจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ไปสู่การผลิตเพื่อการส่งออก และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในส่วนของนโยบายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ ในข้อ 7 และ ข้อ 8 ดังนี้

“7. จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีอันดี และขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้ากับทุกประเทศ ทั้งจะสนับสนุนให้มีการค้าต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน

8. จะดำเนินการให้กระทรวงการต่างประเทศ และหน่วยงานของรัฐทุกหน่วย มีหน้าที่และบทบาทในการแสวงหา พัฒนา และขยายตลาดการค้า แรงงานไทย และการท่องเที่ยว รวมทั้งชักชวนให้มีการนำทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาลงทุนในประเทศมากยิ่งขึ้น เพื่อผลประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ”¹

การพัฒนาเศรษฐกิจที่เปลี่ยนโครงสร้างทางการผลิต จากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ไปสู่การผลิตเพื่อการส่งออก ทำให้ระบบเศรษฐกิจของไทยมีลักษณะเสรีมากขึ้น โดยมีสัดส่วนของการค้าระหว่างประเทศ (มูลค่าสินค้านำเข้าและส่งออก) ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (gross domestic product, GDP) ในอัตราที่เพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ (ดูตารางที่ 2) และในปี ค.ศ.1991 การค้าระหว่างประเทศของไทยมีมูลค่าสูงถึง 1,684,857 ล้านบาท โดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 71.70 ของ GDP จนได้เลื่อนอันดับจากประเทศคู่ค้าสำคัญลำดับที่ 43 ของโลกในปี ค.ศ.1984 มาเป็นลำดับที่ 25 ในปี ค.ศ.1991² ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจของไทยมีระดับการพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศสูงขึ้นตามลำดับ

¹ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2529, ผู้แทนราษฎร (กันยายน 2529) : 11-13.

² เสวก มีลาภกิจ, การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน : ศึกษาบทบาทของประเทศไทย สมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน, วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537, หน้า 79.

ตารางที่ 2

มูลค่าการค้าระหว่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ.1986-1993

ปี	มูลค่า สินค้าออก (พันล้าน)	มูลค่า สินค้าเข้า (พันล้าน)	มูลค่าการค้ารวม (พันล้าน)	มูลค่า ผลิตภัณฑ์ มวลรวมภายในประเทศ (GDP) (พันล้าน)	สัดส่วนมูลค่า การค้ารวมต่อ GDP
1986	231.5	245.9	476.4	1,095.3	43.5
1987	298.1	341.9	640.0	1,253.1	51.1
1988	399.2	501.4	900.6	1,507.0	59.8
1989	509.9	650.7	1,160.6	1,772.2	65.5
1990	583.2	838.3	1,421.5	2,191.1	64.9
1991	720.5	967.8	1,688.3	2,519.6	67.0
1992	815.2	1,020.6	1,835.8	2,833.3	64.8
1993	921.4	1,143.1	2,064.5	3,170.5	65.1

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2533 และ รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2537.

การที่ระบบเศรษฐกิจของไทยต้องพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศในระดับสูง ทำให้การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นในเวทีเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การชะลอตัวทางเศรษฐกิจ และการกีดกันทางการค้า มีผลกระทบโดยตรงต่อภาวะเศรษฐกิจของไทยที่เน้นการส่งออกเป็นหลักในการพัฒนาประเทศ เพราะทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจในด้านการค้าและการลงทุน ตลอดจนความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบด้านการตลาดของไทยลดลง ดังเช่นในช่วงของการใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (ค.ศ.1982-1986) ญี่ปุ่นย้ายฐานการผลิตเข้ามาลงทุนในไทยเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อการส่งออก ทำให้การส่งออกของไทยมีการเจริญเติบโตอยู่ในระดับสูง แต่ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 สัดส่วนของอัตราการขยายตัวของการส่งออกได้ลดลง เนื่องจากการกีดกันและการปกป้องทางการค้าของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศในยุโรป เพื่อคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศของตน ภาวะเช่นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อตลาดสินค้าออกของไทย ตัวอย่างคือ อุตสาหกรรมประเภทที่เน้นการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ (resource-based industry) เช่น อุตสาหกรรมการแปรรูป

อาหาร และเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งในปี ค.ศ.1989 มีอัตราการเจริญเติบโตของการส่งออกสูงถึงร้อยละ 30.6 แต่ในช่วงหลังอัตราการเจริญเติบโตกลับลดลงเรื่อย ๆ โดยในปี ค.ศ.1993 ลดเหลือร้อยละ -0.8 เท่านั้น ซึ่งมีผลทำให้สัดส่วนของการส่งออกของอุตสาหกรรมประเภทนี้ลดลง จากร้อยละ 18.3 ในปี ค.ศ.1989 เหลือเพียงร้อยละ 11 ในปี ค.ศ.1993³ เนื่องจากปัญหาสำคัญของการส่งออกคือการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ โดยใช้เกณฑ์ทางด้านคุณภาพและสิ่งแวดล้อมมาเงื่อนไขของการส่งออก

นอกจากนี้ ปัจจัยที่ส่งผลให้อัตราการเจริญเติบโตลดลงอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็ว และการบุกเบิกขยายพื้นที่ทำกินในภาคต่าง ๆ ในช่วงที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ แหล่งน้ำ และแหล่งประมง ลดลง ดังนั้น ไทยจึงต้องแสวงหาแหล่งวัตถุดิบใหม่ที่มีราคาและปริมาณเหมาะสมในการผลิตสินค้า เพื่อการบริโภคภายในประเทศและเพื่อการส่งออก

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1989 เป็นต้นมา การค้าระหว่างประเทศของไทยต้องเผชิญกับแรงกดดันจากประเทศคู่ค้าสำคัญ ๆ เป็นอย่างมาก เพราะสหรัฐอเมริกาเริ่มใช้อำนาจตามกฎหมายการค้าปี ค.ศ.1988 (The Omnibus Trade and Competitiveness Act 1988) ประกาศรายชื่อประเทศที่เข้าข่ายละเมิดกฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา เพื่อกดดันรัฐบาลคู่ค้าที่มียอดการค้าเกินดุล ทำให้ประเทศคู่ค้าหลายประเทศจำเป็นต้องปฏิบัติตามการกดดันทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาเป็นลำดับ เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ส่วนไทยซึ่งเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มียอดการค้าเกินดุล สหรัฐอเมริกาก็ได้รับการกดดันเช่นเดียวกัน โดยสหรัฐอเมริกาพยายามต่อรองเกมบังคับให้ไทยเปิดตลาดนำเข้าสินค้าของตนบางรายการจนเป็นผลสำเร็จ ได้แก่ แอปเปิ้ล ข้าวสาลี และโปรตีนสกัดจากถั่วเหลือง⁴

³ อ้างถึงจาก ตารางที่ 2.11 “อัตราการเจริญเติบโตของมูลค่าการส่งออกของไทยและสัดส่วนของการส่งออกตามประเภทอุตสาหกรรมของไทย” ใน จารุม่า อึ้งกุล (บรรณาธิการ) การวิเคราะห์สถานภาพความสามารถในการแข่งขันของไทยในเศรษฐกิจโลก. (กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 46.

⁴ ธนาคารกสิกรไทย, รายงานภาวะเศรษฐกิจ 2532 (กรุงเทพมหานคร : ธนาคารกสิกรไทย, 2533), หน้า 155.

นอกจากนั้น สหรัฐอเมริกายังเรียกร้องให้ไทยคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้กับสินค้าของสหรัฐอเมริกาอย่างถูกต้อง มิฉะนั้นสหรัฐอเมริกาก็พิจารณาตอบโต้ไทยด้วยการตัดสิทธิการให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีการค้าและศุลกากร (generalized system of preferences, GSP)⁵ แก่ไทย ตามกฎหมายการค้า มาตรา 301 ซึ่งการเจรจาต่อรองระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้ไทยถูกเพิกถอน GSP ของสินค้าส่งออกบางรายการ ได้แก่ กระเบื้องปูพื้นเซรามิก ดอกไม้ประดิษฐ์ ถั่วเขียวตากแห้ง เฟอร์นิเจอร์ไม้ แป้งข้าวเจ้า อุปกรณ์เชื่อมวงจร โทรศัพท์และโทรเลข และเครื่องประดับเงิน⁶ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.1989 และแม้ว่าจะมีการเจรจารื้อกันระหว่างฝ่ายสหรัฐอเมริกากับรัฐบาลไทยหลายครั้งก็ตาม แต่ไทยในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ๑ (ค.ศ.1992) ก็ยังคงถูกจัดอยู่ในประเทศที่ถูกจับตามองอย่างใกล้ชิด (priority watch list) ในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่อไป

ขณะเดียวกัน ไทยก็ยังถูกกดดันจากผู้แทนการค้าของสหรัฐอเมริกา (United States Trade Representative, USTR) ที่ต้องการสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องสมาคมผู้ส่งออกนุหรีของสหรัฐอเมริกากล่าวหาว่า ไทยกีดกันนุหรีต่างประเทศอย่างไม่เป็นธรรมอีกด้วย ซึ่งหากการเจรจาไม่เป็นที่พอใจของสหรัฐอเมริกาแล้ว USTR ก็อาจตัดสินใจใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้ากับสินค้าออกของไทย ตามกฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกามาตรา 301 แต่ก่อนที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะใช้มาตรการดังกล่าว รัฐบาลไทยได้เสนอเรื่องนี้เข้าไปยังคณะกรรมการของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT) เป็นผู้ตัดสินและนำไปหารือในการประชุมนุหรีและสุขภาพของโลกครั้งที่ 7 ณ เมืองเพิร์ธ ประเทศออสเตรเลีย ทำให้มีองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสหรัฐอเมริกา เช่น สมาคมต่อต้านโรคมะเร็งของสหรัฐอเมริกา สมาพันธ์ต่อต้านโรคมะเร็งของโลก องค์การอนามัยโลก ได้ออกมาคัดค้านการกดดันในเรื่องนุหรีของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาอย่างกว้างขวาง ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องลดทอนที่ที่แข็งกร้าวลงและยินยอมให้ประเด็นนุหรีนี้เป็นไปตามคำตัดสินของ GATT

⁵ generalized system of preferences, GSP หมายถึง ระบบที่ประเทศที่พัฒนาแล้วได้ให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีการค้าและศุลกากรเป็นการทั่วไป แก่สินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศกำลังพัฒนา โดยการลดหย่อนหรือยกเว้นอากรขาเข้าให้แก่สินค้าที่อยู่ในข่ายได้รับสิทธิพิเศษทางการค้านี้ โดยประเทศผู้ให้สิทธิดังกล่าวจะไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานเศรษฐกิจ 2532, (กรุงเทพมหานคร : กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2533), หน้า 88.

สำหรับตลาดญี่ปุ่นนั้น สินค้าส่งออกของไทยก็ประสบกับมาตรการกีดกันทางการค้าเช่นกัน แม้จะไม่รุนแรงเท่ากับตลาดสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ มาตรการส่วนใหญ่เป็นเรื่องคุณภาพสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าเกษตรกรรมและอาหาร เช่น ไก่สดแช่แข็ง กุ้งสดแช่เย็น และเนื้อหมู นอกจากนี้ ยังประสบกับปัญหาการกีดกันการค้ารับซื้ออีกด้วย

ส่วนตลาดในยุโรป สินค้าไทยที่มีปัญหาในตลาดฝรั่งเศสและอิตาลีคืออาหารกระป๋อง ซึ่งมีการใช้สาร ethylene diamine tetra-acetic acid (EDTA) ซึ่งเป็นสารเคมีที่วงการแพทย์ใช้ป้องกันไม่ให้เลือดแข็งตัว เพื่อรักษาอาหารให้คงสภาพสดใมนำมารับประทาน รวมทั้งผลิตภัณฑ์เครื่องหนังและเครื่องประดับของไทยก็ถูกกีดกันตลาดเช่นกัน

เมื่อตลาดในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป ซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย มีแนวโน้มจะกีดกันทางการค้ามากขึ้น ไทยจึงต้องหันมาให้ความสำคัญและเพิ่มการค้ากับตลาดใหม่ๆ มากขึ้น นายอมเรศ สีลาอ่อน อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ฯ ได้กล่าวไว้ว่า “การพิจารณาตลาดใหม่ นอกเหนือจากตลาดสหรัฐอเมริกา เป็นเรื่อง que ไทยต้องเตรียมไว้ หากไทยถูกตอบโต้”⁷

สภาพเศรษฐกิจข้างต้น เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผลักดันให้ไทยต้องปรับตัวเตรียมพร้อมรับกับสถานการณ์การกีดกันทางการค้า และการแข่งขันที่รุนแรงในเวทีเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (ค.ศ.1992-1995) กระทรวงการต่างประเทศได้แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่า การเป็นสมาชิก NAM เป็นการปรับตัวครั้งสำคัญของนโยบายต่างประเทศของไทย ในยุคแห่งการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การเป็นสมาชิก NAM เป็นการดำเนินนโยบายทางการทูตในเชิงรุกที่จะทำให้ไทยได้รับผลประโยชน์มากมาย โดยในส่วนของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจคือ ไทยจะสามารถแสวงหาตลาดสินค้าและแหล่งวัตถุดิบใหม่ๆ จาก NAM ที่มีสมาชิกร้อยกว่าประเทศในภูมิภาคต่างๆ ทั้งเอเชีย แอฟริกา หรืออเมริกาได้ มีประชากรมาก และมีทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงอุดมสมบูรณ์อยู่เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกเหนือจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม 77 ซึ่งเป็นกลุ่มด้านเศรษฐกิจในกรอบของสหประชาชาติ และเป็นการเพิ่มทางเลือกและลดความเสี่ยงในกรณีที่ตลาดสินค้าส่งออกดั้งเดิมอย่างสหรัฐอเมริกา และประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ ใช้นโยบายกีดกันทางการค้า

⁷ สยามจดหมายเหตุ (10-16 พฤษภาคม 2534) : 520.

นอกจากนี้ จากความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วงเวลาดังกล่าว ไทยอาจใช้ความเป็นสมาชิก NAM สร้างโอกาสที่จะส่งเสริมบทบาทของประเทศ โดยให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ซึ่งความร่วมมือระหว่างกลุ่มประเทศฝ่ายใต้เช่นนี้จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และยังเป็นการสนับสนุนภาคเอกชนของไทยในการเข้าไปเปิดตลาดในประเทศเหล่านั้นด้วย⁸

แม้ว่า NAM จะไม่ใช่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่ก็สามารถช่วยทำให้ไทยได้รู้จักและสร้างความสัมพันธ์อันมิตรกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ จำนวนร้อยละกว่าประเทศ กล่าวคือ การเข้าไปมีส่วนร่วม กับ NAM ไทยได้เปิดสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลเพิ่มเติมอีกหลายแห่ง ได้แก่ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงซานติอาโก ประเทศชิลี สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงราบาด ประเทศโมร็อกโก สถานกงสุลใหญ่ ณ นครโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ และสถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองคูไบ ประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์⁹ นอกจากนี้ ในระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ - 13 มีนาคม ค.ศ.1993 ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พร้อมคณะ ก็ได้เดินทางไปเยือนประเทศในทวีปแอฟริกา 3 ประเทศคือ แอฟริกาใต้ เคนยา และแทนซาเนีย โดยในการเยือนนี้ได้มีการลงนามความตกลงว่าด้วยการเดินอากาศระหว่างไทยกับแอฟริกาใต้ และการลงนามความตกลงทางการค้าระหว่างไทยกับเคนยา พร้อมกันนี้ ไทยได้บริจาคเงินช่วยเหลือเคนยาและแทนซาเนียด้วย¹⁰

ตัวอย่างดังกล่าวมีส่วนช่วยสร้างความเข้าใจและขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้การค้าการลงทุนในประเทศเหล่านี้ มีความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากมูลค่าการส่งออกของไทยไปยังประเทศในกลุ่ม NAM จำนวน 105 ประเทศ โดยเปรียบเทียบระหว่างปี ค.ศ.1992 กับปี ค.ศ.1995 พบว่า มีประเทศที่ไทยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นถึง 78 ประเทศ ประเทศที่สำคัญ อาทิเช่น ชิลี จาก 0.5 พันล้านบาท ในปี ค.ศ.1992 เป็น 1.2 พันล้านบาทในปี ค.ศ.1995 เนปาล จาก 0.6 พันล้านบาท เป็น 3.2 พันล้านบาท

⁸ สรุปจาก เอเชียใต้, กอง, ข้อมูลและภูมิหลังการที่ประเทศไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิก NAM (กรุงเทพมหานคร : กองเอเชียใต้ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, 2536), หน้า 5 (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

⁹ นโยบายและวางแผน, กอง, “ผลงานของกระทรวงการต่างประเทศปี 2536,” วิทยุเอเชียเสรี (ตุลาคม - ธันวาคม 2536) : 9.

¹⁰ สรุปจาก กฤษ คุมสัน, “การดำเนินและผลงานของกระทรวงการต่างประเทศไทย ในยุคของรัฐบาล ฯพณฯ นายชวน หลีกภัย,” วิทยุเอเชียเสรี ฉบับครบรอบ 25 ปี (28 มีนาคม 2536) : 8.

บาท หรือแทนซาเนีย จาก 1.06 พันล้านบาท เป็น 1.7 พันล้านบาท เป็นต้น โดยในจำนวนนี้เป็นประเทศที่ไทยเริ่มส่งออก 2 ประเทศ คือ กินี และอุซเบกิสถาน¹¹

2. ความผูกพันต่อสถาบันระหว่างประเทศ

สถาบันระหว่างประเทศ (international institutes)¹² ประกอบด้วยประเทศสมาชิกหลายประเทศ ซึ่งสมัครเป็นสมาชิกของสถาบันอย่างสมัครใจ บางสถาบันมีสมาชิกจากทุกภูมิภาคทั่วโลก แต่บางสถาบันรับเฉพาะประเทศที่อยู่ในภูมิภาคหนึ่ง ๆ เท่านั้น และบางสถาบันมีวัตถุประสงค์ครอบคลุมหลายเรื่อง ขณะที่บางสถาบันมีวัตถุประสงค์จำกัดเฉพาะเรื่อง ที่เรียกว่า องค์การตามหน้าที่ (functional organization)

สถาบันระหว่างประเทศทำหน้าที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของสถาบันนั้น ๆ เช่น

1. การเป็นที่ประชุมปรึกษาระหว่างประเทศ
2. การเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ
3. การทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากร
4. การเพิ่มสมรรถนะทางทหาร
5. การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ
6. การส่งเสริมความร่วมมือเฉพาะด้านในด้านต่าง ๆ¹³

¹¹ รายละเอียดโปรดดู ภาคผนวก ข

¹² ในที่นี้จะไม่ใช่คำว่า “องค์การระหว่างประเทศ” (international organizations) เนื่องจากมีข้อจำกัดมากกว่าคำว่า “สถาบันระหว่างประเทศ” (international institutes) กล่าวคือ องค์การระหว่างประเทศ 1) จัดตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศตั้งแต่สองประเทศขึ้นไป และ 2) ต้องมีสำนักงานถาวรขององค์การอย่างน้อย 1 องค์การ และต้องมีพนักงานประจำซึ่งทำงานเต็มเวลา ซึ่งในกรณีของ NAM เป็นการรวมตัวของประเทศต่าง ๆ อย่างหลวม ๆ จึงไม่มีสำนักงานถาวรของกลุ่ม แต่ NAM มีการประชุมระดับต่าง ๆ ตามกำหนดเวลา และมีบทบาทในเวทีการเมืองโลกอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ก็นับได้ว่า NAM เป็นสถาบันระหว่างประเทศสถาบันหนึ่ง

¹³ สมพงษ์ ชูมาก, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 และแนวโน้ม) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 110-113.

ดังนั้น สถาบันระหว่างประเทศจึงเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่ง ในการดำเนินนโยบายของประเทศต่าง ๆ กล่าวคือ เนื่องจากสถาบันระหว่างประเทศกำเนิดมาจากความคิดริเริ่มของรัฐประเทศ โดยมีประเทศอื่น ๆ ให้การสนับสนุนเข้าร่วมกันจัดตั้ง เพื่อให้สถาบันระหว่างประเทศช่วยรักษาและเสริมสร้างผลประโยชน์ของชาติตน สถาบันระหว่างประเทศจึงเป็นเวทีหนึ่ง ที่ให้ประเทศต่าง ๆ ได้แสวงหาผลประโยชน์ภายใต้กฎเกณฑ์ที่สถาบันนั้น ๆ ได้กำหนดไว้ และตัวแทนของประเทศสมาชิกก็มีหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานของสถาบัน ให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องต้องกันกับผลประโยชน์ของตน

เมื่อประเทศต่าง ๆ ตัดสินใจมารวมตัวกัน ประเทศเหล่านี้ก็จำเป็นต้องยอมรับในกฎเกณฑ์บางอย่าง เพื่อให้การรวมตัวกันนี้บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของสถาบัน จึงอาจกล่าวได้ว่า สถาบันระหว่างประเทศเป็นตัวกำหนดหรือตัวควบคุมพฤติกรรมของประเทศสมาชิก ซึ่งไม่ได้หมายความว่าสถาบันมีอำนาจเหนืออธิปไตยของประเทศสมาชิก เพียงแต่สถาบันมีบทบาทบางประการที่อาจทำให้ประเทศสมาชิกต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกก็อาจไม่ยินดีปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ข้อกำหนดของสถาบันเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของประเทศนั้น ๆ กล่าวคือ หากสมาชิกพิจารณาแล้วเห็นว่าจะได้รับผลประโยชน์จากการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ประเทศนั้นก็อาจยินดียอมรับในข้อกำหนด แต่หากเห็นว่ากฎเกณฑ์ขัดต่อผลประโยชน์สำคัญ ประเทศนั้นก็อาจไม่ยอมรับปฏิบัติตามก็ได้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ดูเหมือนว่าสถาบันระหว่างประเทศไม่มีอำนาจเด็ดขาดในการบังคับให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตาม แต่ในทางปฏิบัติ สถาบันระหว่างประเทศยังสามารถมีบทบาทเหนือพฤติกรรมของประเทศต่าง ๆ ได้บ้างคือ การสร้างประชาคมโลก เนื่องจากสถาบันระหว่างประเทศเป็นที่รวมตัวของหลายประเทศ เมื่อเสียงส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางใดแล้ว ก็เท่ากับเป็นการสร้างประชาคมโลกขึ้นมา เช่น การที่ชื่อเรียกร้องของ ASEAN ในการแก้ปัญหาแกมพูชา ได้การยอมรับในสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เป็นต้น โดยเฉพาะในยุคแห่งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันนี้ ไม่มีประเทศใดสามารถอยู่ตามลำพังอย่างโดดเดี่ยวได้ ประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องรับฟังเสียงส่วนใหญ่ของสังคมโลกมากยิ่งขึ้น และมีความยับยั้งชั่งใจก่อนกระทำการใด ๆ ที่อาจจะขัดกับประชาคมของโลก สถาบันระหว่างประเทศจึงอาจเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของประเทศต่าง ๆ ได้

ไทยในฐานะประเทศหนึ่งในสังคมโลก ก็เล็งเห็นผลประโยชน์ดังกล่าว จึงเข้าร่วมเป็นสมาชิกในสถาบันระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั้งสถาบันระดับโลก ระดับภูมิภาค สถาบันเฉพาะเรื่อง และสถาบันอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น สหประชาชาติ ซึ่งไทยได้สมัครสมาชิกตั้งแต่วันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ.1946 และได้รับอนุมัติให้เป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์ในวันที่ 15 ธันวาคม ปี

เดียวกัน ซึ่งนับเป็นประเทศสมาชิกลำดับที่ 55 ต่อมาในปี ค.ศ.1956 ผู้แทนไทยในสหประชาชาติ คือ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้รับเลือกโดยเอกฉันท์ให้ดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาใหญ่ ซึ่งมีวาระ 1 ปี¹⁴ และในวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ.1984 ในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 39 ไทยได้รับเลือกตั้งเข้าไปเป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ซึ่งเหตุการณ์ทั้งสองนี้ถือได้ว่า ไทยได้รับเกียรติอย่างสูงจากประชาคมระหว่างประเทศ และสำหรับการเป็นสมาชิกไม่ถาวรนั้น ด้วยเหตุที่คณะมนตรีความมั่นคงมีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่มีเกียรติ ทำให้สมาชิกสหประชาชาติทั้งหลายต้องการเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรนี้ การที่ไทยได้รับเลือกตั้งเข้าไปจึงแสดงถึงการยอมรับว่าไทยมีส่วนช่วยรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และสนับสนุนจุดมุ่งหมายอื่น ๆ ของสหประชาชาติ

สำหรับสถาบันระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่ไทยเป็นสมาชิก ได้แก่ สหภาพไปรษณีย์สากล (Universal Postal Union, UPU) สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (International Telecommunications Union, ITU) องค์กรการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (International Civil Aviation Organization, ICAO) องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization, ILO) องค์กรอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) องค์กรการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations for Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) องค์กรยูนิเซฟ (United Nations Children's Fund) องค์กรอาหารและเกษตร (Food and Agriculture Organization, FAO) องค์กรอุตุนิยมวิทยาโลก (World Meteorological Organization, WMO) องค์กรพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency, IAEA) องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization, WTO) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund, IMF) องค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (Asia - Pacific Economic Cooperation, APEC) และกาชาดสากล (International Committee for the Red Cross, ICRC)

นอกจากนี้ ในหลายครั้งไทยก็เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดในการจัดตั้งสถาบันระหว่างประเทศเองด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ องค์กรสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

¹⁴ รายละเอียด โปรดดู สิริ เปรมจิตต์, ชีวิตและงานของปรีชัชววรรณ (กรุงเทพมหานคร : ประจักษ์การพิมพ์, 2516), หน้า 27, 207.

เอเซียใต้ (Southeast Asia Treaty Organization, SEATO) สมาคมของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือสมาคมอาสา (Association of Southeast Asia, ASA)¹⁵ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations, ASEAN) รวมทั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area, AFTA) ซึ่งเป็นความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในกรอบของ ASEAN เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าส่วนใหญ่แล้วเป็นสถาบันระหว่างประเทศที่อยู่ในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ไทยมักจะมีบทบาทสำคัญในเวทีระหว่างประเทศจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่ม ASEAN เท่านั้น

ตัวอย่างสถาบันระหว่างประเทศที่ไทยเป็นสมาชิกดังกล่าวข้างต้น แสดงชัดเจนว่า ไทยมองเห็นประโยชน์จากการเป็นสมาชิกของสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะสำหรับประเทศเล็ก การรวมตัวกันก็จะเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองกับประเทศที่มีอำนาจเหนือกว่าได้ การดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยผ่านทางสถาบันระหว่างประเทศ จึงเป็นวิธีในการแก้ปัญหาคัดแย้งและสร้างเสริมสันติภาพของโลกประการหนึ่ง

NAM ถือได้ว่าเป็นสถาบันระหว่างประเทศอีกสถาบันหนึ่ง เพราะประกอบด้วยประเทศสมาชิกจากทั่วทุกภูมิภาคของโลก และมีจำนวนมากจนเป็นเสียงส่วนมากในสหประชาชาติ แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นประเทศโลกที่สามก็ตาม การเป็นสมาชิก NAM ของไทย จึงเป็นการเพิ่มทางเลือกในการดำเนินนโยบายด้านการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เนื่องจากในอดีต โดยเฉพาะในช่วงสงครามเย็น ไทยมีโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศสมาชิก NAM ในเวทีสหประชาชาติ และในกรอบ ASEAN เท่านั้น ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการขยายความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม กับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 100 ประเทศทั่วโลก ดังนั้น การเข้าเป็นสมาชิก NAM จึงเป็นโอกาสในการดำเนินนโยบายด้านต่าง ๆ ของไทยต่อประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายเหล่านี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ สมาคมอาสา เกิดขึ้นในปี ค.ศ.1961 จากความริเริ่มของไทยกับมาเลเซีย ก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ สมาชิกประกอบด้วยไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความร่วมมือในภูมิภาคทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเงิน และการค้า รวมทั้งการต่อต้านการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย

เนื่องจากสมาชิกของ NAM ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม 77¹⁶ ด้วย กล่าวคือ ในปี ค.ศ.1992 ก่อนที่ไทยจะเป็นสมาชิก NAM ไทยก็เป็นสมาชิกกลุ่ม 77 เช่นกันอยู่แล้ว จึงดูเป็นการซ้ำซ้อนที่ไทยจะเป็นสมาชิก NAM เพื่อผลประโยชน์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่ในความจริงแล้ว NAM เป็นกลุ่มทางการเมือง ที่ได้ปรับบทบาทมาสนใจด้านเศรษฐกิจมากขึ้น เพราะมีหนทางที่จะร่วมมือกันได้มากกว่า การเป็นสมาชิกทั้ง NAM และกลุ่ม 77 ของไทย จึงไม่เกิดความซ้ำซ้อนแต่อย่างใด เพราะเป็นการเพิ่มทางเลือกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมากกว่า ดังคำกล่าวของ ดร.สุชาติ จุฑาสมิต เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงจาการ์ตา ที่ว่า “...ผมคิดว่า [การเป็นสมาชิก NAM] ไม่เป็นการซ้ำกับกลุ่ม 77 เพราะเป็นเหมือนการมีหมวกหลายใบให้เลือกสวมให้เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ คือเป็นการเพิ่มทางเลือกให้ไทยนั่นเอง...”¹⁷

จากการสัมภาษณ์ ฯพณฯ นายอาสา สารสิน อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ดร.สุชาติ จุฑาสมิต อดีตเอกอัครราชทูตไทย ประจำประเทศอินโดนีเซีย สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ฯ นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ อธิบดีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สมัยรัฐบาลนายชวน ฯ ทุกคนให้เหตุผลของการที่ไทยเข้าเป็นสมาชิก NAM ตรงกันคือ เพื่อแสวงหามิตรประเทศ และมีเวทีสำหรับเจรจาหรือในประเด็นต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งผลที่ตามมา จะทำให้ไทยสามารถติดต่อค้าขายกับประเทศอื่น ๆ มากขึ้น สามารถแก้ปัญหาความเข้าใจผิดหรือความขัดแย้งกับประเทศคู่กรณีได้ และยังเปิดโอกาสในการสร้างความร่วมมือด้านต่าง ๆ ระหว่างประเทศในกลุ่มอีกด้วย เช่น การศึกษา เทคโนโลยี และวัฒนธรรม เป็นต้น ดังเช่นที่ นาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ ได้กล่าวไว้ดังนี้

¹⁶ กลุ่ม 77 (The Group of 77) เป็นการรวมตัวกันของประเทศกำลังพัฒนา 77 ประเทศ ซึ่งร่วมกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ.1964 ภายหลังจากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ครั้งที่ 1 ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ กลุ่ม 77 มีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองแก่ประเทศกำลังพัฒนาในโลกที่สาม ในการเจรจาด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ โดยสมาชิกกลุ่มได้ใช้ประโยชน์จากที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เพื่อแก้ปัญหาค่าความค้อยพัฒนาของตนหลายครั้ง ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ การจัดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่ (NIEO) ในปี ค.ศ.2000 กลุ่ม 77 มีสมาชิก 133 ประเทศ สรุปลจาก **What is the Group of 77 ?** [Online] Available from : [http://www.g77.org/main/gen_info_1.htm\[2003, April 5\]](http://www.g77.org/main/gen_info_1.htm[2003, April 5]) และสามารถดูรายชื่อประเทศสมาชิก NAM และกลุ่ม 77 ได้ใน ภาคผนวก ค

¹⁷ สัมภาษณ์ สุชาติ จุฑาสมิต, อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงจาการ์ตา, 30 พฤษภาคม 2544.

“... การมีมิตรมากเพื่อนมากในเวทีสหประชาชาติ น่าจะได้ประโยชน์กว่าการตกอยู่ใต้อำนาจของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพราะการแก้ไขปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศใด ๆ ในเวทีระดับใดนั้น ผมในฐานะรัฐมนตรีต่างประเทศถือหลักว่าปัญหานั้นมีใครเกี่ยวข้องด้วย ต้องรู้ให้ได้ว่ามีเราแค่ 2 ฝ่าย หรือมีใครอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ใครเป็น back up ให้คู่กรณีของเรา ต้องหามาทั้งหมดก่อน แล้วจึงมาคุยว่าปัญหานี้ เล่นอยู่ในกติกาใด ถ้าเห็นทำไม่ดี ผมจะเล่นกติกาสากล นำขึ้นเวทีใหญ่ เช่น ASEAN APEC ASEM UN เพราะเราเล็กจึงต้องเลือกเวทีต่อสู้ให้ดี เพราะบางเวทีเป็นมวยหมู่ เราก็ต้องเลี้ยง การเข้า NAM จะเป็นการเพิ่มเวที เพิ่มแรงสนับสนุนให้ไทย เพราะ NAM เป็นกลุ่มใหญ่ใน UN...”¹⁸

ดังนั้น การเป็นสมาชิก NAM จึงเป็นทางเลือกที่ดีทางเลือกหนึ่งของไทยในยุคหลังสิ้นสุดสงครามเย็น ซึ่งมีนโยบายเป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน และต้องการขยายตลาดการค้าเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

3. โครงสร้างภายในประเทศ

โครงสร้างภายในประเทศ ในที่นี้หมายถึง บทบาทของอำนาจรัฐในระบบเศรษฐกิจ แนวคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเชื่อว่า กลไกตลาดแบบเสรีจะทำให้การจัดสรรทรัพยากรมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นรัฐบาลจึงควรลดการแทรกแซงในการทำงานของระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้ตลาดทำงานได้เต็มที่ โดยรัฐยังมีบทบาททางอ้อมเพื่อสร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ภาคธุรกิจเอกชน เพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันกับประเทศคู่แข่ง เช่น ความมีเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ ความมีวินัยทางด้านการค้าของภาครัฐ การเก็บภาษีอากรในอัตราที่เอื้อต่อการลงทุนประกอบธุรกิจในประเทศ และการมีนโยบายที่ส่งเสริมการประกอบธุรกิจ เป็นต้น แต่บางกรณี

¹⁸ สัมภาษณ์ (ก) นาวาอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2544 (ข) นายอาสา สารสิน เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2545 (ค) ดร.สุชาติ จุฑาสมิต เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2544 และ (ง) ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2544.

รัฐก็อาจมีความจำเป็นต้องเข้าไปมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม เช่น ด้านการศึกษา การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม การวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี หรือด้านสาธารณสุข เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยนั้นมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ซึ่งหมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีขีดจำกัดน้อยในเรื่องการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ หรือแทบไม่มีเลย การจัดการด้านการคลังค่อนข้างหละหลวม และค่าของอัตราแลกเปลี่ยนมักอิงอยู่กับเงินตราสกุลของประเทศมหาอำนาจ¹⁹ แม้ว่าจะมีระบบเศรษฐกิจที่เปิดรับต่อการค้าและการลงทุน แต่รัฐบาลไทยก็ยังมีบทบาทในการชี้นำเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง แต่ไม่ถึงระดับที่จะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ของระบบทั้งหมด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจของไทยได้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตกที่เชื่อในบทบาทของกลไกตลาด และระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ซึ่งในคำแถลงนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลนายอานันท์ ๓ ต่อสภานิติบัญญัติ ระบุอย่างชัดเจนในข้อ 2.1 ว่า “...ปรับบทบาทของภาครัฐจากการควบคุม มาเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนภาคเอกชนให้มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีที่มีการแข่งขันโดยยุติธรรม...”²⁰

ตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของรัฐในการกำกับดูแลเศรษฐกิจของประเทศคือ การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ โดยในช่วงแรกประมาณทศวรรษ 1970 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ โดยการผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1980 ได้ปรับนโยบายมาเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก ในลักษณะพึ่งพิงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (foreign direct investment, FDI) โดยเฉพาะจากประเทศญี่ปุ่น ทำให้เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบยืมเทคโนโลยีจากต่างชาติ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญในพัฒนาสมรรถนะเทคโนโลยีของประเทศไทยเองนัก ทำให้อัตราการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมส่งออกของไทยลดลงเรื่อยมา ซึ่งแสดงถึงจุดอ่อนในการวางนโยบายเศรษฐกิจของรัฐ ที่ไม่มีแผนพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเป็นระบบและเป็นระยะยาว ดังที่ ชงชัย สันติวงษ์ อาจารย์ประจำคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เคยเสนอแนะว่า นโยบายที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ 1990 คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจแบบกระชับ โดยเลือกดำเนินนโยบายในเรื่องที่ประเทศมีความสามารถพอที่จะนำไปปฏิบัติให้สำเร็จได้ ดังนี้

¹⁹ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, พัฒนาการอุตสาหกรรมและพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ประสพการณ์ของเกาหลีใต้ บราซิล ไทย (กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 182.

²⁰ อ้างถึงใน ประสาร มฤคพิทักษ์ และคณะ, อานันท์ ปันยารชุน : ชีวิต ความคิด และการงานของอดีตนายกรัฐมนตรีสองสมัย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2541), หน้า 124.

“ขณะนี้ ประเทศไทยต้องปรับตัวในการก้าวรุกไปข้างหน้าในทางเศรษฐกิจ โดยกลยุทธ์ที่ใช้ควรจะเป็น ‘การปรับกลยุทธ์การรุกหรือขยายตัวแบบกระชับ’ คือ ไม่ขยายตัวแบบไร้ขอบเขตหรือเปิดกว้างจนเกินไป การสำรวจจุดแข็ง และการรุกขยายเฉพาะที่เลือกเฟ้นแล้ว จะทำให้การพัฒนาเป็นไปได้บ้าง ปัญหาเบียดหัวแตกจะไม่เกิดขึ้นและการชนะคู่แข่งในขอบเขตที่ไทยมีกำลังความสามารถก็จะมีทางเป็นไปได้บ้าง การก้าวพรวดพรวดและรุกทุกทิศทางไร้ขอบเขตจะเป็นอันตราย ทำให้จุดแข็งหรือความสำเร็จที่เคยมีหดหายไปมากที่สุด”²¹

ตัวชี้วัดการแทรกแซงของรัฐอีกประการหนึ่งคือ สัดส่วนรายรับ หรือสัดส่วนรายจ่ายทั้งหมดของภาครัฐต่อ GDP หากตัวเลขสัดส่วนน้อย บทบาทของรัฐก็น้อยด้วย ซึ่งไทยมีสัดส่วนรายได้หรือรายจ่ายของภาครัฐร้อยละ 15.58 ซึ่งเป็นขนาดค่อนข้างเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนในประเทศที่พัฒนาแล้วคือร้อยละ 30 - 68²² การที่สัดส่วนรายรับรายจ่ายของภาครัฐในประเทศที่พัฒนาแล้วมีขนาดใหญ่ขึ้น เนื่องจากมีพันธะด้านสวัสดิการสังคม ที่ทำให้รัฐต้องใช้จ่ายและเก็บภาษีในอัตราที่สูง

ในกรณีของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ของรัฐบาลจากภาษีที่เก็บจากฐานของการใช้จ่ายหรือการบริโภคสินค้าและบริการ กับภาษีที่เก็บจากฐานรายได้ จะพบว่าไทยมีโครงสร้างภาษีการใช้จ่ายสินค้าและบริการในอัตราที่สูงกว่าภาษีรายได้ ซึ่งจะช่วยลดการซ้ำซ้อนของการเก็บภาษีจากส่วนที่เป็นการออม จึงเป็นการส่งเสริมให้เกิดการออมและการลงทุนของประชาชนภายในประเทศ อันเป็นผลดีต่อการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศของไทย โดยในปี ค.ศ.1992 รัฐบาลไทยเก็บภาษีที่มาจากฐานสินค้าและบริการร้อยละ 35 (แบ่งเป็นรายได้จากภาษีมูลค่าเพิ่ม (value - added tax : VAT) ร้อยละ 19 และรายได้จากภาษีศุลกากรร้อยละ 16) ส่วนภาษีที่มาจากฐานรายได้คิดเป็นร้อยละ 27 (แบ่งเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาร้อยละ 10 และภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 17)

²¹ ธงชัย สันติวงษ์, “รัฐนาวาชนปี 2536,” ผู้จัดการรายวัน (30 ธันวาคม 2535) : 21.

²² อ่างถึงใน โสคติธร มัลลิกะมาส, “ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย,” ใน จารุมา อึ้งกุล (บรรณาธิการ), อ่างแล้ว, หน้า 193.

การที่ไทยพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศในระดับสูงดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มีโครงสร้างภายในประเทศที่ค่อนข้างต่ำ ประกอบกับการเป็นสมาชิกในสถาบันระหว่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจหลายสถาบัน เช่น GATT ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นองค์การการค้าโลก (World Trade Organization, WTO) ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1995 ธนาคารโลก (World Bank) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund, IMF) AFTA ในกรอบของ ASEAN และ องค์การความร่วมมือภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (Asia - Pacific Cooperation, APEC) เป็นต้น ทำให้ NAM ซึ่งได้เปลี่ยนบทบาททำทีของกลุ่ม มาให้ความสนใจในประเด็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกมากขึ้น เป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แก้ปัญหาด้านตลาดส่งออก และเป็นแหล่งวัตถุดิบทดแทนได้

อย่างไรก็ตาม ระบบราชการของไทยยังมีลักษณะรวมศูนย์อยู่ในส่วนกลางมาก โดยอาจพิจารณาได้จากกรวยรับด้านภายในของไทย ซึ่งส่วนใหญ่ถูกจัดสรรไปยังราชการในส่วนกลาง แต่ไปยังราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นเพียงร้อยละ 1.46 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด²³ ซึ่งการรวมศูนย์อำนาจ โดยเฉพาะทางด้านการเงินการคลัง ไม่ได้เป็นไปในลักษณะของการชี้แนะเศรษฐกิจ แต่เป็นการสร้างปัญหาความล่าช้าและการขาดข้อมูลที่สมบูรณ์ของส่วนกลาง ส่งผลให้การจัดสรรงบประมาณขาดประสิทธิภาพเท่าที่ควร

คุณลักษณะโครงสร้างภายในของไทยตามที่ได้กล่าวมา ทั้งบทบาทของรัฐในการแทรกแซงระบบเศรษฐกิจ โครงสร้างอัตรากำลัง และระบบราชการ มีความสัมพันธ์และเอื้อให้ไทยตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกอย่างไรรัน ผู้เขียนจะนำไปวิเคราะห์เชิงทฤษฎีในบทที่ 4 ต่อไป

4. การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีผลต่อนโยบายต่างประเทศของไทยนี้ ผู้เขียนขอแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกคือ การเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มาเป็นรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ที่มาจากการแต่งตั้งโดยคณะทหาร (กุมภาพันธ์ 1991-กันยายน 1992) ช่วงที่สองคือ การเปลี่ยนแปลงภายหลังจากนายชวน หลีกภัย ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อจากนายอานันท์ฯ ซึ่งเป็นช่วงที่มีความขัดแย้งทางการเมืองสูง ทั้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกันเอง และระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายค้าน

²³ เฟิงอ้าง, หน้า 211.

4.1 การทำรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.)

การปฏิวัติ รัฐประหาร ยึดอำนาจการบริหารประเทศ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายครั้งในสังคมไทย นับตั้งแต่ไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี ค.ศ.1932-1992 เป็นเวลา 60 ปี ประวัติศาสตร์การเมืองไทยต้องประสบกับการถูกปฏิวัติ รัฐประหาร และกบฏ ถึง 16 ครั้ง (ตามตารางที่ 3) แต่การทำรัฐประหารครั้งล่าสุดโดยคณะ รสช. และการเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายอานันท์ ๑ ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในกระบวนการกำหนดนโยบายครั้งสำคัญของไทย โดยเป็นการลดบทบาทในการกำหนดนโยบายของทหารลง และเพิ่มบทบาทของนักธุรกิจในด้านนี้มากขึ้น เนื่องจากการรัฐประหารได้ส่งผลกระทบต่อภาพพจน์และความเชื่อมั่นของต่างประเทศที่มีต่อไทยทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ การที่รัฐบาลนายอานันท์ ๑ ให้ความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมใน NAM จึงอาจเป็นทางเลือกหนึ่งในการเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศได้ โดยเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในไทยให้ประเทศใน NAM ได้รับทราบ ซึ่งจะมีผลต่อการยอมรับรัฐบาลชุดใหม่จากนานาชาติ และนำความเชื่อมั่นให้กลับคืนมาสู่ภาคธุรกิจของไทย

ในด้านการเมือง การปฏิวัติ รัฐประหาร หรือก่อการกบฏส่วนใหญ่กระทำโดยคณะทหาร และเมื่อกระทำสำเร็จ คณะทหารก็มักจะขึ้นมามีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจกำหนดและดำเนินนโยบายต่าง ๆ เช่น กรณีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร แต่การเปลี่ยนแปลงโดยคณะ รสช. ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1991 ซึ่งต่อเนื่องถึงเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญของไทยอีกเหตุการณ์หนึ่งคือ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี ค.ศ.1992 ได้ทำให้บทบาทของทหารในการปกครองประเทศลดน้อยลงเรื่อย ๆ กล่าวคือ ปัญหาที่เกิดขึ้นทันทีภายหลังการยึดอำนาจโดยคณะ รสช. คือ ปัญหาความชอบธรรมของคณะ รสช. ในการปกครองประเทศ เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยการใช้กำลังเข้าข่มขู่และยึดอำนาจจากรัฐบาลเดิม แล้วตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ซึ่งเป็นคนของคณะก่อการ และมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเดิม แล้วร่างฉบับใหม่ที่มีภูมิกติกาตามที่กลุ่มผู้ยึดอำนาจปรารถนา ซึ่งเป็นการทวนกระแสความเป็นประชาธิปไตยของสังคมระหว่างประเทศ ทำให้รัฐบาลชุดใหม่ที่จะมาบริหารประเทศได้รับการต่อต้านจากนานาชาติ โดยเฉพาะจากประเทศที่มีอิทธิพลทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ เช่น รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ที่มีปฏิกิริยาตอบโต้เหตุการณ์ยึดอำนาจในไทยอย่างรุนแรง ด้วยการยุติความช่วยเหลือแก่ไทยทั้งทางทหาร เศรษฐกิจ และการศึกษา

ตารางที่ 3
 ตารางแสดงจำนวนการปฏิวัติ การรัฐประหาร และการกบฏ
 ตั้งแต่ ค.ศ.1932-1992

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	กลุ่มผู้ก่อการ
1	20 มิถุนายน 1932	คณะรัฐประหาร
2	11 ตุลาคม 1932	กบฏบวรเดช
3	8 พฤศจิกายน 1947	คณะรัฐประหาร
4	1 ตุลาคม 1948	กบฏเสนาธิการ
5	26 กุมภาพันธ์ 1949	กบฏวังหลวง
6	29 มิถุนายน 1951	กบฏแมนฮัตตัน
7	29 พฤศจิกายน 1951	คณะรัฐประหาร
8	16 กันยายน 1957	คณะรัฐประหาร
9	20 ตุลาคม 1958	คณะปฏิวัติ
10	17 พฤศจิกายน 1971	คณะปฏิวัติ
11	6 ตุลาคม 1976	คณะปฏิรูปฯ
12	26 มีนาคม 1977	กบฏ 16 มีนาคมฯ
13	20 ตุลาคม 1977	คณะปฏิวัติ
14	1 เมษายน 1981	กบฏ 1 เมษายนฯ
15	9 กันยายน 1985	กบฏ 9 กันยายนฯ
16	23 กุมภาพันธ์ 1991	คณะ รสช.

ที่มา : บุญเติม แสงดิษฐ์, เส้นทางชีวิตนายกรัฐมนตรียุคไทย - บทเรียนประชาธิปไตยและ
 การดำเนินชีวิต (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร 2543), หน้า 10.

ด้านเศรษฐกิจ การรัฐประหารทำให้ความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจไทยที่มีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงติดต่อกันมาหลายปีเริ่มลดลง ไทยจึงต้องแก้ไขปัญหาด้วยการเร่งสร้างภาพพจน์และนำความเชื่อมั่นให้กลับคืนมาโดยเร็ว โดยเห็นได้อย่างชัดเจนในคำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนายอานันท์ ฯ เกี่ยวกับการสร้างภาพพจน์ของประเทศ ซึ่งเป็นนโยบายที่แตกต่างจากรัฐบาลชุดก่อน ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐบาลของนายอานันท์ ฯ มาจากการแต่งตั้งจากคณะ รสช. ที่ยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ทำให้รัฐบาลนี้มี

ปัญหาในเรื่องความชอบธรรม และการยอมรับจากนานาชาติ น่าสังเกตว่า นโยบายนี้ได้หวังผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ไทยเป็นประเทศเล็กและกำลังพัฒนา จึงต้องอาศัยการค้าระหว่างประเทศ ตลาดต่างประเทศ การลงทุนจากต่างประเทศ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากประเทศที่พัฒนาแล้ว มาพัฒนาประเทศเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งการติดต่อกับประเทศอื่น ๆ นี้ จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ หากรัฐบาลชุดใหม่ของไทยไม่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ โดยอาจพิจารณาได้จากคำกล่าวของนายอานันท์ ๗ ดังนี้

“...ทั่วโลกได้มองเห็นถึงความขาดแคลนในการเมืองไทย คนไทยต้องรื้อฟื้นความน่าเชื่อถือ ต้องเตรียมตอบคำถามเพื่อแก้ภาพพจน์ของประเทศ...ผมมั่นใจว่าความน่าเชื่อถือทางการเมืองไทยจะฟื้นขึ้นมาเศรษฐกิจจะไปได้ และมั่นใจว่าเศรษฐกิจไทยแข็งแรงพอ โดยที่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่ผ่านมา ไม่อาจทำลายล้างได้...”²⁴

นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่กระแสเสรีนิยมทางเศรษฐกิจและการค้ากำลังเป็นประเด็นสำคัญ และประเทศไทยก็อยู่ในกระแสการแข่งขันนี้ด้วยอย่างตั้งใจตั้งแต่รัฐบาลพลเอกเปรม ๗ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ก็เป็นแรงผลักดันให้คณะ รสช.ต้องเปิดทางให้ภาคธุรกิจเอกชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ มากขึ้น²⁵ โดยการเชิญนายอานันท์ ๗ มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเมื่อพิจารณาจากรัฐมนตรีทั้ง 34 คน²⁶ จะพบว่า เป็นรัฐมนตรีที่จบการศึกษาทางด้านเศรษฐกิจหรือเกี่ยวข้องกับงานเศรษฐกิจถึง 12 คน หรือร้อยละ 38 ด้านทหารและตำรวจ 9 คน หรือร้อยละ 28 ด้านการแพทย์และการศึกษา 7 คน หรือร้อยละ 22 ด้านกฎหมายและอื่น ๆ 6 คน หรือร้อยละ 12²⁷

²⁴ คำปราศรัยของนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ต่อสโมสรผู้สื่อข่าวต่างประเทศแห่งประเทศไทย ณ ห้องนภาลัย โรงแรมดุสิตธานี เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2535 อ้างถึงใน “อานันท์ย้ำ ไม่มีใครเหนือ กม. ฝ่ายการเมืองต้องคุมทหาร,” มติชน (2 กรกฎาคม 2535) : 1.

²⁵ สุจิต บุญบงการ, “เสรีนิยมทางการเมือง : ผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ,” ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บรรณาธิการ) 5 ทศวรรษ การต่างประเทศของไทย : จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 204.

²⁶ ไม่รวมนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอีกสองท่านที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในภายหลัง คือ นายเจริญจิตรต์ ณ สงขลา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และ ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

²⁷ เสวก มีลาภกิจ, อ้างแล้ว, หน้า 87-88.

นายอานันท์ ฯ เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นและสนับสนุนระบบการค้าแบบเสรี ซึ่งเป็นกระแสที่เกิดขึ้นทั่วโลก โดยมีความเชื่อว่า การค้าเสรีจะช่วยกระตุ้นให้เกิดสภาพการแข่งขัน ทำให้มีการปรับปรุงคุณภาพสินค้าและวิธีการบริหารงาน ซึ่งผลประโยชน์จะอยู่ที่ผู้บริโภคในที่สุด การค้าเสรีที่เน้นการส่งออก ทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยผูกพันอยู่กับระบบเศรษฐกิจของโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะเห็นได้จากคำปราศรัยของนายอานันท์ ฯ ต่อสโมสรผู้สื่อข่าวต่างประเทศแห่งประเทศไทย ณ ห้องนภาลัย โรงแรมดุสิตธานี เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.1992 :

“...มาถึงจุดนี้ อยากย้ำว่า กระบวนการทางเศรษฐกิจเสรีของไทย ต้องดำเนินต่อไป เพราะนี่เป็นกลไกหัวใจทำให้เศรษฐกิจไทยก้าวไปพร้อมกระบวนการค้า การลงทุนของโลก ที่กำลังพัฒนาไปไม่หยุดยั้ง อีกประการหนึ่ง ไทยต้องมีบทบาทที่คึกคักในวิถีทางทางการเมืองโลก ในภูมิภาคอาเซียน...”²⁸

เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ.1992 พลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งเป็นผู้หนึ่งในคณะ รสช. ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 7 เมษายน ปีเดียวกัน จากการสนับสนุนของพรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทย ที่มีเสียงสนับสนุนรวมกันแล้วเกินกึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎร แต่พลเอกสุจินดา ฯ ได้รับการคัดค้านและต่อต้านจากพรรคฝ่ายค้านและประชาชนจำนวนมาก เพราะเป็นนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ทำให้มีการเดินขบวนประท้วง ที่นำโดยพลตรีจำลอง ศรีเมือง และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งได้กลายเป็นเหตุการณ์พฤษภาทมิฬขึ้น จึงเป็นเหตุให้พลเอกสุจินดา ฯ ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ.1992 และต่อมา ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น ได้ทูลเกล้า ฯ ถวายชื่อนายอานันท์ ฯ ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬนั้น มีผู้ร่วมเดินขบวนประท้วงจำนวนมากเสียชีวิต และอีกจำนวนหนึ่งสูญหายไป อันเนื่องมาจากการต่อสู้กับกลุ่มทหารที่มารักษาความสงบในบริเวณถนนราชดำเนิน จึงส่งผลให้เกิดกระแสการต่อต้านไม่ยอมรับสถาบันทหารรุนแรงยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของนายอานันท์ ฯ ดังนี้

²⁸ คำปราศรัยของนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ต่อสโมสรผู้สื่อข่าวต่างประเทศแห่งประเทศไทย ณ ห้องนภาลัย โรงแรมดุสิตธานี เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2535 อ้างถึงใน “อานันท์ย้ำ ไม่มีใครเหนือ กม. ฝ่ายการเมืองต้องคุมทหาร,” มติชน (2 กรกฎาคม 2535) : 1.

“... เราไม่ต้องการเห็นเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคมอีกต่อไป ในชีวิตนี้ของคนไทย เราไม่ต้องการเห็นการยึดอำนาจ การรัฐประหาร ต่อไปอีกในสังคมไทย และไม่ว่าจะมีเหตุผลประการใด เหตุผลนั้น คนไทยยอมรับไม่ได้ ผมยอมรับไม่ได้ ... สื่อมวลชนยอมรับไม่ได้ สถาบันราชการยอมรับไม่ได้ สถาบันทหารยอมรับไม่ได้ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ประชาชนจะไม่ยอมรับเหตุการณ์อย่างนั้นอีก...”²⁹

ด้วยเหตุดังกล่าว นายอานันท์ ฯ จึงต้องพยายามไม่ให้ทหารเข้ามายุ่งเกี่ยวกับทางการเมือง และเป็นทหารอาชีพอย่างแท้จริง ดังคำปราศรัยต่อไปนี้

“...สำหรับกองทัพนั้น จะต้องสร้างความนับถือในสถาบันทหารให้เป็นสถาบันอาชีพ สร้างกระบวนการควบคุมของฝ่ายการเมืองให้เหนือกองทัพ ตลอดจนบทบาทของทหารที่ไม่ใช่งานในหน้าที่ของทหาร ทหารต้องยอมรับแล้วว่าสังคมไทยพัฒนาไปข้างหน้า โดยมีทหารเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนานี้ ในขณะที่เดียวกันพลเรือนต้องยอมรับว่า กองทัพที่แข็งแกร่งและมีศักดิ์ศรีเท่านั้น ที่จะสามารถทำหน้าที่ปกป้องประเทศชาติจากการรุกรานภายนอกได้ เพราะฉะนั้นถ้ากองทัพไม่มีเกียรติศักดิ์ศรี ขาดศักยภาพเพียงพอก็จะทำหน้าที่นั้นไม่ได้ แต่ถึงที่สุดแล้ว หากทุกคนต้องการประชาธิปไตย ต้องให้ทหารออกจากการเมือง...”³⁰

²⁹ คำบรรยายของนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ในงานชี้แจงนโยบายและการบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2535 จัดโดยกระทรวงมหาดไทย ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ อ่างถึงใน “จับตา ‘อานันท์ ปันยารชุน’ จาก ‘คำพูด’ สื่อสารวิถีอ้อม,” ผู้จัดการรายวัน (20 กรกฎาคม 25) : 15.

³⁰ คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีนายอานันท์ ปันยารชุน ต่อสโมสรผู้สื่อข่าวต่างประเทศแห่งประเทศไทย ณ ห้องนภาลัย โรงแรมดุสิตธานี เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2535 อ่างถึงใน “อานันท์ย้ำ ไม่มีใครเหนือ กม. ฝ่ายการเมืองต้องคุมทหาร,” มติชน (2 กรกฎาคม 2535) : 1.

การแต่งตั้งนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังเหตุการณ์ความไม่สงบทั้งสองครั้ง ทำให้กระแสการต่อต้านไทยลดน้อยลงและได้รับการยอมรับจากประเทศต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การให้ทุนการศึกษาคุณงานทางทหารที่สหรัฐอเมริกา ที่เรียกว่าทุน International Military Education and Training Programme (IMETP) ซึ่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้เคยระงับการให้ทุนดังกล่าวแก่ไทยเมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้นนั้น แต่เมื่อนายอานันท์ ฯ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สหรัฐอเมริกาก็ได้ให้ทุนนี้ดังเดิม ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลพลเรือนซึ่งหัวหน้ารัฐบาลคือนายอานันท์ ฯ เป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักและยอมรับอย่างกว้างขวางจากผู้นำประเทศต่าง ๆ ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถและประสบการณ์สูง โดยประสบความสำเร็จทั้งการทำงานราชการและภาคธุรกิจ³¹

นอกจากนี้ การที่นายอานันท์ ฯ เป็นผู้เลือกรัฐมนตรีด้วยตนเอง (ยกเว้นกระทรวงกลาโหมและมหาดไทย)³² ทำให้ในส่วนของด้านต่างประเทศ รัฐบาลนี้มีนักการทูตอาชีพถึง 4 คน คือ นายอานันท์ ปันยารชุน ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และนายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งทั้งสามท่านต่างก็เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ส่วนนายวิเชียร วัฒนคุณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ก็เป็นนักการทูตอาชีพมาตลอดชีวิตราชการ จึงอาจถือได้ว่ารัฐบาลนี้มีความเชี่ยวชาญในด้านการต่างประเทศลึกซึ้งเป็นพิเศษ

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าวข้างต้นเป็นการลดบทบาททางการเมืองการปกครองของคณะทหาร และส่งผลให้ประเด็นด้านความมั่นคงแห่งชาติเริ่มลดความสำคัญลง โดยเฉพาะการหวาดระแวงภัยจากคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลทหารในยุคสงครามเย็นได้หมดไปแล้ว และเมื่อประกอบกับกระแสการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่แพร่ไปทั่วโลก ที่ทำให้รัฐบาลต้องหันมาให้ความสำคัญกับประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมากกว่าความมั่นคงทางทหาร จึงเป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลไทยหันมาให้ความสนใจและเข้าร่วม NAM ในเวลาต่อมา เพื่อการขยายตลาดและแสวงหาแหล่งวัตถุดิบ ที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนา

³¹ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงทั้งในภาคราชการและภาคธุรกิจ โดยหลังจากจบการศึกษาปริญญาตรีเกียรตินิยมทางกฎหมาย จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษแล้ว ได้รับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาและผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำสหประชาชาติ ต่อมาดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศเมื่อปี ค.ศ.1976 ด้วยอายุเพียง 44 ปี จากนั้นได้ลาออกจากราชการแล้วเข้าทำงานกับกลุ่มบริษัทสหยูเนียน จนได้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการของบริษัท

³² รายละเอียดโปรดดู ประสาร มฤคพิทักษ์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 109 - 118.

ประเทศ ดังคำกล่าวของนาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ว่า

“...ไทยเป็นสมาชิกของ NAM เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 1993 ผมเป็นรัฐมนตรีเมื่อปี 1992 หลังจากศึกษามาร่วมหลายเดือน ผมก็เข้าไปคุยกับนายกรัฐมนตรี นายชวน ๆ บอกว่า ผมคิดว่าจำเป็นในสถานการณ์ขณะนี้ คอมมิวนิสต์ก็หมดไปแล้ว การพึ่งพามหาอำนาจในทางการทหาร ความเข้มแข็งในทางความมั่นคงก็ลดน้อยลงไป แต่ปัญหาใหญ่ที่โลกและไทยกำลังให้ความสนใจก็คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจสังคม...”³³

4.2 ความขัดแย้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลนายชวน หลีกภัย

ในช่วงการบริหารประเทศของนายอานันท์ ๆ ทั้งสองสมัย สภาผู้แทนราษฎรได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหลายครั้ง ประเด็นสำคัญหนึ่งที่ได้รับการแก้ไขคือ การเปลี่ยนแปลงจากรัฐธรรมนูญเดิมที่ไม่ระบุที่มาของนายกรัฐมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรีต้องมาจากบุคคลที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ทำให้นายกรัฐมนตรีคนต่อมาจากนายอานันท์ ๆ ต้องมาจากการเลือกตั้งคือมาจากคนที่เป็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น เพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์นองเลือดเช่นพฤษภาทมิฬขึ้นอีกครั้งในสังคมไทย

การบริหารประเทศของรัฐบาลนายอานันท์ ๆ ครั้งที่สอง เป็นลักษณะรัฐบาลรักษาการณ์ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬในปี ค.ศ. 1992 เพื่อให้เกิดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ ดังนั้น รัฐบาลชุดนี้จึงมีเวลาในการบริหารประเทศไม่นาน โดยในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 13 กันยายน ค.ศ. 1992 ผลปรากฏว่า สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จำนวนมากที่สุดคือ 79 เสียง จึงมีความชอบธรรมในการเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล ประกอบกับในช่วงรณรงค์หาเสียงนั้น มีการกล่าวหาโจมตีพรรคการเมืองหลายพรรคที่ร่วมให้การสนับสนุนพลเอกสุจินดา ๆ เป็นนายกรัฐมนตรีว่าเป็น “พรรคมาร” ซึ่งได้แก่ พรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย และพรรคมวลชน

³³ สัมภาษณ์ นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, 29 มิถุนายน 2544.

ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ที่ต่อต้านพลเอกสุจินดา ฯ มาตลอด อยู่ในกลุ่ม “พรรคเทพ” ทำให้พรรคประชาธิปัตย์มีความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น และเมื่อนายมารุต บุณนาท ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร ก็ได้ทูลเกล้า ฯ ถวายชื่อนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 20 โดยจัดตั้งรัฐบาลร่วมกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ได้แก่ พรรคความหวังใหม่ (51 เสียง) พรรคพลังธรรม (47 เสียง) พรรคเอกภาพ (8 เสียง) และพรรคกิจสังคม (22 เสียง)

เช่นเดียวกับรัฐบาลผสมโดยทั่วไป ในช่วงแรกของการบริหารประเทศ ก็มีข่าวความขัดแย้งภายในพรรคร่วมรัฐบาลออกมาเป็นระยะ ๆ โดยจะเห็นได้ทั่วไปจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารด้านการเมืองรายปักษ์ในช่วงนั้น เช่น การที่พรรคประชาธิปัตย์ขัดขวางการดำเนินนโยบายในเรื่องที่พรรคร่วมรัฐบาลอื่น ๆ ดูแลอยู่ ทั้งโครงการแหล่งน้ำของพรรคความหวังใหม่ หรือการจัดตั้งสถาบันร่วมผลิตแพทย์ระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดลและวชิรพยาบาลของพรรคพลังธรรม เป็นต้น น่าสังเกตว่า ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวไม่ปรากฏเด่นชัดนักในรัฐบาลชุดก่อนของนายอานันท์ ฯ ซึ่งอาจเนื่องมาจากประการแรกคือ การที่นายอานันท์ ฯ เป็นผู้เลือกบุคคลในคณะรัฐมนตรีด้วยตนเอง ไม่ใช่มาจากการแบ่งสรรตามจำนวน สส. ของแต่ละพรรคร่วมรัฐบาลเหมือนนายชวน ฯ ดังที่ ดร.สุธี สิงห์เสน่ห์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ฯ ได้กล่าวไว้ว่า “ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในความสำเร็จของรัฐบาลอานันท์ก็คือ การที่ท่านเลือกคณะรัฐมนตรีด้วยตนเอง ส่วนใหญ่แล้วเป็นคนที่ยอมรับในฝีมือของกันและกัน และทุกคนรู้เรื่อง รัฐบาลอื่นถูกกำหนดโดยโควตาพรรคการเมืองหรือคนอื่นกำหนดมา รัฐบาลอานันท์จึงมีความเป็นเอกภาพสูง”³⁴

ประการที่สอง ความขัดแย้งของพรรคร่วมรัฐบาลส่วนใหญ่มาจากประเด็นทางการเมืองและเศรษฐกิจคือ ผลประโยชน์ในนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ของแต่ละพรรคที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชน หรือต้องการสร้างเป็นผลงานเพื่อการเลือกตั้งครั้งหน้า แต่ไม่พบว่ามี ความขัดแย้งใด ๆ ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งในการสมัครเข้าเป็นสมาชิก NAM นั้น เมื่อนาวาอากาศตรีประสงค์ สุนศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้นำเรื่องนี้เสนอแก่คณะรัฐมนตรี ก็ไม่มีผู้เข้าร่วมประชุมคนใดคัดค้าน หรือแม้แต่เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่าทั้งพรรคร่วมรัฐบาล และข้าราชการประจำ ต่างก็เห็นด้วยกับนโยบายนี้ โดยท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การที่ไม่มีผู้ใดคัดค้านนโยบายนี้ รวมถึงนโยบาย

³⁴อ้างถึงใน ประสาร มฤคพิทักษ์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 118.

ต่างประเทศอื่น ๆ อาจเป็นเพราะพรรคร่วมรัฐบาลมักไม่มีผลประโยชน์ในด้านการต่างประเทศก็เป็นได้”³⁵

สำหรับบทบาทของฝ่ายค้าน ในประเด็นการเข้าร่วมเป็นสมาชิก NAM นั้น เกิดขึ้นภายหลังจากที่ประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของ NAM ตัดสินใจรับประเทศไทยและสาธารณรัฐฮอนดูรัสเข้าเป็นสมาชิกอย่างสมบูรณ์ (Full Member) เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ.1993 แล้ว โดยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน ได้แสดงความข้องใจในการตัดสินใจดังกล่าว และได้ร่วมกับผู้นำพรรคฝ่ายค้านอื่น ๆ ได้แก่ พลตำรวจเอก ประमाण อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย นายสมคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย นายมนตรี พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคกิจสังคม³⁶ และร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง หัวหน้าพรรคมวลชน ยื่นเสนอญัตติควนให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกถาวรของ NAM เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 1993³⁷ โดยฝ่ายค้านได้แสดงความสงสัยในบทบาทและการดำเนินนโยบายของไทยในอนาคต ส่วนฝ่ายรัฐบาลและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในนโยบายนี้ก็สามารถตอบข้อสงสัยได้ทั้งหมด ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิก NAM เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป อาจได้รับผลกระทบมากขึ้น นอกเหนือจากการที่ไทยถูกกีดกันทางการค้าอย่างรุนแรงจากประเทศเหล่านั้นอยู่แล้ว³⁸ โดยพลเอกชาติชาย ฯ เห็นว่า NAM มีนโยบายต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม และสมาชิก NAM หลายประเทศก็ปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ จึงเท่ากับเป็นกลุ่มที่ต่อต้านประเทศตะวันตกที่เป็นประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย แต่ฝ่ายรัฐบาลโดย นาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ ได้ชี้แจงว่า การเข้าเป็นสมาชิก NAM ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับประเทศคู่ค้าเหล่านี้แต่อย่างใด โดยท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

³⁵ สัมภาษณ์ นาวาอากาศตรีประสงค์ สุนศิริ, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, 29 มิถุนายน 2544.

³⁶ พรรคกิจสังคมเป็นพรรคร่วมรัฐบาล แต่ก็มีปัญหาความขัดแย้งกับพรรคร่วมรัฐบาลอื่น โดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ และหลายกรณีที่พรรคกิจสังคมร่วมกับฝ่ายค้านยื่นญัตติให้มีการตรวจสอบโครงการสำคัญต่าง ๆ เช่น โครงการโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมาย หรือประเด็นการขายโรงกลั่นน้ำมันไทยออยล์ เป็นต้น

³⁷ รายละเอียดโปรดดู ภาคผนวก ง

³⁸ อ้างถึงใน “Opposition seeks urgent debate on NAM entry,” **Bangkok Post** (14 October 1993) : 6.

“...ก่อนตัดสินใจสมัครสมาชิก NAM ได้ปรึกษาในทางลับกับทางสหรัฐอเมริกาเพื่อสร้างความเข้าใจแล้ว ในฐานะเพื่อน บอกเขาตรง ๆ ว่า รัฐบาลศึกษาดูแล้วเห็นว่า ไทยน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของ NAM เพราะสงครามเย็นจบลงแล้ว ไทยจำเป็นต้องพึ่งตัวเองทางเศรษฐกิจอย่างมาก และประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นตลาดสำคัญของไทย ทางสหรัฐอเมริกาก็จะยอมรับหรือไม่ก็แล้วแต่ เขาไม่สามารถมาบีบบังคับไทยได้ เพราะไทยเป็นเอกราช แต่โดยมารยาทก็ควรบอกเพื่อนว่าเรามีเพื่อนใหม่ แต่ไม่ใช่ว่าไทยจะตัดความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา...”³⁹

2. ปัญหาในการฝึกซ้อมทางทหารร่วมกับสหรัฐอเมริกา ฝ่ายค้านโดยพลเอกชาติชาย ฯ มองว่า การเข้าเป็นสมาชิก NAM จะทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมฝึกซ้อมทางทหารร่วมกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะเป็นการทำลายโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถทางทหารของไทย⁴⁰ ในประเด็นนี้ จากการศึกษาข้อกำหนดคุณสมบัติการเป็นสมาชิก NAM ไม่พบว่ามีข้อใดกล่าวถึงการห้ามร่วมฝึกซ้อมรบกับต่างประเทศ ซึ่งตรงกับที่นายศักดิ์ทิพย์ ไกรฤกษ์ อธิบดีกรมสารนิเทศกระทรวงการต่างประเทศ ได้ชี้แจงในประเด็นนี้ว่า ไทยสามารถซ้อมรบทางทหารกับประเทศต่าง ๆ ได้โดยชอบธรรม เพราะ NAM ไม่ได้ห้ามเรื่องการซ้อมรบ โดยเมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติของสมาชิก NAM ข้อหนึ่งคือ ต้องไม่มีฐานทัพต่างชาติดำเนินดินแดนของประเทศนั้น ไทยก็ไม่ผิดคุณสมบัติแต่อย่างใด เพราะไทยไม่มีฐานทัพต่างชาติในประเทศ⁴¹

3. การสนับสนุนการก่อการร้าย นายสมักร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย ได้ตั้งข้อสังเกตว่าสมาชิก NAM หลายประเทศถูกมองว่าเป็นผู้สนับสนุนการก่อการร้าย จึงอาจทำให้ไทยในฐานะที่เป็นสมาชิก NAM ถูกมองว่ามีความเกี่ยวพันหรืออาจต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับก่อการร้ายได้⁴² ซึ่งประเด็นนี้ นายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรี สมัยรัฐบาลนายชวน ฯ ได้กล่าวว่า “วัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งของ NAM คือ การส่งเสริมสันติภาพของโลก และ NAM ในปัจจุบันก็หันมาให้ความสนใจในประเด็นความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ

³⁹ สัมภาษณ์ นาวาอากาศตรีประสงค์ สุนศิริ, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, 29 มิถุนายน 2544.

⁴⁰ อ้างถึงใน “Decision to join NAM attacked,” **Bangkok Post** (7 October 1993) : 1.

⁴¹ Ibid.

⁴² อ้างถึงใน “Officials see no problem from NAM membership,” **Bangkok Post** (8 October 1993) : 6.

ระหว่างประเทศ มากกว่าประเด็นด้านการเมืองเช่นในอดีต”⁴³ และการศึกษาพบว่า แม้ NAM จะ มีนโยบายต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม และสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติทั้งปวง แต่การ ก่อการร้ายก็ไม่ใช้หลักการของกลุ่ม เพราะ NAM ยึดถือหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ (peaceful co-existence) หรือหลักปัญจศีล รวมถึงหลักการอยู่ร่วมกันเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือ ของโลก 10 ประการ ของที่ประชุมบันดุง ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้ง NAM ขึ้นมา ดังนั้น การก่อการร้ายจึงเป็นการดำเนินนโยบายของแต่ละประเทศ ไม่ใช่นโยบายของกลุ่ม เห็นได้จาก คำประกาศด้านการเมืองของที่ประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 8 ณ กรุงฮาราเร ประเทศซิมบับเว ปี ค.ศ.1986 ในเรื่องการก่อการร้าย ดังนี้

“...ที่ประชุมแสดงความวิตกกังวลต่อการเพิ่มการก่อการร้าย และ ประณามการก่อการร้ายทุกรูปแบบ...แต่การต่อสู้โดยชอบธรรมของ ประชาชน เพื่อปลดปล่อยตนเองจากการเป็นอาณานิคม การกดขี่ การกีดกัน ผิด และการยึดครองของต่างชาติทุกรูปแบบ ไม่ถือว่าเป็นการ ก่อการร้าย”⁴⁴

4. บทบาทของ NAM ภายหลังจากสิ้นสุดของสงครามเย็น ซึ่งนายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ เห็นว่า ยังไม่ชัดเจนว่ามีจุดมุ่งหมายใด รวมทั้งตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับจุดยืนของไทยใน ประเด็นหนึ่งประเด็นใดที่ NAM ให้ความสนใจ และขีดจำกัดของไทยในการยอมรับปฏิบัติตามมติ ของที่ประชุม NAM เพราะหากไม่แสดงท่าทีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างชัดเจน อาจทำให้ไทยถูก ดึงเข้าไปในความขัดแย้งระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเลยก็ได้ ทำให้ขาดอิสระ ในการดำเนินนโยบาย⁴⁵

ในประเด็นเรื่องบทบาทหลังสงครามเย็นนั้น ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ได้ยืนยันว่า NAM ได้เปลี่ยน บทบาทไปสู่การเป็นกลุ่มด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจแล้ว และไทยจะได้ประโยชน์มากมายจาก

⁴³ เฟิ่งอ๋าง.

⁴⁴ จากคำประกาศด้านการเมืองของที่ประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 8 ณ กรุงฮาราเร ประเทศ ซิมบับเว ระหว่างวันที่ 1-7 กันยายน ค.ศ.1986 “การก่อการร้าย”

⁴⁵ อ้างถึงใน “Kraisak : NAM set up to deter imperialism,” **Bangkok Post** (14 October 1993) : 6.

กลุ่มนี้⁴⁶ และเมื่อพิจารณาจากเอกสารของ NAM ที่ตีพิมพ์หลังปี ค.ศ.1990 หลายชิ้น จะพบว่า ได้เอ่ยถึงปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ประเทศสมาชิกได้ประสบ หรือมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น และพร้อมหาแนวทางแก้ไขป้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 10 ที่กรุงจาการ์ตา ในปี ค.ศ.1992 ซึ่งที่ประชุมได้ประกาศอย่างชัดเจนว่าจะสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศใต้ (South-South cooperation) และเรียกร้องให้มีความร่วมมือระหว่างประเทศเหนือกับใต้ (North-South dialogue)⁴⁷ เหล่านี้เป็นการยืนยันในบทบาทใหม่ด้านเศรษฐกิจของ NAM ได้เป็นอย่างดี แต่ในเรื่องของการนำไปปฏิบัติจริงนั้น คงต้องมีการศึกษากันต่อไป

สำหรับประเด็นบทบาทและข้อจำกัดของไทยเมื่อเป็นสมาชิก NAM นั้น ไทยยังสามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศได้อย่างอิสระ แม้จะเป็นสมาชิก NAM ก็ตาม เนื่องจากประการแรก NAM เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นอย่างหลวม ๆ มีแต่การประชุมในระดับต่าง ๆ แต่ไม่มีสำนักงานเลขาธิการหรือองค์กรอื่น ๆ เพื่อควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามมติของที่ประชุมกลุ่มแต่อย่างใด⁴⁸ นอกจากนี้ มติของที่ประชุมต้องได้รับเสียงเอกฉันท์จากสมาชิก ซึ่งเป็นไปได้ยาก เพราะ NAM มีสมาชิกถึง 110 ประเทศ⁴⁹ ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งภาษา ศาสนา วัฒนธรรม รูปแบบการปกครอง ระดับความเจริญทางเศรษฐกิจ รวมทั้งผลประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคง ดังนั้น มติของที่ประชุมส่วนใหญ่จึงมีลักษณะประนีประนอม เพื่อกำหนดท่าทีและจุดยืนร่วมกันในปัญหาระหว่างประเทศ⁵⁰ และประการที่สอง เมื่อพิจารณาจากความหมายของนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดนั้น นายกรัฐมนตรีเนห์รูแห่งประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่ใช้นโยบายนี้ ได้อธิบายว่า ประเทศที่ใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด มีสิทธิในการพิจารณาและตัดสินใจ

⁴⁶ เพิ่งอ้าง.

⁴⁷ “Statement by H.E.Mr.Ali Alatas Minister for Foreign Affairs of the Republic of Indonesia,” in International Forum Indonesia, **Non – Aligned Movement in a Changing World** (Jakarta : International Forum Indonesia, 1992), p.24.

⁴⁸ รายละเอียดโปรดดู ภาคผนวก จ

⁴⁹ ตัวเลขถึงปี ค.ศ.1993 โดยรวมไทยและฮอนดูรัสแล้ว

⁵⁰ รายละเอียดโปรดดู อนุสร จันทพันธ์, **ไทยกับกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด** (กรุงเทพมหานคร : กองการประชุระหว่างประเทศ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2537), หน้า 16 (อัดสำเนา)

ที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์และปัญหาระหว่างประเทศได้อย่างเต็มที่ ตามแต่ที่ประเทศนั้นเห็นว่าถูกต้อง⁵¹

แต่สิ่งที่ทำให้สาระของการเป็นสมาชิก NAM ถูกบิดเบือนไปก็คือ ประเด็นทางการเมือง ซึ่งเป็นการใช้นโยบายนี้ในทางส่วนตัวระหว่างฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาล และทำให้การเสนอข่าวทางสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับ NAM ออกมาในทางลบ เช่น การเป็นกลุ่มที่สนับสนุนประเทศผู้ก่อการร้าย หรือรัฐมนตรีมีส่วนได้เสียกับการสมัครเป็นสมาชิก กล่าวคือ เมื่อไทยเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างสมบูรณ์ในวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ.1993 แล้วพลเอกชาติชาย ฯ ออกมาแสดงความไม่เห็นด้วย นาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ ก็ให้สัมภาษณ์ตอบในทำนองว่า พลเอกชาติชาย ฯ ไม่มีความรู้และทำการบ้านมาไม่ดีพอ⁵² ซึ่งเป็นการสร้างความไม่พอใจให้กับฝ่ายค้าน และทำให้เกิดการกล่าวหา กันโดยไม่เกี่ยวกับสาระสำคัญของ NAM แต่อย่างใด ในเวลาต่อมา โดยร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง หัวหน้าพรรคมวลชน กล่าวหานาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ ว่าเป็นผู้วางแผนให้คณะ รสช. โกงล้มรัฐบาลพลเอกชาติชาย ฯ และยังไม่คุ้นกับการทำงานร่วมกับรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตย⁵³

ส่วนนายสมาน ชมภูเทพ ส.ส. จังหวัดลำพูน พรรคชาติพัฒนา ซึ่งพลเอกชาติชาย ฯ แต่งตั้งเป็นโฆษกประจำตัวในเรื่อง NAM ก็ออกมาโจมตีว่า นาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ รับเงินจากองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ (The Palestinian Liberation Organization, PLO) มาบำรุงพรรคพลังธรรม โดยผ่านทาง NAM⁵⁴ ซึ่งนาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ ตอบโต้ทันทีว่า นายสมาน ฯ เคยถูกไล่ออกจากพรรคเอกภาพ และตนไม่สนใจคำค่าทอของทหารเลว⁵⁵ เรื่องจบลง

⁵¹ อ้างถึงใน วิมลวรรณ ภัทโรดม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ.1947-1980) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2532), หน้า 8.

⁵² อ้างถึงใน บุญเลิศ ช้างใหญ่, “ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดทำเหตุ ฝ่ายค้านรุมกินโต๊ะ ‘ประสงค์’ รัฐบาลสะเทือน!” มติชนสุดสัปดาห์ (22-28 ตุลาคม 2536) : 18.

⁵³ อ้างถึงใน “Opposition seeks urgent debate on NAM entry,” **Bangkok Post** (14 October 1993) : 6.

⁵⁴ อ้างถึงใน “Chamlong comes to defence of Prasong on PLO,” **The Nation** (14 October 1993) : A4.

⁵⁵ บุญเลิศ ช้างใหญ่, อ้างแล้ว, หน้า 18.

เมื่อนาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ ตัดสินใจยื่นฟ้องนายสมาน ฯ ขอให้หมิ่นประมาท ซึ่งต่อมา นายสมาน ฯ ได้ให้สัมภาษณ์ว่าคดีนี้จบลงแล้ว โดยเขาได้รับโทษแต่รอลงอาญา แต่เป็นคดีการ กล่าวหาพิงว่านาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ คบขุนสำและค้ายาเสพติด ไม่ใช่กรณี NAM ซึ่ง นายสมาน ฯ ยอมรับว่า ทั้งหมดนี้เป็นการเล่นเกมการเมืองระหว่างฝ่ายค้านกับรัฐบาล ไม่เกี่ยวกับการที่ไทยเป็นสมาชิก NAM แต่อย่างใด⁵⁶

สำหรับความบาดหมางระหว่างนาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ กับพรรคชาติพัฒนา นั้น เกิดขึ้นจากการที่นาวาอากาศตรีประสงค์ ฯ ได้กล่าวหาโจมตีพรรคชาติพัฒนาและพลเอกชาติชาย ฯ ว่าเป็น “พรรคมารเปลี่ยนร่าง” หลายครั้ง ในช่วงที่กำลังมีการจัดตั้งรัฐบาล กล่าวคือ ในช่วงแรก พรรคประชาธิปัตย์เสนอให้เชิญพรรคชาติพัฒนาเข้าร่วมรัฐบาล แต่ได้รับการคัดค้านจากพรรคที่เป็นพันธมิตรเช่นพรรคพลังธรรม ด้วยเหตุผลเรื่องภาพพจน์ แต่หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่า หากพรรคชาติพัฒนาซึ่งมี 60 เสียง เข้าร่วมรัฐบาล พรรคพลังธรรมซึ่งมี 47 เสียง จะเสียอำนาจ ต่อรองทางการเมืองในรัฐบาลผสม รวมทั้งอาจเสียโควตารัฐมนตรีกระทรวงสำคัญหลายกระทรวง ด้วย ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว พรรคที่มีปัญหาเรื่องภาพพจน์จากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเช่นกันอย่าง พรรคกิจสังคมก็ได้เข้าร่วมรัฐบาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการคัดค้านการเข้าร่วมรัฐบาลของพรรค ชาติพัฒนา นั้น เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของพรรคร่วมรัฐบาลคือ โควตาตำแหน่งรัฐมนตรี เป็น สำคัญ

การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลนั้น เป็นบทบาทของ ส.ส. ที่รัฐธรรมนูญ บัญญัติไว้ เช่น การตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี หรือการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือ ทั้งคณะ ซึ่งควรตรวจสอบบนพื้นฐานของสาระในเรื่อนั้น ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ เข้าใจ และตัดสินใจผลการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลจากข้อเท็จจริงได้ และรัฐบาลเองก็ต้องให้ ข้อมูลอย่างเปิดเผย โดยในกรณีข้อสงสัยเรื่อง NAM นั้น เมื่อฝ่ายค้านได้รับคำตอบอย่างชัดเจนจาก รัฐบาล ก็หมดความข้องใจ และมีการถอนญัตติด่วน ฯ ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ในวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ.1994⁵⁷ โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งส่วนตัวระหว่างรัฐมนตรี ต่างประเทศกับฝ่ายค้านบางคน จึงสรุปได้ว่าความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายค้านไม่ได้ส่งผล อันใดต่อการเป็นสมาชิก NAM

⁵⁶ สัมภาษณ์ นายสมาน ชมภูเทพ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดลำพูน พรรคชาติพัฒนา, 29 สิงหาคม 2545.

⁵⁷ รายละเอียดโปรดดู ภาคผนวก ง

5. ความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

นโยบายการเข้าร่วมเป็นสมาชิก NAM แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญของไทย หลังจากที่รัฐบาลไทยหลายยุคแสดงความห่างเหินต่อ NAM ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา มาโดยตลอด แต่เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ รัฐบาลนายอานันท์ ฯ จึงริเริ่มแนวความคิดนี้ขึ้นมา และได้รับการสานต่อจนเป็นผลสำเร็จในสมัยรัฐบาลนายชวน ฯ

เมื่อพิจารณานโยบายต่างประเทศของไทย ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา จะพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ NAM ค่อนข้างห่างเหินกันอย่างมาก แม้ว่าจะมีการเข้าร่วมประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกา ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย โดยกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เมื่อปี ค.ศ.1955 ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้ง NAM ไทยก็ไม่ได้สมัครเป็นสมาชิก และไม่เคยมีส่วนร่วมใด ๆ กับกลุ่มประเทศโลกที่สามนี้เลย แม้ว่าต่อมาในช่วงรัฐบาลหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช โดยนายพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จะเริ่มแสดงความสนใจในกลุ่ม เนื่องจากเป็นทางเลือกหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในในภูมิภาค ได้แก่ การล่มสลายขององค์การ SEATO การสิ้นสุดของสงครามเวียดนาม และการถอนทหารของสหรัฐอเมริกาออกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ในที่สุด ไทยก็ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม เพราะท่าทีของ NAM โน้มเอียงไปสนับสนุนฝ่ายสหภาพโซเวียต และการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศของไทย และอาจเป็นไปได้ว่า ท่าทีที่โน้มเอียงของ NAM เช่นนี้ ก็ทำให้กลุ่ม NAM ไม่ไว้วางใจไทยและคิดกันไม่ให้ไทยสมัครสมาชิกได้ด้วยเช่นกัน เนื่องจากตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา ไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแนบแน่นกับสหรัฐอเมริกาและโลกเสรีมาโดยตลอด

จนกระทั่งการประชุมสุดยอดของ NAM ครั้งที่ 10 ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 1-6 กันยายน ค.ศ.1992 ไทยในสมัยรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน ได้ส่งนายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เข้าร่วมประชุม ในฐานะผู้สังเกตการณ์ การเข้าร่วมสังเกตการณ์ของนายอาสา ฯ ครั้งนี้ ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญของไทย โดยเป็นการสิ้นสุดการไม่ให้ความสนใจต่อ NAM ของไทย และนายอาสา ฯ ก็เป็นผู้บริหารระดับสูงของรัฐบาลไทยคนแรก ที่กล่าวสุนทรพจน์ในเวทีประชุมของกลุ่มประเทศโลกที่สามในรอบ 36 ปี (ค.ศ.1956-1992)

นายอาสา ฯ ได้กล่าวสุนทรพจน์ในที่ประชุมสุดยอดเป็นเวลาประมาณ 15 นาที มีสาระสำคัญสรุปได้ว่า

“1. NAM ควรมีบทบาทเป็นสะพานเชื่อมความร่วมมือระหว่างประเทศ ฝ้ายใต้ (South) ที่ยากจน กับประเทศฝ้ายเหนือ (North) ที่ร่ำรวย เพื่อสร้างระเบียบโลกที่มี สันติภาพ ความยุติธรรม และความเจริญรุ่งเรืองมากกว่าปัจจุบัน

2. ประเทศฝ้ายใต้ต้องร่วมมือกัน โดยประเทศสมาชิก NAM ที่ประสบ ความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ ก็ควรให้ความช่วยเหลือประเทศที่ด้อยกว่า ดังเช่นที่ไทยได้ให้ ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่ประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ประเทศเหล่านั้นสามารถช่วยเหลือตนเอง ได้ ตามหลักการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง โดยสมาชิกควรเปิดเสรีทางเศรษฐกิจโดยการ กระตุ้นการลงทุน ภายใต้ระบบการเงินและการค้าระหว่างประเทศที่ดี เพื่อแก้ไขปัญหามาตรการ การกีดกันทางการค้าที่นับวันจะมีมากขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ กัน นอกจากนี้ ประเทศในกลุ่มต้องม ีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองที่เข้มแข็งในการเจรจาทางการค้ากับ ประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ

3. เรียกร้องให้มีกรแก้ไขสิทธิการคัดค้าน (veto) ของสมาชิกถาวรคณะ มนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 5 ประเทศ เนื่องจากระเบียบโลกใหม่ที่เกิดขึ้นควรมีรากฐาน มาจากลัทธิพหุนิยม ความยุติธรรม และความเท่าเทียมกัน ไม่ใช่มาจากค่านิยมหรือมาตรฐานของ ประเทศมหาอำนาจใด ๆ”⁵⁸

ความตั้งใจอย่างแรงกล้าของผู้นำไทยในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ กับ NAM อาจเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของ ดร.สุชาติ จุฑาสมิต อดีตเอกอัครราชทูตไทย ที่ว่า “เมื่อครั้งดำรง ตำแหน่งที่อินโดนีเซีย เป็นช่วงที่มีการประชุมสุดยอด รัฐมนตรีอาสาฯ ได้มีคำสั่งให้ผมเป็นผู้แทน เข้าร่วมประชุมทั้งระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ระดับรัฐมนตรี และระดับประมุขของรัฐ รวมทั้งให้เจรจ ากับเจ้าภาพคืออินโดนีเซีย เพื่อให้รัฐมนตรีอาสาฯ ได้กล่าวสุนทรพจน์ต่อที่ประชุมใหญ่ของ NAM แม้จะมีฐานะเพียงผู้สังเกตการณ์ก็ตาม”⁵⁹ คำกล่าวของท่านทูตสุชาติฯ แสดงถึงความต้องการของ ไทยที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับประเทศที่กำลังพัฒนาเหมือนกัน โดยเฉพาะกับเพื่อนบ้าน เนื่องจาก ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างก็เป็นสมาชิก NAM ทั้งหมด การดำเนินนโยบายเช่นนี้ เสมือนเป็นการยอมรับว่า ไทยอยู่ในกลุ่มเดียวกับประเทศโลกที่สามทั้งหลาย หลังจากที่ในอดีต ไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเทศเหล่านี้เท่าใดนัก และมีการติดต่อค้าขายกับประเทศพัฒนาแล้ว เป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศสมาชิก NAM อาจดูได้ จากมูลค่าการส่งออกในภาคผนวก ข

⁵⁸ สรุปลงโดยผู้เขียน จาก Chongkittavorn, Kavi, “Arsa’s call to bridge North-South divide,” *The Nation* (5 September 1992) : A2.

⁵⁹ สัมภาษณ์ สุชาติ จุฑาสมิต, อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงจาการ์ตา, 30 พฤษภาคม 2544.

ความต้องการสร้างสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย อาจพิจารณาได้จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ซึ่งแถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในวันที่ 4 เมษายน ค.ศ.1991 ในส่วนของนโยบายต่างประเทศ ความว่า

“เพื่อบรรลุผลประโยชน์สูงสุดของชาติ โดยยึดถือและเคารพ พันธกรณีที่มีอยู่กับต่างประเทศ ตามสนธิสัญญาและความตกลงต่าง ๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ที่มีต่ออาเซียน ประเทศเพื่อนบ้าน และมิตรประเทศ รวมทั้งประเทศมหาอำนาจ จึงกำหนดนโยบายต่างประเทศ ดังนี้

1. เร่งสร้างภาพพจน์ที่ถูกต้องของประเทศไทย พร้อมกับสร้างความเชื่อมั่นแก่นานาประเทศในความต่อเนื่องของนโยบาย

2. เสริมสร้างสันติภาพในภูมิภาค และความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดเสถียรภาพ ความมั่นคง และความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันของภูมิภาค

3. เพิ่มพูนความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน สังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน

4. พัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ และวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน

5. ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และแรงงานกับมิตรประเทศ หรือกลุ่มประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย

6. เพิ่มบทบาทของประเทศไทย ในวงการเศรษฐกิจของโลก เพื่อสนับสนุนระบบการค้าเสรี และเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

7. คุ้มครอง ดูแลสิทธิและประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศ ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม”⁶⁰

⁶⁰ สยามรัฐ (3 เมษายน 2534) : 3.

เมื่อพิจารณานโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนายอานันท์ ฯ ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า เป็นนโยบายที่เน้นหนักไปที่ 2 ประเด็นหลักคือ

ประเด็นที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งต่อเนื่องมาจากสมัยของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ฯ ที่มีนโยบายสำคัญคือ “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” โดยอาจพิจารณาได้จากคำแถลงนโยบายของพลเอกชาติชาย ฯ ต่อรัฐสภา ในส่วนของนโยบายต่างประเทศข้อ 3 ว่า “ปรับปรุงความสัมพันธ์ทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้อยู่ร่วมกันโดยสันติและสมานฉันท์ ในลักษณะที่ตอบสนองผลประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนจะพยายามและส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหาในภูมิภาคและปัญหาระหว่างประเทศ โดยวิธีการทางการเมืองและการทูต โดยยึดถือหลักความเสมอภาคและความยุติธรรม”

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นนโยบายที่ทุกรัฐบาลให้ความสำคัญมาโดยตลอด เช่นในรัฐบาลนายอานันท์ ฯ ประเด็นด้านเศรษฐกิจได้ถูกกล่าวถึงในนโยบายที่แถลงถึง 4 ข้อ จากทั้งหมด 7 ข้อ ซึ่งประเด็นนี้อาจเริ่มมาจากสมัยของรัฐบาลพลเอกเปรม ฯ แต่ในคำแถลงของรัฐบาลนายอานันท์ ฯ จะเน้นในด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศอย่างชัดเจน ทั้งในรูปแบบการค้าเสรีและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

นโยบายต่างประเทศ ที่เน้นด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านดังกล่าวของรัฐบาลชุดนี้ ได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ดังเช่นตัวอย่างในการเข้าร่วม NAM โดยเมื่อพิจารณาคำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนายชวน ฯ แล้วพบว่า เป็นนโยบายต่างประเทศที่ค่อนข้างเน้นด้านเศรษฐกิจ ที่ต่อเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อน ได้แก่ การสนับสนุนการรวมตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area, AFTA) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ เช่น โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย พม่า ลาว และจีนตอนใต้ โครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย การลดความขัดแย้งระหว่างประเทศอันเกิดจากปัญหาทางการค้า เช่น ปัญหาการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับการห้ามนำเข้านูหรี และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น โครงการปรับปรุงสนามบินที่หลวงพระบาง ประเทศลาว และการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่เวียดนาม เป็นต้น รวมถึงการคุ้มครองผลประโยชน์ของคนไทยและธุรกิจไทยในต่างประเทศด้วย โดยคำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ต่อสภานิติบัญญัติ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ.1992 มีสาระดังนี้

“รัฐบาลจะยึดมั่นในพันธกรณีที่มืออยู่กับต่างประเทศตามสนธิสัญญา และความตกลงต่าง ๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และจะดำเนินนโยบายเพื่อให้บรรลุ ผลประโยชน์แห่งชาติ ทั้งในด้านความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและภูมิภาค ซึ่งให้ ความสำคัญต่อความร่วมมือกับนานาชาติ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างสถานภาพของ ประเทศไทย ให้มีบทบาทมากขึ้น และมีโอกาสเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเงิน และการคมนาคมในภูมิภาคนี้ โดยจะดำเนินนโยบายดังนี้

1. ส่งเสริมมิตรภาพ สamaanฉันท์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อน บ้าน และประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. เพิ่มพูน และพัฒนาความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับประเทศ สมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนการรวมตัว ทางเศรษฐกิจ โดยการดำเนินการให้เขตการค้าเสรีอาเซียนประสบผลสำเร็จ

3. ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศ คู่ค้า ที่สำคัญและประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ภายใต้ระบบการค้าเสรี การ แข่งขันอย่างเป็นธรรม ตลอดจนร่วมมือบทบาทในการลดความขัดแย้ง ระหว่างประเทศ อันเนื่องมาจากปัญหาทางการค้า การลงทุน การถ่ายทอด เทคโนโลยี และการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา โดยคำนึงถึงความพร้อม ภายในประเทศเป็นหลัก

4. ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ วัฒนธรรม และ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับทวิภาคี และ พหุภาคี โดยเพิ่มบทบาทของไทย ในการช่วยเหลือและสนับสนุนการ พัฒนาเศรษฐกิจแก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน อันเป็นการกระชับความสัมพันธ์ และความเข้าใจระหว่างประชาชน ชาวไทยกับประชาชนของประเทศเหล่านั้น

5. เสริมสร้างบทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศ ในด้านการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

6.อำนาจความสะดวก คู่ครอง และส่งเสริมสิทธิ และ
ผลประโยชน์ของคนไทย แรงงานไทย และธุรกิจของคนไทยใน
ต่างประเทศ”⁶¹

แม้ว่าคำแถลงข้างต้น จะเน้นหนักไปทางความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่การเข้าเป็นสมาชิก NAM ก็อาจจะเป็นหนทางหนึ่งเพื่อการบรรลุเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศในยุคนี้ได้ ดังนั้น นโยบายการเข้าเป็นสมาชิก NAM จึงได้รับการสานต่อจากรัฐบาลนายอานันท์ โดยรัฐบาลนายชวน ๗ ได้สมัครเป็นสมาชิก NAM อย่างเป็นทางการในเวลาต่อมา จากการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนของกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งหากนับตั้งแต่การเข้าสังเกตการณ์ในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 10 ในเดือนกันยายน ค.ศ.1992 ถึงไทยเป็นสมาชิกอย่างสมบูรณ์ในเดือนตุลาคม ค.ศ.1993 ก็ใช้เวลาในการตัดสินใจและดำเนินการเพียงประมาณ 1 ปีเท่านั้น กล่าวคือ ภายหลังการสังเกตการณ์การประชุม ไทยได้มีการเลือกตั้งทั่วไป และได้ นายชวน ๗ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งไทยยังดำเนินนโยบายการเข้าไปมีส่วนร่วมกับ NAM ต่อไปในรัฐบาลชุดใหม่ โดยในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1993 ไทยในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์ ได้สมัครเป็นสมาชิกคณะกรรมการระดับรัฐมนตรีว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Standing Ministerial Committee on Economic Cooperation, SMC) ของกลุ่ม และได้ส่งคณะผู้แทนเข้าร่วมการประชุม SMC ครั้งที่ 2 ที่บาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย

ต่อมา ในระหว่างเดินทางเยือนประเทศอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการ ในเดือนเมษายน ค.ศ.1993 นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้แจ้งแก่ประธานาธิบดีซูฮาร์โต ในฐานะประธานกลุ่มว่า ไทยมีความประสงค์ที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มโดยสมบูรณ์ และในเดือนพฤษภาคม ปีเดียวกัน นาวาอากาศตรีประสงค์ ๗ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้มีหนังสือแจ้งไปทางอินโดนีเซียเพื่อขอสมัครเป็นสมาชิก NAM อย่างเป็นทางการ⁶² และสำนักประสานงาน (Coordinating Bureau) ของกลุ่มที่นิวยอร์ก ได้มีประชุมพิจารณารับรอง ก่อนที่ที่ประชุมระดับ รัฐมนตรีต่างประเทศจะลงมติรับประเทศไทยเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์ ในวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ.1993⁶³

⁶¹ ผู้แทนราษฎร (21 ตุลาคม 2535) : 3-6.

⁶² การสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือการลาออกจากการเป็นสมาชิก NAM สามารถกระทำได้เพียงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ มีหนังสือแสดงความจำนงต่อประธานกลุ่ม

⁶³ รายละเอียดโปรดดู ภาคผนวก ฉ

สรุป

จากการศึกษาในบทที่ 3 พบว่า คุณลักษณะของไทยที่เอื้ออำนวยต่อนโยบายการเข้าร่วมเป็นสมาชิก NAM ข้างต้น ต่างมีส่วนส่งเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมใน NAM ของไทย จนได้ตัดสินใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกถาวรในเวลาต่อมา ได้แก่ (1) สภาพเศรษฐกิจของประเทศที่มีระดับการพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศสูง (2) ความผูกพันต่อสถาบันระหว่างประเทศ ซึ่งไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสถาบันต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งในระดับโลก และระดับภูมิภาค (3) โครงสร้างภายในประเทศ ที่รัฐมีบทบาทในการแทรกแซงเศรษฐกิจไม่มากนัก และมีการเก็บภาษีในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ (4) การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งแบ่งเป็น 2 ช่วงคือ การรัฐประหารโดยคณะ รสช. ที่ทำให้รัฐบาลชุดต่อมาของนายอานันท์ ฯ ต้องเร่งสร้างภาพลักษณ์และนำความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจของประเทศให้กลับคืนมาโดยเร็ว และช่วงที่สองคือ สมัยรัฐบาลนายชวน ฯ ที่มีความขัดแย้งทางการเมืองสูง แต่ส่วนใหญ่เป็นประเด็นผลประโยชน์จากนโยบายที่พรรคร่วมรัฐบาลใช้หาเสียงมากกว่าประเด็นด้านนโยบายต่างประเทศ และ (5) ความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เนื่องจากการเข้าร่วม NAM เป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญของไทย จากความริเริ่มของรัฐบาลนายอานันท์ ฯ และได้รับการสานต่อโดยรัฐบาลนายชวน ฯ ซึ่งในบทที่ 4 ผู้เขียนจะวิเคราะห์คุณลักษณะทั้งห้าประการในเชิงทฤษฎีต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

วิเคราะห์

การเข้าร่วมกับกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (The Non - Aligned Movement, NAM) นี้เป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญของไทย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคุณลักษณะต่าง ๆ ของรัฐไทย ที่ก่อให้เกิดนโยบายการเข้าเป็นสมาชิก NAM โดยใช้แนวความคิดของ Michael Zürn ในบทความเรื่อง “Bringing the Second Image (Back) In : About the Domestic Sources of Regime Formation” เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งคุณลักษณะของรัฐตามแนวคิดของ Zürn ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจของประเทศกับความเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ ความผูกพันต่อสถาบันระหว่างประเทศ โครงสร้างภายในประเทศแบบบรรษัทนิยม การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่เป็นงานประจำ ว่าแต่ละคุณลักษณะมีความสัมพันธ์อย่างไรต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายดังกล่าว

คุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อนโยบายการเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

นโยบายการเป็นสมาชิก NAM เป็นนโยบายต่างประเทศที่แสดงถึงความต้องการของไทยที่จะสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศโลกที่สาม ซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาเหมือนกัน ในอดีตไทยมีนโยบายเป็นมิตรอย่างแนบแน่นกับประเทศตะวันตก ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อสถานการณ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนไป เช่น การสิ้นสุดของสงครามเย็น การล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ รวมทั้งกระแสการพึ่งพาและแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และการคิดค้นทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ไทยต้องปรับตัว โดยหันมาให้ความสำคัญกับประเด็นทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านใน ASEAN และประเทศกำลังพัฒนา การเข้าเป็นสมาชิก NAM จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า ไทยพร้อมจะมิตรกับทุกชาติ ทั้งนี้ แม้ว่า NAM จะเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง แต่ในช่วงเวลาที่ไทยสมัครเป็นสมาชิคนั้น ที่ประชุมสุดยอดของ NAM ต่างเห็นชอบให้ปรับบทบาทของกลุ่มมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก การที่ไทยเป็นสมาชิกจึงทำให้ไทยได้มิตรประเทศเพิ่มมากขึ้น และเป็นมิตรที่พร้อมจะติดต่อค้าขายกับไทยด้วย นอกเหนือจากการเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองของไทยในเวทีการเมืองระหว่างประเทศแล้ว

การเข้า NAM ของไทยในเวลาดังกล่าว อาจจะดูไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การสิ้นสุดของสงครามเย็น เพราะไม่มีความจำเป็นที่ไทยจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มแต่อย่างใด ดังคำกล่าวของโอกาบ่า โอเช่ (Ogaba Oche) แห่งสถาบันกิจการระหว่างประเทศแห่งไนจีเรีย (Nigerian Institute of International Affairs) ที่ว่า “สถานการณ์แวดล้อมที่ทำให้สมาชิกกลุ่มประกาศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดนั้น ไม่ได้มีอยู่อีกต่อไปแล้ว”¹ ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหาสำคัญคือ NAM จัดตั้งขึ้นในช่วงที่มีความขัดแย้งระหว่างสองชาติมหาอำนาจ ดังนั้น เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลายและสงครามเย็นสิ้นสุดลง NAM จึงดูเหมือนว่าจะหมดความสำคัญลง แต่กลุ่มนี้ก็ยังคงอยู่ในเวทีระหว่างประเทศ เพราะมีหลายประเทศได้สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหลังปี ค.ศ.1991 ซึ่งถือว่าสงครามเย็นได้จบลงแล้ว เช่น ฟิลิปปินส์ บรูไน และอุซเบกิสถาน (ค.ศ.1992) ฮอนดูรัส (ค.ศ.1993) และเบลารุส (ค.ศ.1998) และมีอีกหลายประเทศในฐานะผู้สังเกตการณ์ที่มีแนวโน้มจะเข้าร่วมกลุ่มในอนาคต เช่น อาร์เมเนีย ยูเครน คาซัคสถาน โครเอเชีย หรือเอลซัลวาดอร์ เป็นต้น² ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประเทศเหล่านี้เล็งเห็นผลประโยชน์บางประการจากการเข้าไปมีส่วนร่วมกับ NAM เช่นเดียวกับไทย

การศึกษาแสดงว่าการคงอยู่ของ NAM ในช่วงหลังสงครามเย็น และความจำเป็นของไทยในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มนั้น มีความเกี่ยวเนื่องกัน กล่าวคือ ในความเป็นจริง วัตถุประสงค์ดั้งเดิมของ NAM คือเป็นการรวมตัวของประเทศเอกราชใหม่ที่มีส่วนใหญ่ออกเป็นประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา เพื่อสร้างพลังอำนาจร่วมกันในเวทีระหว่างประเทศเท่านั้น³ แต่จากการที่ประเทศเหล่านี้เคยเป็นดินแดนอาณานิคมของประเทศตะวันตก ทำให้ประเทศเหล่านี้มีนโยบายต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม บางประเทศก็หันไปปกครองในระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และต่อต้านประเทศตะวันตกที่เคยเป็นเจ้าอาณานิคม ซึ่งจากการศึกษาบทบาทของ NAM ในเวทีระหว่างประเทศตลอด 40 ปีที่ก่อตั้งมานั้น กลุ่มก็ได้ให้ความสนใจในประเด็นด้านเศรษฐกิจและสังคมเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ของ NAM เป็นประเทศด้อยพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วมผลักดันให้มีการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) และการจัดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่ (New International Economic Order, NIEO) เป็นต้น ดังนั้น เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดแล้ว และ NAM

¹ อ้างถึงใน Paul Ejime, **The Non-Aligned Movement – Still Relevant Today?** [Online] Available from : <http://www.woza.co.za/news/namrelevant.html> [2000, December 14]

² ข้อมูลถึงปี ค.ศ.2000

³ อรรถิ นवलสุวรรณิ, **บทบาทของประเทศโลกที่สามในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 36.

ยังใช้ชื่อว่ากลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด จึงทำให้เกิดความสับสนได้ สำหรับจุดประสงค์ในการเป็นสมาชิกกลุ่มของไทยนั้น จากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายนี้ พบว่าทุกท่านมีความคิดตรงกันคือ ไทยต้องการสร้างความสัมพันธ์และได้รับการยอมรับจากประเทศกำลังพัฒนา เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศ

การดำเนินการสมัครเป็นสมาชิก NAM ของไทย เป็นไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยเริ่มจากการเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ (observer) แล้วจึงเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ (full member)⁴ โดยในช่วงเวลาดังกล่าว ไทยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มตลอด เช่น การสมัครเป็นสมาชิกคณะกรรมการระดับรัฐมนตรีว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Standing Ministerial Committee on Economic Cooperation, SMC) เป็นต้น และจากสุนทรพจน์ของนายอาสา สารสิน อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ก็เป็นสิ่งแสดงว่า ไทยได้เสนอตัวที่จะให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกอื่น ๆ ในเรื่องที่ไทยมีความชำนาญ เช่น ด้านการเกษตร เป็นต้น

นโยบายการเป็นสมาชิก NAM จึงมีลักษณะที่สอดคล้องกับลักษณะของนโยบายต่างประเทศที่มีแนวโน้มนำไปสู่ระเบียบวิธีปฏิบัติระหว่างประเทศ (international regime) ของ Zürn ที่ว่า นโยบายต่างประเทศที่มีลักษณะนำไปสู่การจัดตั้ง regime (regime - conducive foreign policy) คือนโยบายที่แสดงความจริงใจอย่างนุ่มนวล (soft faithfulness)⁵ ความนุ่มนวล คือการที่รัฐพยายามแก้ไขปัญหาหนึ่ง ๆ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรข้อมูลข่าวสารและเศรษฐกิจที่มีอยู่

⁴ การสมัครเป็นสมาชิกถาวรของ NAM นั้น รัฐที่สนใจต้องเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ก่อน โดยผู้สังเกตการณ์มีสิทธิในการเข้าร่วมและกล่าวสุนทรพจน์ในที่ประชุมสุดยอดหรือที่ประชุมระดับรัฐมนตรี หากได้รับอนุญาตจากสำนักประสานงาน (Coordinating Bureau) แต่ไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นในคณะกรรมการหรือกลุ่มทำงานอื่น ๆ ของกลุ่ม ซึ่งในการประชุมระดับรัฐมนตรีที่เมืองคาตาเฮนา ประเทศโคลัมเบีย ในปี ค.ศ.1996 ที่ประชุมมีมติให้รัฐเท่านั้นที่เป็นผู้สังเกตการณ์ได้ สำหรับแขกรับเชิญ (guest) จะเป็นรัฐหรือองค์การที่ไม่ใช่รัฐบาล (non - governmental organization) ก็ได้ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของประเทศเจ้าภาพการประชุม แขกรับเชิญมีสิทธิเข้าร่วมได้เฉพาะในพิธีเปิดและพิธีปิดการประชุมเท่านั้น รายละเอียดโปรดดู **NAM Background Information** [Online] Available from : <http://www.nam.gov.za/background/background.htm>

⁵ Michael Zurn, 'Bringing the Second Image (Back) In : About the domestic Sources of Regime Formation,' in Volker Rittberger (ed.), **Regime Theory and International Relations** (New York : Oxford University Press, 1993), pp.296-297.

มาเจรจาต่อรองกับรัฐอื่น ส่วนความจริงใจคือ การแสดงออกถึงการให้ความร่วมมือ มีนโยบายต่างตอบแทน รวมทั้งยังพร้อมที่จะยินยอมแต่เพียงฝ่ายเดียวในประเด็นปัญหานั้น ไม่ว่าจะเป็เพียงระยะเวลาสั้น ๆ หรือระยะยาวก็ตาม นโยบายต่างประเทศที่มีแนวโน้มจัดตั้ง regime ดังกล่าว เกิดจากคุณลักษณะของรัฐ (characteristics of state actor) 5 ประการ ได้แก่

คุณลักษณะที่ 1 สภาพเศรษฐกิจของประเทศกับความเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ

ระบบเศรษฐกิจของไทยมีลักษณะเสรี ซึ่งดูได้จากมูลค่าการค้าระหว่างประเทศคือการนำเข้าและการส่งออก ซึ่งมีสัดส่วนในตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (gross domestic product, GDP) เพิ่มมากขึ้นมาโดยลำดับ ระบบเศรษฐกิจของไทยมีระดับการพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศสูง การเป็นสมาชิก NAM จะเป็นการเปิดโอกาสในการติดต่อค้าขายกับประเทศสมาชิกในกลุ่มให้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองในการเจรจาด้านเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศพัฒนาแล้วอีกด้วย นโยบายนี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Zürn ว่ารัฐที่มีระบบเศรษฐกิจแบบแข่งขัน และต้องพึ่งการค้ากับต่างชาติในระดับสูง จะมีแนวโน้มใช้นโยบายต่างประเทศที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมใน regime สูง

การส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศสมาชิก NAM นอกจากเป็นการแสวงหาแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญหลายประเภทที่ไทยขาดแคลน เช่น ป่าไม้ สัตว์ทะเล แร่ธาตุ และอัญมณีแล้ว ยังเป็นการสนับสนุนภาคเอกชนในการขยายตลาดเข้าไปในประเทศสมาชิก NAM เหล่านั้นนอกจากประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่มีอยู่แล้ว เนื่องจากยุคหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น ปัญหาด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมที่ร่ำรวย มักใช้มาตรการที่ไม่ใช่ทางภาษีสุดการมาถักกันทางการค้ากับประเทศคู่ค้า เช่น ปัญหาสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม หรือทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ไทยเป็นประเทศเล็กไม่มีอำนาจในการต่อรองกับประเทศซึ่งไทยยังต้องพึ่งพิงตลาดอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น เมื่อประเทศคู่ค้ารายสำคัญเหล่านี้ดำเนินนโยบายกีดกันทางการค้า ไทยจึงอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบและจำต้องปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของประเทศที่มีอำนาจมากกว่า เช่น ประสบการณ์ในช่วงทศวรรษ 1980 ซึ่งทำให้ภาคธุรกิจของไทยได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ดังนั้น ไทยจึงควรแสวงหาตลาดใหม่ ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศให้ไปอย่างต่อเนื่อง การเป็นสมาชิก NAM จะทำให้ไทยมีกลุ่มประเทศที่มีฐานะและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน ช่วยสนับสนุนในการเจรจาระดับพหุภาคีให้มีอำนาจในการต่อรองมากขึ้นในอนาคต

คุณลักษณะที่ 2 ความผูกพันต่อสถาบันระหว่างประเทศ

ไทยเป็นสมาชิกในสถาบันระหว่างประเทศจำนวนมาก ทั้งระดับโลกและระดับภูมิภาค ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 แสดงว่า ไทยเห็นว่าจะได้ประโยชน์จากการเป็นสมาชิกสถาบันระหว่างประเทศต่าง ๆ การเป็นสมาชิก NAM จึงเป็นการเพิ่มทางเลือกแก่ประเทศในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ โดยมีเวทีให้เลือกแสดงบทบาทตามที่รัฐบาลเห็นสมควรในแต่ละสถานการณ์ นโยบายนี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Zorn ว่ารัฐที่มีข้อตกลงผูกพันกับสถาบันระหว่างประเทศมาก จะมีแนวโน้มใช้นโยบายต่างประเทศที่เข้าไปมีส่วนร่วมใน regime สูง

การเป็นสมาชิก NAM จะเป็นการเปิดเวทีใหม่เพื่อการเจรจา ปรีกษาหารือ ในระดับทวิภาคีและพหุภาคี ระหว่างหัวหน้ารัฐบาล ผู้นำ และผู้แทนของไทย กับประมุข หัวหน้ารัฐบาล ผู้นำ และผู้แทนของประเทศกำลังพัฒนาในทุกภูมิภาค ซึ่งบางประเทศ ไทยไม่มีสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานกงสุลสำหรับการติดต่อประสานงาน นอกจากนี้ การที่ผู้นำของประเทศได้พบปะกันนั้น ยังช่วยก่อให้เกิดความสัมพันธ์ส่วนตัว (personal contacts) ระหว่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญ ที่มักนำไปสู่ความร่วมมือหรือความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ระหว่างกันในอนาคต และหลายครั้งก็ส่งผลให้การเจรจาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วสำเร็จลุล่วงด้วยดี ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านการต่างประเทศและต่อนโยบายนี้อย่างต่อเนื่อง⁶ ดังนี้

“...NAM จะเป็นเวทีให้เล่น มีเพื่อน มี friends to make เช่น ในการประชุมระดับรัฐมนตรี NAM ที่เมืองคาตาเฮนา ประเทศโคลัมเบีย เมื่อเดือนเมษายน 2000 ผมได้ใช้โอกาสนั้น ขวนรัฐมนตรีต่างประเทศของเกาหลีเหนือให้เข้า ARF (ASEAN Regional Forum) ซึ่งถ้าไปเจอกันที่อื่น ไม่มีทางที่จะทำเช่นนี้ได้ เพราะไม่มีเหตุผลที่อยู่ดี ๆ จะมาเจอกัน

⁶ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ครั้งที่ 1 (ค.ศ.1992-1995) ซึ่งเป็นช่วงที่ไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในสมัยรัฐบาลนายชวน ฯ ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1999-2001) โดยในช่วงนี้ ท่านได้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยเดินทางไปร่วมประชุมระดับรัฐมนตรี NAM ครั้งที่ 13 ณ เมืองคาตาเฮนา ประเทศโคลัมเบีย ระหว่างวันที่ 8-9 เมษายน ค.ศ.2000

แต่ใน multilateral setting เช่นนี้ สะดวกในการคุยกันสองต่อสอง in the corridor , at a sideline หรือในการประชุมสุดยอด G-77 ที่อียิปต์ ซึ่งผมไปแทนนายก ฯ ชวน ผมก็ขอพบ ฮุน เซ็น เพื่อคุยเรื่องเขตแดน และ ขอร้องให้เขาคุยกับเกาหลีเหนือ เพราะเจ้าสีหนุสนิทกับเกาหลีเหนือ multilateral เปิดโอกาสให้มี bilateral ได้ แต่ bilateral จะทำ multilateral ไม่ได้ หรืออย่างเช่นการเจรจากับรัฐบาลอิรักเพื่อขอซื้อน้ำมัน ผ่าน กระบวนการ committee ของสหประชาชาติ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเวทีต่าง ๆ มีประโยชน์ถ้ารู้จักเล่น ถ้าไทยไม่มีเวที ไทยก็จะไม่มีโอกาส ส่วนมีแล้ว ไม่ทำ ก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าไม่มี คุณไม่มีโอกาสได้ทำเลย ถ้ามี รัฐบาล หรือรัฐมนตรีไหนอยากทำ เห็นว่าทำได้ ก็ทำ...”⁷

ในช่วงสงครามเย็น ไทยมีบทบาทจำกัดในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และไม่มีบทบาทสำคัญได้เท่าที่ควรในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีจำนวนกว่าร้อยประเทศ เนื่องจาก ไทยมีนโยบายเป็นพันธมิตรกับประเทศตะวันตกและต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งถือเป็นการอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เนื่องจากประเทศที่มีบทบาทเป็นผู้นำของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ มักปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ดังคำสัมภาษณ์ของ นายอาสา ฯ ที่ว่า

“โลกแบ่งเป็น 2 ขั้ว คือ ขั้วคอมมิวนิสต์ และขั้วโลกเสรี ประเทศ ไทยถูก identify เป็นพวกโลกเสรี เสรีนี้หมายความว่า ไทยเกรงภัยที่มาจาก เวียดนามที่รุกรานกัมพูชาและลาว ซึ่งในที่สุดแล้วไทยก็จะเดือดร้อนไปด้วย ไทยเอาตัวไปผูกพันกับโลกเสรีเอง เพราะความจำเป็น ไทยไม่มีโอกาสอื่น ไทยต่อต้านและไม่ต้องการเป็นคอมมิวนิสต์ ไทยจึงทำทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้ เป็นคอมมิวนิสต์ ... ขณะที่ไทยประสบภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์เวียดนาม หรืออะไรก็แล้วแต่ ศัตรูคือเวียดนามได้ใช้เวทีของ NAM มาใช้เล่นงานไทย ไทยถูกกล่าวหาโจมตีอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ไทยจึงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบมาก ในอดีต เพื่อนบ้านใน ASEAN เช่น มาเลเซีย ซึ่งเป็นสมาชิก NAM เช่นกัน ได้ช่วยเหลือปกป้องผลประโยชน์ให้ไทย ไทยจึงเริ่มสนใจและอยาก เข้าไปมีบทบาทในเวทีนี้ ... การที่ไปประชุมสุดยอดที่จาการ์ต้า เราต้องการ

⁷ สัมภาษณ์ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ, อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศ,

เข้าไปเอง เป็นการเมืองระหว่างประเทศที่ไทยไม่ต้องการเสียเปรียบ เราสามารถสร้างมิตรกับประเทศอื่น ๆ ให้เขาเข้าใจนโยบายของไทยที่ถูกต้อง เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ของ NAM เป็นประเทศโลกที่สามที่กำลังพัฒนา ซึ่งมีประเทศคอมมิวนิสต์เป็น dominant factor ดังนั้น การที่เข้าไปจะช่วยให้ไทยรักษาผลประโยชน์ของตัวเองได้...”⁸

ยุคดังกล่าว ไทยสามารถแสดงบทบาทได้เพียง 2 ระดับ คือ ระดับโลก ในสหประชาชาติ และระดับภูมิภาค ใน ASEAN เท่านั้น อันเป็นข้อจำกัดต่อการขยายบทบาททางการเมือง และเศรษฐกิจการค้าของไทย ดังนั้น การเข้า NAM จึงเป็นโอกาสที่ดีในการส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น การสมัครเป็นผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกของ ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ ซึ่งนาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ ได้ให้ข้อมูลว่า “คุณศุภชัย ๆ ถือเป็นโอกาสในการประชุมระดับผู้นำรัฐของ NAM ที่เมืองเดอร์บัน ประเทศแอฟริกาใต้ เมื่อปี ค.ศ.1998 ขอเสียงสนับสนุนจากกลุ่ม NAM ซึ่งเขาก็ให้มาเยอะ ไม่เช่นนั้น ไทยอาจไม่ได้รับเลือก”⁹

นอกจากนี้ การที่เข้าเป็นสมาชิก NAM ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามอีกด้วย กล่าวคือ NAM มีประเทศสมาชิกที่เป็นมุสลิมหลายประเทศ จึงเป็นโอกาสอันดีของไทยในการพบปะหารือ ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี กับบรรดาผู้นำประเทศเหล่านี้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม NAM เหมือนกัน ย่อมเป็นพื้นฐานที่จะสร้างความเข้าใจระหว่างกันได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะเกี่ยวกับปัญหาการแบ่งแยกดินแดนภาคใต้ของไทย

คุณลักษณะที่ 3 โครงสร้างภายในประเทศแบบบรรษัทนิยม

บทบาทของรัฐบาลไทยในการแทรกแซงกลไกตลาดเกิดขึ้นในระดับต่ำ กล่าวคือโดยภาพรวม ไทยเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ มีการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศอย่างมากมาย มีการเก็บภาษีในระดับต่ำ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการลงทุนในรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ลงทุน ทั้งในและนอกประเทศมาลงทุนในไทย ขณะเดียวกันระบบราชการของไทย

⁸ สัมภาษณ์ นายอาสา สารสิน, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ, 21 ตุลาคม 2545.

⁹ สัมภาษณ์ นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ, 29 มิถุนายน 2544.

ยังมีการรวมศูนย์กลางอยู่มาก ซึ่งทำให้ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน เกิดความล่าช้าและไร้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา มากกว่าจะเป็นการแทรกแซงเศรษฐกิจ คุณลักษณะข้อนี้จึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Zürn นัก เนื่องจากเขาเห็นว่า รัฐที่มีแนวโน้มจะดำเนินนโยบายเข้า regime สูง มักมีโครงสร้างภายในประเทศแบบรัฐสวัสดิการคือ เก็บภาษีในอัตราที่สูง และปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ ซึ่ง Zürn เรียกว่า โครงสร้างภายในประเทศแบบบริษัทยักษ์ (corporatist domestic structure) ผู้เขียนขออธิบายความหมายของ corporatism เพิ่มเติมดังนี้

ชมิเตอร์ (Schmitter)¹⁰ ได้แบ่ง corporatism เป็น 2 รูปแบบคือ 1) state corporatism เป็นการปกครองแบบอำนาจนิยมขจัด ตัวอย่างคือ ระบอบฟาสซิสต์ในอิตาลี และนาซีในเยอรมนี และ 2) societal corporatism รัฐจะเข้าไปแทรกแซงกิจการด้านเศรษฐกิจโดยตรงและจะเป็นผู้เจรจาต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เอง

จรรยา สุภาพ¹¹ ได้ให้ความหมายในลักษณะคล้าย ๆ กัน คือ corporative state ซึ่งคล้ายกับ state corporatism และ corporative system ซึ่งคล้ายกับ societal corporatism ดังนี้

Corporative State

หมายถึง ระบบรัฐแบบฟาสซิสต์เป็นระบอบการปกครองที่ได้ผลทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม กล่าวคือ ประชาชนสามารถมีตัวแทนในรัฐบาล และได้รับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ รวมทั้งความยุติธรรมทางสังคมเหนือกว่าระบอบนายทุนและคอมมิวนิสต์ ระบบนี้มีลักษณะสำคัญ ได้แก่

1. การเมืองการปกครองและเศรษฐกิจควบคุมโดยพรรคเดียว
2. รัฐจะเป็นผู้ควบคุมกรรมการและเศรษฐกิจอีกชั้นหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการ

สร้างอำนาจทางทหาร

ตามระบอบนี้ กรรมการจะตั้งหน่วยงาน องค์กร หรือสหพันธ์กรรมกรเสรีไม่ได้ การรวมตัวกันแบบนี้จึงขาดเสรีภาพ เพราะต้องอยู่ภายใต้อำนาจและการควบคุมของรัฐและพรรคฟาสซิสต์

¹⁰ P. Schmitter, "Still the Century of Corporatism?," **Review of Politics**, 36. cited in Michael Hill, **The Policy Process in the Modern State** (London : Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, 1997), p. 66.

¹¹ จรรยา สุภาพ, **สารานุกรมรัฐศาสตร์** (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2535, หน้า 78-79.

Corporative System

หมายถึง ระบบที่ต้องการผสมผสานลัทธิทุนนิยม (capitalism) กับลัทธิกรรมาชีพนิยม (proletarianism) เข้าด้วยกัน โดยการจัดให้มี “บริษัทอุตสาหกรรม” (corporations) ที่รวมเอาฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างเข้ามาอยู่ในองค์การธุรกิจเดียวกัน ซึ่งบริษัทอุตสาหกรรมนี้จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐอีกชั้นหนึ่ง

นอกจากนี้ยังหมายถึง ระบบที่รัฐเข้าควบคุมกิจการด้านธุรกิจด้วยวิธีการรวมอำนาจ กล่าวคือ รัฐบาลจะเป็นผู้จัดตั้งและควบคุมบริษัทแห่งชาติ (national corporations) และบริษัทแห่งชาติจะทำหน้าที่ควบคุมองค์การ หน่วยงานอาชีพ หรือหน่วยงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนดประเภทของหน่วยงานอาชีพ หรือหน่วยงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ ตามประเภทของงานในหน้าที่เป็นหลัก

โดยสรุป โครงสร้างภายในประเทศแบบ corporatism ก็คือ การปกครองที่รวมอำนาจไว้ที่รัฐ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ คุณลักษณะของ Zurn ข้อนี จึงไม่ตรงกับลักษณะโครงสร้างภายในของไทย

คุณลักษณะที่ 4 การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ในช่วงที่ไทยดำเนินการสมัครเป็นสมาชิก NAM ซึ่งตรงกับช่วงของรัฐบาลนายอานันท์ ฯ ต่อเนื่องถึงสมัยนายชวน ฯ นั้น ไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่สำคัญสองครั้ง ครั้งแรกคือ การรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในปี ค.ศ.1991 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี ค.ศ.1992 ซึ่งทำให้นายอานันท์ ฯ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ครั้งที่สองคือ การเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกันยายน ค.ศ.1992 ซึ่งนายชวน ฯ และพรรคประชาธิปัตย์ ได้จัดตั้งรัฐบาล

เหตุการณ์ครั้งแรก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย โดยเป็นการลดบทบาทของคณะทหาร ซึ่งมีบทบาทในการบริหารประเทศมาโดยตลอด ทำให้แนวนโยบายหันมาให้ความสำคัญกับประเด็นด้านเศรษฐกิจ มากกว่าประเด็นด้านความมั่นคง และความหวาดระแวงภัยคอมมิวนิสต์ ดังนั้น การพิจารณาดำเนินการเข้าร่วมกับ NAM จึงเกิดขึ้นได้

สำหรับการเปลี่ยนแปลงครั้งที่สองนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับการสมัครเป็นสมาชิก NAM มากนัก ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองต่าง ๆ มักไม่มีผลประโยชน์ในด้านการต่างประเทศ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการเป็นสมาชิก NAM ไม่เหมือนกับปัญหาภายในประเทศ ที่นักการเมืองจะ

ได้รับเสียงสนับสนุนและคะแนนนิยมจากประชาชนในประเด็นเหล่านี้ มากกว่าประเด็นปัญหา ระหว่างประเทศ และแม้ว่าการเข้า NAM จะถูกตั้งข้อสงสัยจากฝ่ายค้าน ก็เป็นเหตุการณ์หลัง ไทยเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์แล้ว และเป็นการสงสัยในประเด็นสาระของนโยบายจริง ๆ ส่วนการ โจมตีกันระหว่างนาวาอากาศตรีประสงค์ ๆ กับฝ่ายค้านอย่างค่อนข้างรุนแรงนั้น เป็นเรื่องส่วนตัว เฉพาะบุคคลที่ถูกโยงให้เป็นประเด็นทางการเมือง

คุณลักษณะด้านการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่เอื้ออำนวยให้ไทยมีนโยบายการ เป็นสมาชิก NAM นี้ จึงสอดคล้องกับ Zum เพียงเหตุการณ์เดียวคือ การทำรัฐประหาร ซึ่งเป็น การลดบทบาทของผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศกลุ่มเดิมคือ คณะทหาร มาเป็นกลุ่มนักธุรกิจ เอกชน ที่นำโดยนายอานันท์ ๆ ส่วนเหตุการณ์ที่สองคือ ความขัดแย้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลนั้น ไม่ใช่คุณลักษณะที่ส่งเสริมให้ไทยมีนโยบายเป็นสมาชิก NAM ดังกล่าว

คุณลักษณะที่ 5 การดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่เป็นงานประจำ

คุณลักษณะข้อนี้สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ 4 กล่าวคือ นโยบายการเข้า NAM เป็นนโยบายใหม่ ซึ่งถือเป็นการปรับนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญของไทย และการสานต่อโดย รัฐบาลนายชวน ๆ ก็ดำเนินการเสร็จสมบูรณ์ในระยะเวลาไม่นานคือ ประมาณ 1 ปีเท่านั้น จึงไม่ ทำให้เห็นนโยบายนี้กลายเป็นงานประจำแต่อย่างใด คุณลักษณะด้านนโยบายที่ไม่ต่อเนื่องจนกลายเป็น งานประจำ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Zum ที่ว่า นโยบายต่างประเทศที่มีแนวโน้มจะเข้า regime สูง ต้องไม่ใช่ นโยบายที่ได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นงานประจำ เพราะจะมีกลุ่ม ในประเทศพอใจกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการนโยบายเดิมอยู่แล้ว ไม่ต้องการให้เปลี่ยนแปลง นโยบาย แนวคิดนี้สอดคล้องกับความคิดของนาวาอากาศตรีประสงค์ ๆ ที่ว่า

“...ไทยในปี 1961 หรือราว ๆ นั้น เรามีเรื่องคอมมิวนิสต์ และเรา ยังต้องพึ่งพาตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ เพราะฉะนั้น ประโยชน์ส่วนใหญ่ หรือผลกระทบส่วนใหญ่มันมีอยู่ คนหรือ ผู้ใหญ่ในสมัยนั้นคงยังไม่กล้าเอาตัวเข้าไป เขาก็มีเหตุผลของเขา...”¹²

¹² สัมภาษณ์ นาวาอากาศตรีประสงค์ สุนศิริ, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ, 29 มิถุนายน 2544.

โดยสรุป แนวความคิดของ Zum สามารถนำมาปรับใช้กับกรณีการเป็นสมาชิก NAM ของไทยได้ 4 คุณลักษณะ จากทั้งหมด 5 คุณลักษณะ คือ ยกเว้นโครงสร้างภายในประเทศแบบบริษัทย่อย เนื่องจากไทยมีโครงสร้างแบบทุนนิยม - เสรีนิยม

ผลประโยชน์และผลเสียจากการเป็นสมาชิก NAM

จากการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียด พบว่า ผลเสียจากการเป็นสมาชิก NAM เกิดจากความคิดเห็นของนักวิชาการในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และกระทรวงการต่างประเทศของไทย ในช่วงพิจารณาตัดสินใจสมัครเป็นสมาชิก ได้แก่

- ทำให้ไทยต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับสมาชิกกลุ่มที่หัวรุนแรง เช่น คิวบา ซึ่งเคยใช้เวที NAM โจมตีประเทศตะวันตกทางการเมือง มากกว่าการแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ
- อาจเป็นการทำลายความสัมพันธ์อันดีกับมิตรประเทศเดิม ซึ่งเป็นประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา
- เป็นนโยบายที่ไม่มีผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจจริง อย่างที่รัฐบาลไทยให้ข้อมูล เพราะไม่ต้องเข้า NAM ภาคเอกชนของไทยก็ดำเนินการแสวงหาตลาดสินค้าใหม่ ๆ ด้วยตัวเองอยู่แล้ว
- ไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับให้สมาชิกปฏิบัติตามมติที่ประชุม เนื่องจาก NAM มีโครงสร้างองค์กรอย่างหลวม ๆ และมติที่ประชุมที่ออกมาก็มีลักษณะประนีประนอมจากการที่ NAM มีความหลากหลายของสมาชิกมาก ทั้งความเจริญทางเศรษฐกิจ ภาษา วัฒนธรรม หรือผลประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคง เป็นต้น

แต่ในเวลาที่คุณเขียนศึกษานั้น ไทยเป็นสมาชิก NAM เป็นเวลาเกือบทศวรรษแล้ว และยังไม่พบว่าเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นตามที่หลายฝ่ายตั้งข้อสังเกตไว้ การเข้า NAM จึงเป็นการดำเนินนโยบายที่ทำให้ไทยได้รับผลประโยชน์มากกว่าเสีย

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นจริงเกี่ยวกับ NAM ก็คือ ข้อจำกัดของไทยในการเป็นสมาชิก ได้แก่ ความพร้อมของหน่วยราชการเพื่อให้มีการทำงานอย่างต่อเนื่อง และความพร้อมของผู้นำไทย ซึ่งไม่สามารถอยู่ในอำนาจได้อย่างต่อเนื่องเพียงพอที่จะดำเนินนโยบายเพิ่มบทบาทของประเทศในเวที NAM ดังที่หวังไว้ นอกจากนี้ ในปัจจุบัน NAM เริ่มหมดความสำคัญลงในเวทีระหว่างประเทศ จึงอาจเป็นไปได้ว่า ด้วยเหตุนี้ ผู้นำไทยและหน่วยงานราชการจึงไม่ได้ให้ความสนใจกับการใช้เวทีนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศในด้านต่าง ๆ มากนัก

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

สงครามเย็นทำให้ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ที่เพิ่งได้รับเอกราชภายหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ไม่ต้องการเข้าร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (The Non-Aligned Movement, NAM) ด้วยเชื่อว่าจะเป็นหนทางที่จะนำไปสู่สันติภาพมากขึ้นในระบบระหว่างประเทศ อันจะเป็นสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ของชาติเหล่านั้น ในส่วนของประเทศไทยได้เข้าร่วมประชุมกับประเทศเหล่านี้ที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในปี ค.ศ.1955 ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มของการตั้งกลุ่ม NAM อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.1961 แต่หลังจากนั้นเป็นเวลากว่า 30 ปี ไทยก็ไม่ได้ให้ความสนใจที่จะเกี่ยวข้องกับหรือมีความสัมพันธ์กับกลุ่มนี้ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1992 ซึ่งเป็นช่วงที่สงครามเย็นจบสิ้นลง ไทยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 10 ณ ประเทศอินโดนีเซีย และสมัครเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์ในปีต่อมา

วิทยานิพนธ์นี้ได้ศึกษาถึงคุณลักษณะของรัฐ 5 ลักษณะ ตามแนวความคิดของ Michael Zürn ในบทความเรื่อง “Bringing the Second Image (Back) In : About the Domestic Sources of Regime Formation” ที่เอื้ออำนวยให้รัฐหนึ่ง ๆ ตัดสินใจจัดตั้งหรือมีส่วนร่วมใน international regime หนึ่ง ๆ โดยศึกษากรณีที่ประเทศไทยสมัครเป็นสมาชิก NAM ผลการศึกษาพบว่า

1. ระบบเศรษฐกิจของไทยมีระดับการพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศสูง ซึ่งดูได้จากมูลค่าการค้าระหว่างประเทศคือการนำเข้าและการส่งออก ที่เพิ่มมากขึ้นมาโดยลำดับ การเป็นสมาชิก NAM เป็นการเปิดโอกาสแก่ไทยในการติดต่อค้าขายกับประเทศสมาชิกในกลุ่มให้มากขึ้น ทั้งในด้านแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญที่ไทยขาดแคลน เช่น ป่าไม้ สัตว์ทะเล แร่ธาตุ และ อัญมณี และการขยายตลาดส่งออกสินค้าเข้าไปในประเทศสมาชิก NAM เหล่านี้ นอกจากนั้น ยังเป็นการช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองในการเจรจาด้านเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศพัฒนาแล้วอีกด้วย นโยบายนี้จึงสอดคล้องกับแนวความคิดของ Zürn ที่ว่า รัฐที่มีระบบเศรษฐกิจแบบแข่งขัน และต้องพึ่งการค้าระหว่างในระดับสูง จะมีแนวโน้มใช้นโยบายต่างประเทศที่เข้าไปมีส่วนร่วมใน regime สูง

2. ไทยเป็นสมาชิกในสถาบันระหว่างประเทศจำนวนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ไทยได้ประโยชน์จากการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสถาบันระหว่างประเทศเหล่านั้น การเป็นสมาชิก NAM จึงเป็นการเพิ่มเวทีระหว่างประเทศให้ไทยสามารถเลือกแสดงบทบาท ตามที่รัฐบาลเห็นสมควรในแต่ละสถานการณ์ได้ นโยบายการเป็นสมาชิก NAM นี้ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Zürn ที่ว่า รัฐที่มีความผูกพันกับสถาบันระหว่างประเทศมาก จะมีแนวโน้มใช้นโยบายต่างประเทศที่เข้าไปมีส่วนร่วมใน regime สูง

3. รัฐบาลไทยมีบทบาทในการแทรกแซงกลไกตลาดต่ำ ไทยเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ เปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ และเก็บภาษีในระดับต่ำ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการลงทุนในรูปแบบหนึ่ง ส่วนระบบราชการของไทยแม้จะรวมศูนย์อยู่มาก แต่มีผลทำให้เกิดความล่าช้าและขาดความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหา มากกว่าจะเป็นการแทรกแซงเศรษฐกิจ ลักษณะโครงสร้างภายในประเทศของไทยข้อนี้จึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Zürn ที่ว่ารัฐที่มีแนวโน้มจะดำเนินนโยบายเข้า regime สูง มักมีโครงสร้างภายในประเทศแบบรัฐสวัสดิการคือเก็บภาษีในอัตราที่สูง และปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ ซึ่ง Zürn เรียกว่า โครงสร้างภายในประเทศแบบบริษัทยักษ์ (corporatist domestic structure)

4. ช่วงที่ไทยเข้าไปมีส่วนร่วมกับ NAM นั้น เป็นช่วงการปกครองของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ครั้งที่ 2 (มิถุนายน - กันยายน ค.ศ.1992) ต่อเนื่องถึงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ครั้งที่ 1 (กันยายน ค.ศ.1992 - กรกฎาคม ค.ศ.1995) โดยในช่วงเวลาดังกล่าว ไทยมีการเปลี่ยนแปลงการเมืองที่สำคัญสองครั้ง ครั้งแรกคือการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายอานันท์ ฯ ภายหลังเหตุการณ์การรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1991 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี ค.ศ.1992 ซึ่งมีส่วนส่งเสริมให้ไทยสนใจ NAM มากขึ้น เพราะเป็นรัฐบาลพลเรือนซึ่งหันแนวโน้มนโยบายมาให้ความสนใจกับประเด็นด้านเศรษฐกิจมากขึ้น ทำให้โครงสร้างการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยเปลี่ยนแปลงไป โดยเป็นการลดบทบาทของคณะทหารซึ่งให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความมั่นคงและภัยคอมมิวนิสต์มาโดยตลอด ส่วนครั้งที่สองคือการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายชวน ฯ ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกันยายน ค.ศ. 1992 นั้น ความสนใจของรัฐบาลไทยต่อ NAM เป็นนโยบายต่างประเทศต่อเนื่องจากรัฐบาลนายอานันท์ ฯ เพราะพรรคการเมืองต่าง ๆ มักไม่มีผลประโยชน์ในด้านการต่างประเทศ สำหรับความขัดแย้งระหว่างพรรคฝ่ายค้านกับนาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ก็เป็นเรื่องส่วนตัวที่ถูกโยงเข้ากับนโยบายการเข้าเป็นสมาชิก NAM

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยต่อการเข้า NAM จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Zum เพียงเหตุการณ์แรกเหตุการณ์เดียว เพราะการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดจากการเปลี่ยนผู้นำรัฐบาล การเปลี่ยนคณะรัฐมนตรี การเปลี่ยนพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาล และการปฏิบัติ จะทำให้มีกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศกลุ่มใหม่เห็นประโยชน์จากการเป็นสมาชิก regime จึงมีนโยบายต่างประเทศที่เข้าไปมีส่วนร่วมใน regime สูง แต่เหตุการณ์ที่สองนั้น ความขัดแย้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาล ไม่มีผลต่อการดำเนินการสมัครเป็นสมาชิก NAM

5. นโยบายการเป็นสมาชิก NAM ถือเป็นการปรับนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญของไทย จากอดีตที่ให้ความสำคัญเฉพาะกับประเทศพัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ มาให้ความสำคัญกับประเทศกำลังพัฒนาในโลกที่สามมากขึ้นอย่างชัดเจน และการสานต่อโดยรัฐบาลนายชวน ฯ ก็ดำเนินการเสร็จสมบูรณ์ภายใน 1 ปี ซึ่งไม่เป็นระยะเวลาที่นานจนทำให้นโยบายนี้กลายเป็นงานประจำแต่อย่างใด นโยบาย NAM ซึ่งเป็นนโยบายต่างประเทศใหม่ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Zum ที่ว่า นโยบายต่างประเทศที่มีแนวโน้มจะเข้า regime สูง ต้องไม่ใช่ นโยบายที่ได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นงานประจำ เพราะจะมีกลุ่มในประเทศพอใจกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการนโยบายเดิมอยู่แล้ว จึงไม่ต้องการเปลี่ยนมาใช้นโยบายใหม่ ๆ

ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า การเป็นสมาชิก NAM ของไทย เกิดจากคุณลักษณะของรัฐ 4 ประการ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจของประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศในระดับสูง การเป็นสมาชิกในสถาบันระหว่างประเทศและการยอมรับข้อผูกพันของสถาบันนั้น ๆ การทำรัฐประหารซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารประเทศครั้งสำคัญ และการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่หันมาให้ความสนใจกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา แทนการเป็นพันธมิตรแนบแน่นกับประเทศพัฒนาแล้วเช่นในอดีต สำหรับโครงสร้างภายในประเทศแบบบรรษัทนิยมนั้น ไม่สอดคล้องกับกรณีการเป็นสมาชิกของไทย เนื่องจากไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี

ผลการศึกษาได้ข้อสรุปตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า สภาพการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งดำรงตำแหน่งภายหลังการรัฐประหาร และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ มีส่วนช่วยส่งเสริมผลักดันให้ไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิก NAM สำหรับสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย นั้น เป็นความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤษ คมสัน. “การดำเนินและผลงานของกระทรวงการต่างประเทศไทย ในยุคของรัฐบาล ฯพณฯ นายชวน หลีกภัย.” *วิทยุเอเชียเสรี* ฉบับครบรอบ 25 ปี (28 มีนาคม 2536) : 6-9.

“กลุ่มอำนาจใหม่เปิดจิวิกฤตรัฐบาลชวน 2.” *สยามโพสต์อาทิตย์* (19 กันยายน 2536) : 3.

“เกมการทูตของ ‘ชาติชาย’ การทำทนายทางการเมืองรอบใหม่.” *ผู้จัดการรายวัน* (22 ธันวาคม 2535) : 22.

เกริกสิทธิ์ รวมทรัพย์. “นโยบายต่างประเทศไทยหลังสงครามเย็น : จากการเผชิญหน้าสู่ความร่วมมือ.” *วิทยุเอเชียเสรี* (มกราคม-มีนาคม 2536) : 1-4.

เกริกสิทธิ์ รวมทรัพย์. “กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement) : เหนือใหม่ของไทยในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.” *วิทยุเอเชียเสรี* (กรกฎาคม-กันยายน 2536) : 3-4, 15.

เกียรติพงษ์ เรื่องสุวรรณ. *ปัญหาความขัดแย้งทางการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา : ศึกษากรณีทรัพย์สินทางปัญญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

โคชิโร โอคาคุระ. *ขบวนการปลดปล่อยประชาชนเอเชีย อาฟริกา ลาตินอเมริกา*. แปลโดย วิทยาและรักษา. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, 2523.

โครงการศึกษาทางเลือกการพัฒนา. *โลกที่สาม : พัฒนาการหรือวิกฤตการณ์*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

จรัส ดิษฐาอภิชัย. “ข้อสังเกตเกี่ยวกับการวิเคราะห์การเมืองไทยปัจจุบัน”. *ผู้จัดการรายวัน* (21 ตุลาคม 2535) : 16.

จรรยา สุภาพ. *สารานุกรมรัฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2535.

- จอห์น ฟินสตัน. “การกำหนดและการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย : บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศ.” แปลโดย พ็ชรราวัลย์ วงศ์บุญสิน. เอเชียปริทัศน์. (2530) : 7-20.
- จารุมา อึ้งกุล (บรรณาธิการ). การวิเคราะห์สถานภาพความสามารถในการแข่งขันของไทยในเศรษฐกิจโลก. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- จิตสิริ สัจญาณ. การแตกแยกของพรรคการเมืองในรัฐบาลผสม : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีรัฐบาลผสมของนายชวน หลีกภัย กับรัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชา. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- จุลชีพ ชินวรรณ. “กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM) : ความเป็นมา โอกาส และทิศทางในอนาคต.” ธาราธรรม ฉบับที่ระลึกครบรอบปีที่ 51 (10 กุมภาพันธ์ 2537) : 51-62.
- จุฬาร เอื้อรักสกุล. กรณีมาเยาเวช : ศึกษาการตัดสินใจนโยบายในภาวะวิกฤตการณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- เจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กรม. [Online] Available from : <http://www.dtn.moc.go.th>
- ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ (บรรณาธิการ). นโยบายต่างประเทศบนทางแพร่ง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.
- “ชวน หลีกภัย กับทางเลือกในสถานการณ์ยุ่งยาก 90 เสียงของพรรคเสรี-พันธมิตร.” มติชน (12 กันยายน 2536) : 3.
- ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บรรณาธิการ). 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย : จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. “ฝ่าวจรรอุบาทว์ 4”. ผู้จัดการรายวัน (12 ตุลาคม 2535) : 17.

เชิงอรรถ ดร.รชนี. “รอยปริ้ววล็ก พลังธรรม-ประชาธิปไตย การเล่นเกมลับ ปริศนาการเมืองดำ”.
มติชน (19 มีนาคม 2536) : 3.

เชิงอรรถ ดร.รชนี. “เส้นทาง ‘ชวน 2’ บนกลยุทธ์ ‘เสียสละ’ โยนก้อนหินตามทาง ก่อนนำไปสู่
บทสรุป.” มติชน (6 สิงหาคม 2536) : 3.

เชิงอรรถ ดร.รชนี. “193 ต่อ 167 บนความขัดแย้งแตกแยก ความหวังใหม่ เสรีธรรม เอกภาพที่
นำวันใหม่.” มติชน (23 กันยายน 2536) : 3.

เจ็ดชาย เหล่าหล้า. กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,
2522.

ดอกเตอร์ฉาบ. “การเมืองที่ไม่มีกรทบทวน”. สยามรัฐ (22 พฤศจิกายน 2535) : 16.

ดอกเตอร์ฉาบ. “สถานการณ์ในปัจจุบัน หนุนให้รัฐบาลสร้างผลงานหรือว่าซ้ำเติมให้ล้ม”.
สยามรัฐ (13 ธันวาคม 2535) : 16.

“คุณภาพใหม่ของเอเชียอาคเนย์คือจุดยืนของไทย.” ผู้จัดการรายวัน (11 มกราคม 253) : 22.

“ต้องเปิดอภิปรายก่อนชาติล่มจม.” สยามรัฐ (22 พฤศจิกายน 2535) : 16.

“ทรัพย์สิน 18 ล้าน ของ น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีต่างประเทศ อดีตเลขาธิการ สมช.”
มติชนสุดสัปดาห์ (5-11 พฤศจิกายน 2536) : 22.

ทหารเก่า (นามแฝง). “ที่เล่นที่จริง.” สยามรัฐ (15 กรกฎาคม 2535) : 4.

“ไทย : ก้าวใหม่ในกลุ่ม ‘ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด’.” เนชั่นสุดสัปดาห์ (8-14 ตุลาคม 2536) : 79.

ธงชัย สันติวงษ์. “จู่จี้กับการจัดการ”. ผู้จัดการรายวัน (22 มกราคม 2536) : 17.

ธงชัย สันติวงษ์. “ทางสามแพร่ง.” ผู้จัดการรายวัน (3 ธันวาคม 2535) : 17.

ธงชัย สันติวงษ์. “รัฐนาวาชนปี 2536”. ผู้จัดการรายวัน (30 ธันวาคม 2535) : 21.

ธนาคารกสิกรไทย. รายงานภาวะเศรษฐกิจ 2532. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารกสิกรไทย, 2533.

ธนาคารกสิกรไทย. รายงานภาวะเศรษฐกิจ 2535. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารกสิกรไทย, 2536.

ธนาคารกสิกรไทย. รายงานภาวะเศรษฐกิจ 2536. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารกสิกรไทย, 2537.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2531. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2532.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2532. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2533.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2533. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2534.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2534. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2535.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2535. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2536.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2536. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2537.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2537. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2538.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. สรุปภาวะเศรษฐกิจปี 2535 และแนวโน้มปี 2536. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2536.

ชนาस्थ्यฤ์ สตะเวทิน. “นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลอนันท์.” สยามรัฐ (3 เมษายน 2534) : 3.

“นโยบายคือปัจจัยกลยุทธ์ของการเมืองไทย.” ผู้จัดการรายวัน (6 สิงหาคม 2535) : 16.

“นโยบายรัฐบาลชาติชาย 2.” สยามรัฐ (5 มกราคม 2534) : 2.

นโยบายและวางแผน, กอง. “ผลงานของกระทรวงการต่างประเทศในปี 2536.” วิทยุเอเชียเสรี (ตุลาคม-ธันวาคม 2536) : 4-10.

นวุศ วิชชูประกาย. “ความผันทุกขเวทนาการเมือง”. ผู้จัดการรายวัน (18 สิงหาคม 2536) : 32.

“นายกรัฐมนตรีศรีลังกาเยือนไทย”. สยามจดหมายเหตุ (29 พฤษภาคม - 4 มิถุนายน 2524) : 589-593

นิธิ เอียวศรีวงศ์. “การเมืองของประชาชนภายใต้รัฐบาลที่อ่อนแอ”. ผู้จัดการรายวัน (28 กันยายน 2536) : 31.

บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ. “การส่งเสริมการส่งออก กระแสโลก และคุณภาพแรงงานไทย.” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (14-20 พฤศจิกายน 2536) : 21-22.

บัวแก้ว (เมษายน-มิถุนายน 2543)

บุญเต็ม แสงศิษฏ. เส้นทางชีวิตนายกรัฐมนตรีไทย - บทเรียนประชาธิปไตยและการดำเนินชีวิต. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพริ้นติ้งกรุ๊ป. 2543.

บุญเลิศ ช่างใหญ่. “ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดทำเหตุ ฝ่ายค้านรุมกินโต๊ะ ‘ประสงค์’ รัฐบาลสะเทือน.” มติชนสุดสัปดาห์ (22-28 ตุลาคม 2536) : 18.

ประจวบ ทองอุไร. “ใครจ้องโค่นล้มรัฐบาล.” สยามรัฐ (29 มิถุนายน 2536) : 4.

ประจวบ ทองอุไร. “นายกฯ จะเลือกเดินทางไหน.” สยามรัฐ (6 เมษายน 2536) : 4.

ประจวบ ทองอุไร. “รัฐบาลกลัวคนจะไม่เห็นผลงาน”. สยามรัฐ (3 สิงหาคม 2535) : 4.

ประภัสสร เทพชาตรี. นโยบายต่างประเทศของไทย : จากยุควิกฤตเศรษฐกิจสู่สหัสวรรษใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ประภัสสร เทพชาตรี (บรรณาธิการ) บทบาทของสหประชาชาติในสหัสวรรษใหม่. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

ประสาร มฤคพิทักษ์ และคณะ. อานันท์ ปันยารชุน : ชีวิต ความคิด และการทำงาน ของอดีต นายกรัฐมนตรีสองสมัย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, 2542.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. พัฒนาการอุตสาหกรรมและพัฒนาการเศรษฐกิจ ประสพการณ์ของเกาหลีใต้ บราซิล ไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

- “ฝ่าเกมรุกฝ่ายค้าน โคนับถล่มถ่วง สู้ทำเนียบฝัน ‘รัฐบาล’.” มติชน (11 เมษายน 2536) : 3.
- พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ์. “เกมการเมืองที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง”. สยามรัฐ (8 พฤษภาคม 2536) : 3.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. “ขุนนางนักวิชาการกับขุนศึก ความขัดแย้งจะยังไม่สิ้นสุด.” ผู้จัดการรายวัน (31 กรกฎาคม 2535) : 7.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. “รัฐบาลประชาธิปไตยกับสวัสดิการสังคม”. ผู้จัดการรายวัน (15 มกราคม 2536) : 16.
- รัตนา สายคณิต. เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2535.
- โรเบิร์ต เอส. แม็คนามารา. ร้อยประเทศ สองพันล้านคน : มิติของการพัฒนา. แปลโดย สมเกียรติ อริยปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2520.
- วิทยากร เชียงกุล. ปัญหาพื้นฐานของประเทศด้อยพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2521.
- วิทยากร เชียงกุล. “รัฐบาลใหม่จะเดินไปทางไหน”. ผู้จัดการรายวัน (26 กันยายน 2535) : 22.
- วิเทศสหการ, กรม. รายงานประจำปี 2537. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.
- วิมลวรรณ ภัทโรดม. ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2532.
- วิลเลียม แอล. แบรดลีย์ และจูลีฟ ชินวรวรโณ (บรรณาธิการ). เส้นทางมหาอำนาจ : เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย. แปลโดย วรียา ศ. ชินวรวรโณ. กรุงเทพมหานคร : คบไฟ, 2535.
- ศิริรัตน์ บุณยรอด. บทบาทและรู่ทางของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในการเมืองโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- สถาบันเอเชียศึกษา. เอเชียรายปี 1993/2536. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

สถาบันเอเชียศึกษา. เอเชียรายปี 1994/2537. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

สมเกียรติ อ่อนวิมล. ขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดกับการประชุมที่นิวเดลี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2524.

สมพงษ์ ชูมาก. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 และแนวโน้ม). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สยามจดหมายเหตุ (10-16 พฤษภาคม 2534)

สรายุรมย์ ฉบับที่ระลึกครบรอบปีที่ 49 (10 กุมภาพันธ์ 2535)

สันติ ทางชนกุล. รัฐบาลผสมในการเมืองไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

สิริ เปรมจิตต์. ชีวิตและงานของปรีณัฐวรรณ. กรุงเทพมหานคร : ประจักษ์การพิมพ์, 2516.

สีดา สอนศรี (บรรณาธิการ). เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : นโยบายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2538.

สุกิจ เจริญรัตนกุล (บรรณาธิการ). ประเทศไทยกับการเมืองระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529.

สุชาติ จุฑาสมิต. “สมาชิกภาพของไทยในขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.” สรายุรมย์ (2536) : 23-25.

สุภาวดี พ่วงภักดี. การศึกษาเรื่องนโยบายต่างประเทศไทยกับความเป็นกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

เสรี กลิ่นจันทร์. “เพียงความเคลื่อนไหว...ธุรกิจการเมือง.” สยามรัฐ (5 กรกฎาคม 2535) : 3.

เสวก มีลาภกิจ. การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน : ศึกษาบทบาทของประเทศไทย สมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

แสงไชย แก้วไทย. “เกร็ดเศรษฐกิจ”. สยามรัฐ (16 มีนาคม 2536) : 9.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก พ.ศ.2530-2534.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2530.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **รายได้ประชาชาติของประเทศ ไทยฉบับ พ.ศ.2537.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **รายงานเศรษฐกิจ 2532.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2533.

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ.2525-2529.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สาม พ.ศ.2515-2519.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2515.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ พ.ศ.2520-2524.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2520.

เสาวรส รมเกียรติ. “จากป่าลัมมาถึงหมู จนถึงคชก.บทพิสูจน์ชวน หลีกภัย”. **มติชน** (3 พฤศจิกายน 2535) : 8.

อนุสรณ์ จันทพันธ์. **ไทยกับกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.** กรุงเทพมหานคร : กองการประชุมระหว่างประเทศ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2537. (อัดสำเนา)

อรณี นวลสุวรรณ. **บทบาทของประเทศโลกที่สามในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

อรอนงค์ น้อยวงศ์. นโยบายต่างประเทศไทยต่อปัญหาสัมพันธภาพระหว่างพม่าและพม่า พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ค.ศ.1980 - 1988) วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

อรัญญา ศิริผล. “ขบวนการชาวนา ใครว่าไม่มีอะไร (ในกอไผ่)!” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (10-16 ตุลาคม 2536) : 13-14.

“อานันท์อย่า ไม่มีใครเหนือ กม. ฝ่ายการเมืองต้องคุมทหาร.” มติชน (2 กรกฎาคม 2535) : 1, 6.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. “คนสร้างและทำลายฝันของพวกเขา”. ผู้จัดการรายวัน (16 กันยายน 2535) : 8.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. “ธุรกิจ เงิน และการเมือง.” ผู้จัดการรายวัน (1 กรกฎาคม 2535) : 8.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. “เส้นทางการเมืองสายเก่าของนักธุรกิจไทย”. ผู้จัดการรายวัน (13 ตุลาคม 2535) : 17.

เอเชียใต้, กอง. ข้อมูลและภูมิหลังการที่ประเทศไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิก NAM. กรุงเทพมหานคร : กองเอเชียใต้ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, 2536. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

“5 ทางเลือก ‘ชาวนา’ ผ่าทางตัน ด้านวิกฤตการเมือง.” สยามโพสต์อาทิตย์ (12 กันยายน 2536) : 3.

ภาษาอังกฤษ

Abi-Saab, Georges. (ed.) **The Concept of International Organization**. Paris : The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 1981.

A Guide to NAM.[Online] Available from :

http://www.igd.org.za/nam/nam_documents/guide.html[2001, August 29]

Ajmanapap, Cholatis. **Unmasking Anand Panyarachun : Thailand's Ex-Prime Minister**. Bangkok : Lak Thai Books, 2000.

Bandoro, Bantarto. (ed.) **Non-Aligned Movement : Its Future and Action Programme**. Jakarta : Centre for Strategic and International Studies, 1992.

Bealey, Frank W. **The Blackwell Dictionary of Political Science : A User's Guide to its Terms.** UK : Blackwell, 1999.

Black, Cyril E. and others. **Neutralization and World Politics.** New Jersey : Princeton University Press, 1968.

Chaipipat, Kulachada. "Doors open at Prasong's new ministry." **The Nation** (3 October 1992) : A4.

Chaipipat, Kulachada. "Nam opens its arms to Thailand, Honduras." **The Nation** (6 October 1992) : A1.

Chaipipat, Kulachada. "Prasong dubs anti-NAM MPs is 'irrational'." **The Nation** (11 October 1992) : A3.

"Chamlong comes to defence of Prasong on PLO." **The Nation** (14 October 1992) : A4.

Chongkittavorn, Kavi. "Arsa's call to bridge North-South divide." **The Nation** (5 September 1992) : A2.

Chongkittavorn, Kavi. "Declaration to take note of islands row." **The Nation** (4 September 1992) : A4.

Chongkittavorn, Kavi. "Nam leaders to chart new course in changing world." **The Nation** (1 September 1992) : A5.

Chongkittavorn, Kavi. "Suharto calls for restructuring of UN." **The Nation** (2 September 1992) : A4.

Chongkittavorn, Kavi. "Nam still alive in post-Cold War." **The Nation** (2 September 1992) : A6.

Chongkittavorn, Kavi. "At Nam, it's still West-bashing." **The Nation** (4 September 1992) : A6.

Chongkittavorn, Kavi. "Thailand's Nam observer status a logical first step." **The Nation** (5 September 1992) : A4.

Chongkittavorn, Kavi. "Mahathir : Nam's 'little Sukarno'." **The Nation** (5 September 1992) : A7.

Chongkittavorn, Kavi. "New diplomacy : gentler but firmer." **The Nation** (21 September 1992) : A6.

Chongkittavorn, Kavi. "Human right in Thai Foreign Policy." **The Nation** (5 October 1992) : A7.

Chongkittavorn, Kavi. "Chuan's policy, more of the same." **The Nation** (19 October 1992) : A7.

Colombia's poor voice little faith in Non-Aligned Movement. [Online] Available from : http://www.nando.net/newsroom/ntn/world/101895/world605_7.html [2000, November 14]

"Decision to join NAM attacked." **Bangkok Post** (7 October 1993) : 1.

De Grand, Alexander J. **Fascist Italy and Nazi Germany : The "fascist style of rule."** London : Routledge, 1995.

Di Cicco, Michael. "Non-Aligned Movement's cloudy future." **The Nation** (7 September 1992) : A7.

Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. **Foreign Trade Statistics of Asia the Pacific** (1996 edition) Bangkok : United Nations Publication, 1997.

Economic and Social Commission for Asia and the Pacific . **Foreign Trade Statistics of Asia the Pacific 1992-1996.** (1997-1998 edition) Bangkok : United Nations Publication, 1999.

Ejime, Paul. **The Non-Aligned Movement – still relevant today?.** [Online] Available from : <http://www.woza.co.za/news/namrelevant.html> [2000, December 14] .

- Evans, Graham and Jeffrey Newham. **The Penguin Dictionary of International Relations**. London : Penguin Books, 1998.
- “Foreign policy lacks realism, says Chatichai.” **The Nation** (21 October 1992) : A2.
- Government of Brunei Darussalam, the. **The Non-Aligned Movement (NAM)**. [Online]
Available from : [http://www.mfa.gov.bss/foreign_policy/04nam\[2000, November 14\]](http://www.mfa.gov.bss/foreign_policy/04nam[2000, November 14])
- Government of India, The. **Twenty-five Years of the Nonaligned Movement : Documents of the Gathering of the Nonaligned Countries**. New Delhi : The Ministry of External Affairs, Government of India, 1986.
- Government of Pakistan, the. **Pakistan and the Non-Aligned Movement**. [Online]
Available from : [http://www.forisb.org/pak_nam.html\[2000, November 14\]](http://www.forisb.org/pak_nam.html[2000, November 14])
- Government of Tibet, the. **Non-aligned Perceptions : from Delhi to Cartagena**. [Online]
Available from : [http://www.tibet.com/Humanrights/Unpo/chap4.html\[2001, August 29\]](http://www.tibet.com/Humanrights/Unpo/chap4.html[2001, August 29])
- Hinton, Harold C. **China’s Turbulent Quest**. Bloomington : Indiana University Press, 1972.
- Hill, Michael. **The Policy Process in the Modern State**. London : Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, 1997.
- IMF Statistics Department. **International Financial Statistics Yearbook 1993**. Washington D.C. : International Monetary Fund, 1993
- Indian Institute for Non-aligned Studies. **Documents of the Tenth Ministerial Conference of the Non-Aligned Countries**. New Delhi : Indian Institute for Non-aligned Studies, 1991.
- International Forum Indonesia. **Non-Aligned Movement in A Changing World**. Jakarta : International Forum Indonesia, 1992.

Khan, Rasheeduddin. (ed.) **Perspectives on Non-Alignment**. New Delhi : Kalamkar Prakashan (P) LTD., 1981.

“Kraisak : NAM set up to deter imperialism.” **Bangkok Post** (14 October 1993) : 6.

Krasner, Stephen D. (ed.) **International Regimes**. London : Cornell University Press, 1983.

“Leaders lash out at Western domination.” **The Nation** (3 September 1992) : A4.

Manidhandu, Anuraj. “NAM summit struggles to agree on Bosnia, Iraq.” **Bangkok Post** (6 September 1992) : 3.

Manidhandu, Anuraj. “Suharto signals need for unity in face of problems.” **Bangkok Post** (2 September 1992) : 6.

Martnez, Tadeo. **Non-Aligned Movement Concerned Over Unipolar World**. [Online] Available from : [http://agora.stm.it/htbin/ago?CONF=cnftrib&SCHEDA=795\[2000, November 30\]](http://agora.stm.it/htbin/ago?CONF=cnftrib&SCHEDA=795[2000, November 30])

Mishra, Pramod Kumar. **South Asia in International Politics**. Delhi : UDH Publishers, 1984.

Misra, K.P. and K.R. Narayanan. **Non-Alignment in Contemporary International Relations**. New Delhi : Vikas Publishing House PVT Ltd., 1981.

Mutume, Gumisai. **Non-Aligned Movement : A Square Peg in A Changing World**. [Online] Available from : [http://www.oneworld.org/ipsz/sept98/11_11_025.html\[2000, November 30\]](http://www.oneworld.org/ipsz/sept98/11_11_025.html[2000, November 30])

Mutume, Gumisai . **Non-Aligned Movement : Organization Must Move With The Times**. [Online] Available from : [http://www.oneworld.org/ipsz/aug98/17.37.075.html\[2000, November 30\]](http://www.oneworld.org/ipsz/aug98/17.37.075.html[2000, November 30])

NAM Background Information [Online] Available from :

<http://www.nam.gov.za/background/background.htm>[2003, April 5]

“NAM calls for abolition of veto power at UN.” **Bangkok Post** (3 October 1993) : 8.

“NAM meeting adopts consensus document.” **The Nation** (6 September 1992) : A2.

“NAM Ministers take tough stand on Gulf, Mideast.” **Bangkok Post** (1 September 1992) : 9.

Non-aligned Movement (NAM). [Online] Available from :

<http://southmovement.alphalink.com.au/NAM.htm> [2001, August 24].

Non-Aligned Movement. [Online] Available from : <http://www.nonaligned.org>[2000, November 14]

Non-Aligned Movement : New Spark. [Online] Available from :

<http://www.epw.org.in/35-16/edit3.htm#top> [2000, November 14]

Non-Aligned Summit calls for an international conference to combat terrorism.

[Online] Available from :

<http://www.ain-al-yaqeen.com/issues/19980909/feat4en.htm>[2000, November 30]

Nye, Joseph S. “What new world order?.” **Foreign Affairs.** 71 : 2 (1992) : 83-96.

“Officials see no problem from NAM membership.” **Bangkok Post** (8 October 1993) : 6.

Omanczyk, Edmund Jan. **The Encyclopedia of the United Nations and International Agreements.** 2nd edition. London : Taylor & Francis Inc., 1990.

“Opposition seeks urgent debate on NAM entry.” **Bangkok Post** (14 October 1993) : 6.

Paribatra, M.R. Sukhumbhand. “Chuan’s style : Collective irresponsibility.” **The Nation** (29 October 1992) : A6.

Phuangkasem, Corrine. **Thailand’s Foreign Relations, 1964-80.** Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1984.

“PLO links said to benefit Thai officials.” **The Nation** (13 October 1992) : A2.

Power, Paul F. **Neutralism & Disengagement**. New York : Charles Scriber’s sons, 1964.

President will try steering new course for Non-Aligned Movement. [Online]

Available from :

http://www.nando.net/newsroom/ntn/world/101895/world361_7.html[2000,
November 30]

“Prasong denies he took money from the PLO.” **Bangkok Post** (14 October 1993) : 2.

“Prasong downplays NAM censure plan.” **Bangkok Post** (15 October 1993) : 6.

“Prasong ready for debate on entry into NAM.” **The Nation** (15 October 1992) : A3.

“Prasong sues Chat Pattana MP Samarn.” **The Nation** (21 October 1992) : A2.

“Quick conflict resolution wins NAM support.” **Bangkok Post** (3 September 1992) : 8.

Rao, T.V. Subba. **Non-Alignment in International Law and Politics**. New Delhi :
Deep & Deep Publications, 1981.

Rittberger, Volker. (ed.) **Regime Theory and International Relations**. New York : Oxford
University Press, 1993.

Rittberger, Volker. **The Non-Aligned Movement (NAM)**. [Online] Available from :

http://tiss.2dv.uniuebingen.de/webroot/zr/zrdfa01_s99_1/publications/bodenbender.html [2000, **November 30]** .

“Serbians blamed for atrocities.” **The Nation** (7 September 1992) : A5.

Smith, Charles and Suhaini Aznam. “Reason and Rhetoric.” **Far Eastern Economic
Review** (17 September 1992) : 10-11.

Tasker, Rodney. “The ringmaster returns.” **Far Eastern Economic Review** (25 June 1992) :
8-9.

Thailand's Export Performance 1994-2001. [Online] Available from :

<http://www.thaitrade.com/forecast.htm>[2001, November 27]

What is the Group of 77 ?. [Online] Available from :

http://www.g77.org/main/gen_info_1.htm[2003, April 5]

What is the WTO ?. [Online] Available from :

http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm[2003, April 5]

“World waits to see ‘new’ Nam after summit.” **The Nation** (8 September 1992) : A5.

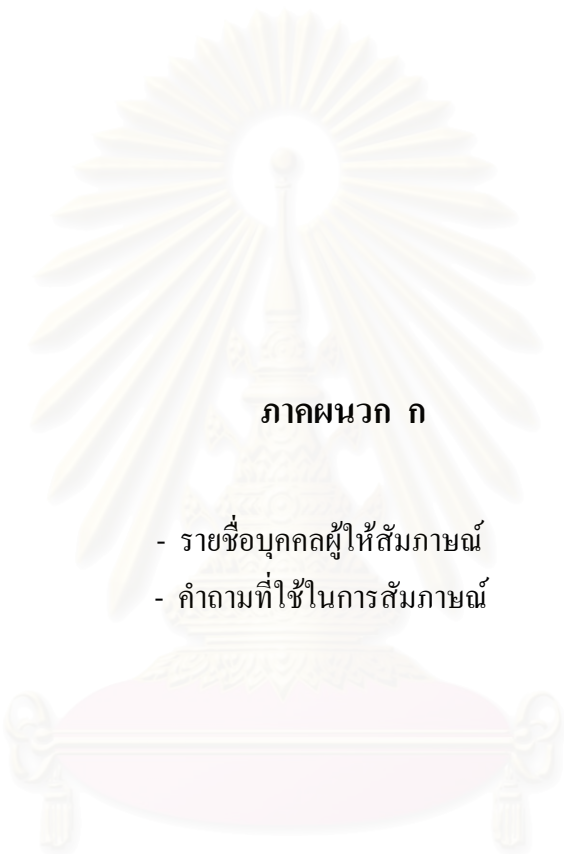


สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก ก

- รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์
- คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ดร.สุชาติ จุฑาสมิต
อดีตรองอัครราชทูตไทยประจำกรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2544
2. นาวาอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2544
3. ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ
อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2544
4. นายสมาน ชมภูเทพ
อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำพูน พรรคชาติพัฒนา
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2545
5. นายอาสา สารสิน
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. เหตุใด ประเทศไทยจึงเพิ่งจะตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM) หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลงแล้ว ?

2. ในความเห็นของท่าน NAM สำคัญกับไทยแค่ไหน ? อย่างไร ? ความน่าสนใจและดึงดูดใจของ NAM คืออะไร ? ผลประโยชน์และผลเสียจากการเข้าเป็นสมาชิก NAM คืออะไร ?

3. จริง ๆ แล้ว เข้าตามเขาไปอย่างนั้นเองใช่หรือไม่ ? คือไม่คิดว่าจะได้ประโยชน์อะไร แต่ก็คำนวณแล้วว่าไม่เสีย และในอนาคตอาจได้ประโยชน์บ้าง (shadow of the future)

4. ประเทศไทยเริ่มสนใจเข้าร่วม NAM ช่วงใด ? ช่วงที่ประเทศอินโดนีเซียเป็นเจ้าภาพการประชุมสุดยอดครั้งที่ 10 ณ กรุงจาการ์ตา ปี ค.ศ.1992 หรือก่อนหน้านี้ ถ้าอย่างแรก เอกอัครราชทูตไทยประจำจาการ์ตาเป็นผู้เสนอส่งไป หรือกระทรวงการต่างประเทศสั่งการมา ? ถ้าอย่างหลัง ไทยสนใจช่วงไหน ? ทำไมถึงสนใจ ?

4.1 ถ้าบอกว่าในอดีตไทยไม่สนใจ NAM เนื่องจากไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา และกลัวภัยคอมมิวนิสต์ ซึ่งหลายประเทศ NAM โน้มเอียงไปทางนั้น และตอนนี้เงื่อนไข 2 ประการก็หมดไปแล้ว จึงเหมาะสมที่สุดที่จะเข้าร่วม ก็อาจจะใช้ในแง่ของเวลา แต่ในแง่ของผลประโยชน์แล้ว ไทยจำเป็นต้องเข้าด้วยหรือ ? เข้ากับไม่เข้ามีผลต่อไทยอย่างไร ?

4.2 เอกสารในการสัมมนา ซึ่งจัดโดยกระทรวงการต่างประเทศระบุว่า ไทยสนใจเข้า NAM ตั้งแต่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี และนายพิชัย รัตตกุล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งสงครามเวียดนามเพิ่งจะจบลง (ปี ค.ศ.1976) และมีการดำเนินการต่อเนื่องถึงรัฐบาลอานันท์ ขึ้นตอนเป็นอย่างไร ? หน่วยงานใดรับผิดชอบ ? ตลอดระยะเวลา 16 ปี ไทยได้ทำอะไรบ้าง หรือไม่ได้ให้ความสนใจต่อไป ? เพราะใช้เวลานานมาก เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงที่เข้าร่วมสังเกตการณ์ถึงสมัครเป็นสมาชิกถาวร ซึ่งใช้เวลาเพียง 1 ปี เท่านั้น

5. การที่ไทยเข้าร่วมประชุมสุดยอดของ NAM ที่กรุงจาการ์ตา ในฐานะผู้สังเกตการณ์ เป็นเพราะเกรงใจประธานาธิบดีซูฮาร์โตใช่หรือไม่ ? เนื่องจากทราบว่า นายอาลี อาลาคัต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซีย ได้ชักชวนหลายประเทศให้เข้าร่วม

5.1 เป็นไปได้หรือไม่ว่า นอกเหนือจากเป็นการรักษาความสัมพันธ์กับอินโดนีเซีย ? การที่ไทยเข้าร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ เป็นเพื่อตอบแทนอินโดนีเซียที่สนับสนุนแนวคิดการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ของไทย

6. การที่สมาชิก ASEAN อื่น ๆ เป็นสมาชิก NAM กันหมด คงเหลือแต่ไทย มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่ม NAM ของไทยหรือไม่? อย่างไร? เป็นการแสดงว่าไทยเข้าตามพวกเขาใช่หรือไม่?

6.1 เข้าเป็นสมาชิก NAM เป็นจุดประสงค์เกี่ยวข้องกับการดำเนินความสัมพันธ์กับ ASEAN รวมถึงเพื่อนบ้านอื่น ๆ เป็นหลัก เช่น แสดงความเป็นปีกแผ่นของ ASEAN ใช่หรือไม่?

7. ท่านคิดว่า ทำไมบรูไนกับฟิลิปปินส์ ซึ่งได้รับการชักชวนทาบทามจากทางอินโดนีเซียพร้อมไทย จึงสมัครเป็นสมาชิกถาวร แต่ไทยเป็นแค่ผู้สังเกตการณ์? แสดงว่าไทยไม่แน่ใจใน NAM ใช่หรือไม่?

8. การที่รัฐบาลอานันท์เข้าร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ โดยไม่สมัครเป็นสมาชิก NAM อย่างสมบูรณ์เหมือนบรูไนและฟิลิปปินส์ เป็นเพราะอานันท์เป็นรัฐบาลรักษากฎหมาย จึงไม่ประสงค์จะผูกพันไทยเต็มตัว แต่ต้องการจะให้รัฐบาลต่อไปที่มาจากทางเลือกตั้ง ซึ่งจะมีความชอบธรรมมากกว่า เป็นผู้ตัดสินใจ ใช่หรือไม่? หรือเป็นการประวิงเวลา เพราะไม่เห็นประโยชน์จากการเข้า NAM ใช่หรือไม่?

9. ลักษณะเฉพาะบุคคล ประสบการณ์ ความสนใจต่อกิจการระหว่างประเทศ ของนายกรัฐมนตรี ทั้งนายอานันท์ ปันยารชุน และนายชวน หลีกภัย มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วม NAM หรือไม่? อย่างไร?

10. พฤษภามิถุนายน ค.ศ.1992 มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วม NAM หรือไม่? เช่น เป็นการสร้างความชอบธรรมแก่รัฐบาล หรือช่วยแก้ภาพพจน์ของประเทศ ที่แม้มีปัญหาการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ประเทศอื่น ๆ ร้อยกว่าชาติ เช่น NAM ก็ยังยอมรับและยินดีที่ไทยจะเข้าร่วมกลุ่ม

11. การเข้าเป็นสมาชิก NAM ตรงหรือเกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศของไทยอย่างไร?

12. เอกสารของกระทรวงการต่างประเทศระบุว่า การเข้า NAM เป็นการปรับตัวของนโยบายต่างประเทศไทย หลังสงครามเย็น ภายใต้ระเบียบโลกใหม่ (new world order) แล้วเป็นการปรับตัวอย่างไร? เพราะแม้ว่า NAM จะหันมาสนใจและให้ความสำคัญต่อปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นกลุ่มทางการเมืองอยู่ดี

13. บทบาทของ NAM ในการสร้างอำนาจต่อรองในเวทีระหว่างประเทศนั้น ไม่เห็นผลงานเป็นรูปธรรมมานานแล้ว มักออกมาแต่ในรูปแถลงการณ์เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อเหตุการณ์หนึ่ง ๆ เท่านั้น ไทยยังหวังว่า NAM จะมีประโยชน์อีกหรือ?

14. ถ้าต้องการประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากสมาชิกกลุ่ม เช่น ตลาดรองรับสินค้า หรือ แหล่งวัตถุดิบ ไทยก็เป็นสมาชิกกลุ่ม G-77 อยู่แล้ว ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ก็เป็นกลุ่มเดียวกับ NAM จะเป็นสมาชิกหลายกลุ่มให้ซ้ำซ้อนทำไม ?

15. เป็นไปได้หรือไม่ว่า ช่วงนั้น เศรษฐกิจของไทยดีมาก จนคิดเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจภูมิภาค และมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของประเทศมาก ดังนั้น

15.1 การเป็นสมาชิก NAM จะเปิดโอกาสให้ไทยได้แสดงความเป็นผู้นำ โดยการให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ในลักษณะจากผู้รับ (recipient) เป็นผู้ให้ (donor) ในลักษณะเพื่อให้ความมั่งคั่ง (wealth) นำไปสู่อำนาจ (power) ?

15.2 ไทยจึงอาจตีตัวออกห่างจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งช่วงนั้นมีความขัดแย้งกันในหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาการค้า การเข้า NAM อาจจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้ประเทศอื่นมองว่าไทยมีนโยบายที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง ไม่ได้เดินตามสหรัฐอเมริกาเหมือนในอดีตก็ได้ และเป็น การแสดงให้เห็นให้สหรัฐอเมริการู้ว่าไทยไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงสหรัฐอเมริกาอีกต่อไป

16. กระทรวงการต่างประเทศกล่าวว่า การเป็นสมาชิก NAM เป็นนโยบายต่างประเทศเชิงรุก แล้วในความเห็นของท่าน เป็นการรุกอย่างไร ? รุกแบบตอบสนองต่อเหตุการณ์ หรือเป็นวิสัยทัศน์ของกระทรวงเอง และไทยมีความพร้อมเพียงใดในการเป็นสมาชิก

17. จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมสุดยอด NAM ที่กรุงจาการ์ตา กระทรวงการต่างประเทศมีการดำเนินการต่อไปอย่างไร ? หน่วยงานใดรับผิดชอบ ?

18. ข้าราชการประจำและข้าราชการการเมืองในกระทรวงการต่างประเทศ มีบทบาทอย่างไรในการริเริ่มและการดำเนินการ ? และทำงานประสานกันอย่างไรบ้าง ?

19. มีหน่วยงานอื่นนอกจากกระทรวงการต่างประเทศ ที่มีบทบาทในการตัดสินใจเป็นสมาชิก NAM หรือไม่ ? เช่น กระทรวงพาณิชย์ สภาความมั่นคงแห่งชาติ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย หรือสภาอุตสาหกรรม เป็นต้น

20. ภาคธุรกิจเอกชนมีบทบาทในการตัดสินใจเข้าร่วม NAM ของรัฐบาลหรือไม่ ? อย่างไร?

21. ระหว่างการดำเนินการสมัครเข้าร่วมกลุ่ม มีอุปสรรคอะไรบ้าง ?

21.1 มีใครไม่เห็นด้วยไหม ? เช่น ข้าราชการ นักวิชาการ พรรคร่วมรัฐบาล คณะรัฐมนตรี ฝ่ายค้าน


21.2 การเปลี่ยนรัฐบาลจากนายอานันท์ ฯ เป็นนายชวน ฯ มีปัญหาข้อขัดข้อง บ้างหรือไม่ ? อย่างไร ?

21.3 มีประเทศสมาชิก NAM อื่น ๆ คัดค้านบ้างไหม ?

22. หลังจากเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 1993 ฝ่ายค้านนำโดยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ยื่นญัตติด่วนให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเรื่องการเข้า NAM เหตุการณ์นี้ส่งผลต่อการเป็นสมาชิกของไทยหรือไม่ ? อย่างไร ? เป็นการเล่นเกมการเมือง โดยมุ่งโจมตีที่นาวาอากาศตรีประสค์ สุนศิริ ไม่ใช่ทั้งรัฐบาล ใช่หรือไม่ ?

23. ในความคิดของท่าน การเป็นสมาชิก NAM ทำให้ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศอื่น ๆ เป็นอย่างไร ? กับเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นขึ้นหรือไม่ ? อย่างไร ? ส่วนประเทศที่ไม่ค่อยได้เกี่ยวข้อง เช่น ลาตินอเมริกา หรือแอฟริกา มีการติดต่อมากขึ้นหรือไม่ ? อย่างไร ?

24. มีข้อเสนอหรือคำแนะนำเกี่ยวกับบทบาทของประเทศไทยใน NAM อย่างไร?



ภาคผนวก ข

- ตารางมูลค่าการส่งออกของประเทศไทย จำแนกตามประเทศ (หน่วย : บาท)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มูลค่าการส่งออกของประเทศไทย จำแนกตามประเทศ (หน่วย : บาท)

ประเทศ	1992 (2535)	1995 (2538)
อัฟกานิสถาน	161,621,076	304,384,661
แอลจีเรีย	-	-
อังกฤษ	307,074,749	748,533,435
บราซิล	25,805,302	25,598,232
บahrain	648,309,256	802,961,072
บังกลาเทศ	1,331,019,676	4,788,146,796
บาร์เบโดส	16,815,202	33,792,564
เบนิน	1,780,657,642	1,613,742,469
ภูฏาน	1,382,061	10,497,831
โบลิเวีย	8,765,707	15,483,513
บอตสวานา	80,030,427	59,222,205
บรูไน	646,912,052	1,600,407,177
บูร์กินา ฟาโซ	817,352	48,049,356
บุรุนดี	31,327,401	42,644,795
กัมพูชา	1,669,989,850	8,323,891,778
แคเมอรูน	232,692,198	1,103,408,904
เคป เวิร์ด	10,888,196	30,798,656
สาธารณรัฐแอฟริกากลาง	12,718,333	34,165,097
ชาด	-	-
ชิลี	539,432,184	1,181,824,222
โคลัมเบีย	267,648,543	378,507,355
โคโมโรส	-	-
คองโก	1,065,650,937	470,656,646
โกตดิวัวร์ (ไอวอรี โคสต์)	1,471,133,886	1,490,029,450
คิวบา	106,293	672,294,736
ไซปรัส	446,917,061	941,319,775
เกาหลีเหนือ	190,291,885	957,115,964
สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก	-	-

ประเทศ	1992 (2535)	1995 (2538)
จิบูตี	778,159,975	1,479,354,674
เอกวาดอร์	33,057,092	86,290,128
อียิปต์	1,378,175,526	2,649,678,483
เอริเทรีย	-	-
เอธิโอเปีย	159,395,303	600,022,629
กาบอง	502,796,161	742,376,417
แกมเบีย	404,077,884	412,029,387
กานา	1,767,654,639	2,898,133,070
เกรนาดา	12,493,256	1,947,772
กัวเตมาลา	65,935,387	122,561,312
กินี	-	15,282,799
กินี-บิสเซา	477,956,368	1,119,352,636
กายอานา	17,921,039	34,225,514
ฮอนดูรัส	29,888,322	46,204,557
อินเดีย	1,660,694,498	7,231,854,262
อินโดนีเซีย	7,190,724,793	20,216,131,072
อิหร่าน	4,927,725,327	4,738,128,789
อิรัก	941,359,707	39,149,880
จามิกา	121,219,548	147,442,377
จอร์แดน	2,508,145,480	1,478,863,720
เคนยา	1,380,118,484	1,599,850,799
คูเวต	1,342,411,111	2,767,298,987
ลาว	3,074,045,808	8,831,517,609
เลบานอน	1,220,088,955	1,537,738,783
เลโซโท	24,000	15,791,772
ไลบีเรีย	690,560,630	40,557,971
ลิเบีย	554,325,630	795,389,903
มาดากัสการ์	216,326,403	307,986,979
มาลาวี	12,635,882	151,257,153
มัลดีฟส์	211,561,239	341,649,058

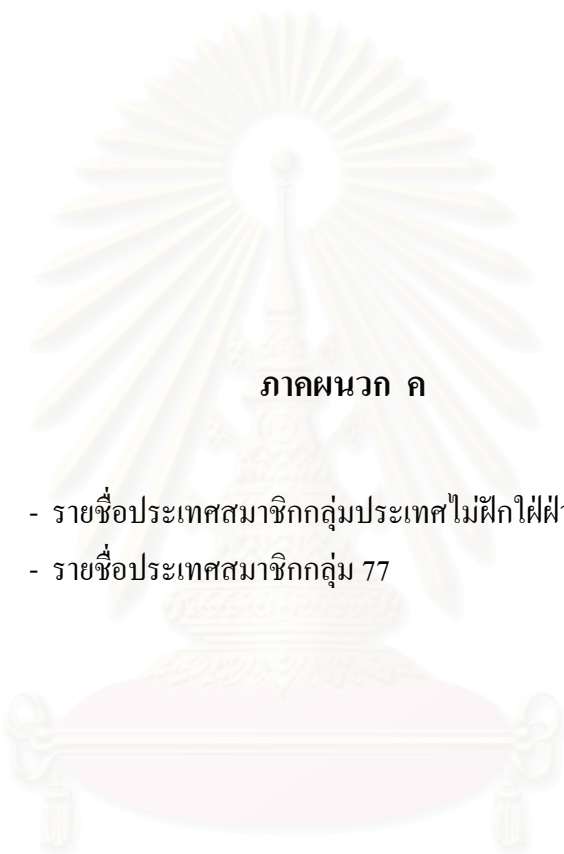
ประเทศ	1992 (2535)	1995 (2538)
มาลี	1,042,208,036	1,474,337,071
มาเลเซีย	21,375,252,604	38,724,208,829
มอลตา	216,536,156	297,849,532
มอริเตเนีย	367,903,092	437,768,821
มองโกเลีย	3,169,301	66,733,126
โมร็อกโก	292,342,729	375,381,408
โมซัมบิก	1,145,907,091	366,827,761
พม่า	2,045,824,832	8,659,334,870
นามิเบีย	27,934,009	28,993,392
เนปาล	610,615,956	3,216,644,183
นิการากัว	10,657,953	43,930,936
ไนเจอร์	42,272,938	129,571,555
ไนจีเรีย	1,607,926,579	1,915,842,995
โอมาน	524,053,766	532,078,416
ปากีสถาน	1,790,932,886	5,106,224,022
ปานามา	3,994,917,277	3,161,202,014
ปาปัว นิวกินี	1,444,786,331	1,103,106,407
เปรู	847,198,191	534,274,343
ฟิลิปปินส์	3,926,735,365	10,329,382,837
กาตาร์	236,104,418	1,528,003,614
รวันดา	10,760,485	12,947,695
ซาอุดีอาระเบีย	9,763,219,986	14,141,225,282
เซเนกัล	962,091,956	1,514,663,332
เซียร์รา ลีโอน	27,145,215	134,773,092
สิงคโปร์	71,684,743,899	197,321,094,004
โซมาเลีย	310,520,494	256,981,897
แอฟริกาใต้	-	-
ศรีลังกา	2,480,587,018	5,406,974,333
ซูดาน	1,161,571,282	1,062,559,172
สุรินัม	38,767,729	52,486,952

ประเทศ	1992 (2535)	1995 (2538)
สวีเดน	1,076,908,733	853,241,681
ซีเรีย	663,845,400	1,624,696,741
โตโก	1,958,738,844	1,486,125,525
ตรินิแดดและโตเบโก	12,287,789	75,256,456
ตูนิเซีย	181,304,084	378,280,495
เตอร์กเมนิสถาน	-	-
ยูกันดา	12,567,964	439,360,17
สหรัฐอเมริกา	17,151,763,120	42,031,033,310
แทนซาเนีย	1,064,207,980	1,719,625,931
อุซเบกิสถาน	-	534,696,584
วานาตู	13,107,913	21,827,924
เวเนซุเอลา	580,395,664	345,474,637
เวียดนาม	1,947,512,540	11,654,153,722
เยเมน	2,676,937,906	1,334,146,932
ยูโกสลาเวีย	613,609,643	144,274,974
แซมเบีย	3,811,839,854	4,047,211,559
ซิมบับเว	149,739,729	276,435,652

ที่มา : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ [Online] Available from :

www.dtn.moc.go.th

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก ค

- รายชื่อประเทศสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด
- รายชื่อประเทศสมาชิกกลุ่ม 77

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อประเทศสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

- | | | |
|-------------------------------|-----------------------|------------------------|
| 1. อัฟกานิสถาน | 31. จีบูติ | 61. มาลาวี |
| 2. แอลจีเรีย | 32. โดมินีกัน | 62. มัลดีฟส์ |
| 3. อังโกลา | 33. เอกวาดอร์ | 63. มาลี |
| 4. บาสมาส | 34. อียิปต์ | 64. มาเลเซีย |
| 5. บาห์เรน | 35. อิควาทอเรียล กินี | 65. มอลตา |
| 6. บังกลาเทศ | 36. เอรีเทรีย | 66. มอริเตเนีย |
| 7. บาร์เบโดส | 37. เอธิโอเปีย | 67. มอริเชียส |
| 8. เบลารุส | 38. กาบอง | 68. มองโกเลีย |
| 9. เบลีซ | 39. แคมเบีย | 69. โมร็อกโก |
| 10. เบนิน | 40. กานา | 70. โมซัมบิก |
| 11. ภูฏาน | 41. เกรนาดา | 71. พม่า |
| 12. โบลิเวีย | 42. กัวเตมาลา | 72. นามิเบีย |
| 13. บอตสวานา | 43. กินี | 73. เนปาล |
| 14. บรูไน | 44. กินี-บิสเซา | 74. นิการา กัว |
| 15. บูร์กินา ฟาโซ | 45. กายอานา | 75. ไนเจอร์ |
| 16. บุรุนดี | 46. ฮอนดูรัส | 76. ไนจีเรีย |
| 17. กัมพูชา | 47. อินเดีย | 77. โอมาน |
| 18. แคมเมอรูน | 48. อินโดนีเซีย | 78. ปากีสถาน |
| 19. เคนยา | 49. อิหร่าน | 79. ปาเลสไตน์ |
| 20. สาธารณรัฐแอฟริกากลาง | 50. อิรัก | 80. ปานามา |
| 21. ชาด | 51. จาเมกา | 81. ปาปัว นิวกินี |
| 22. ชิลี | 52. จอร์แดน | 82. เปรู |
| 23. โคลัมเบีย | 53. เคนยา | 83. ฟิลิปปินส์ |
| 24. โคลโมโรส | 54. คูเวต | 84. กาตาร์ |
| 25. คองโก | 55. ลาว | 85. รัวันดา |
| 26. โกตดิวัวร์ (ไอวอรี โคสต์) | 56. เลบานอน | 86. เซนต์ ลูเชีย |
| 27. คิวบา | 57. เลโซโท | 87. เซาโตเมและปรัสซิเป |
| 28. ไซปรัส | 58. ไลบีเรีย | 88. ซาอุดีอาระเบีย |
| 29. เกาหลีเหนือ | 59. ลิเบีย | 89. เซเนกัล |
| 30. สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก | 60. มาดากัสการ์ | 90. เซเชลส์ |

- | | | |
|--------------------|---------------------------|--------------------|
| 91. เซียร์รา ลีโอน | 99. ซีเรีย | 107. แทนซาเนีย |
| 92. สิงคโปร์ | 100. ไทย | 108. อุซเบกิสถาน |
| 93. โซมาเลีย | 101. โตโก | 109. วานาตู |
| 94. แอฟริกาใต้ | 102. ตรินิแดดและโตเบโก | 110. เวเนซุเอลา |
| 95. ศรีลังกา | 103. ตูนิเซีย | 111. เวียดนาม |
| 96. ชูदान | 104. เตอร์กเมนิสถาน | 112. เยเมน |
| 97. สุรินัม | 105. ยูกันดา | 113. ยูโกสลาเวีย * |
| 98. สวาซิแลนด์ | 106. สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ | 114. แซมเบีย |
| | | 115. ซิมบับเว |

* สถานะไม่แน่นอน เนื่องจากการแยกประเทศในปี ค.ศ.1992

ที่มา : <http://www.nam.gov.za/background/members.htm>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อประเทศกลุ่ม 77

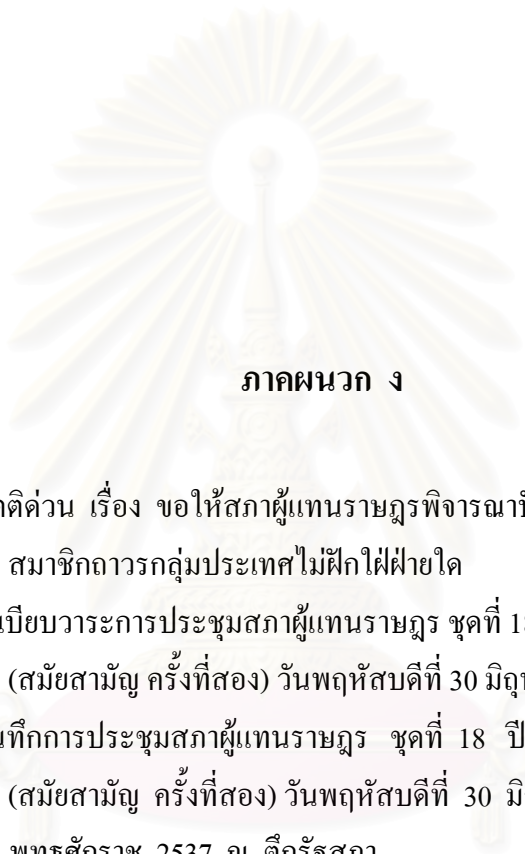
- | | | |
|-----------------------------|-------------------------------|---------------------|
| 1. อัฟกานิสถาน | 31. โกตดิวัวร์ (ไอวอรี โคสต์) | 61. จอร์แดน |
| 2. แอลจีเรีย | 32. คิวบา | 62. เคนยา |
| 3. อังโกลา | 33. ไชปรัส | 63. คูเวต |
| 4. อังติกัวและบาร์บิวดา | 34. เกาหลีเหนือ | 64. ลาว |
| 5. อาร์เจนตินา | 35. สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก | 65. เลบานอน |
| 6. บาฮามาส | 36. จิบูตี | 66. เลโซโท |
| 7. บาห์เรน | 37. โดมินิกา | 67. ไลบีเรีย |
| 8. บังกลาเทศ | 38. โดมินีกัน | 68. ลิเบีย |
| 9. บาร์เบโดส | 39. เอกวาดอร์ | 69. มาดากัสการ์ |
| 10. เบลีซ | 40. อียิปต์ | 70. มาลาวี |
| 11. เบนิน | 41. เอลซัลวาดอร์ | 71. มัลดีฟส์ |
| 12. ภูฏาน | 42. อิเควทอเรียล กินี | 72. มาลี |
| 13. โบลิเวีย | 43. เจริเทรีย | 73. มาเลเซีย |
| 14. บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา | 44. เอธิโอเปีย | 74. มอลตา |
| 15. บอตสวานา | 45. ฟิจิ | 75. หมู่เกาะมาร์แชล |
| 16. บราซิล | 46. กาบอง | 76. มอริเตเนีย |
| 17. บรูไน | 47. แกมเบีย | 77. มอริเชียส |
| 18. บูร์กินา ฟาโซ | 48. กานา | 78. ไมโครนีเชีย |
| 19. บุรุนดี | 49. เกรนาดา | 79. มองโกเลีย |
| 20. กัมพูชา | 50. กัวเตมาลา | 80. โมร็อกโก |
| 21. แคมเมอรูน | 51. กินี | 81. โมซัมบิก |
| 22. เคนยา | 52. กินี-บิสเซา | 82. พม่า |
| 23. สาธารณรัฐแอฟริกากลาง | 53. กายอานา | 83. นามิเบีย |
| 24. ชาด | 54. ไฮติ | 84. เนปาล |
| 25. ชิลี | 55. ฮอนดูรัส | 85. นิการากัว |
| 26. จีน | 56. อินเดีย | 86. ไนเจอร์ |
| 27. โคลัมเบีย | 57. อินโดนีเซีย | 87. ไนจีเรีย |
| 28. โครโมโรส | 58. อิหร่าน | 88. โอมาน |
| 29. คองโก | 59. อิรัก | 89. ปากีสถาน |
| 30. คอสตาริกา | 60. จาเมกา | 90. ปาเลา |

- | | | |
|------------------------------|----------------------|---------------------------|
| 91. ปาเลสไตน์ | 106. เซเนกัล | 121. ตรินิแดดและโตเบโก |
| 92. ปานามา | 107. เซเชลส์ | 122. ตูนิเซีย |
| 93. ปาปัว นิวกินี | 108. เซียร์รา ลีโอน | 123. เตอร์คเมนิสถาน |
| 94. ปารากวัย | 109. สิงคโปร์ | 124. ยูกันดา |
| 95. เปรู | 110. หมู่เกาะโซโลมอน | 125. สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ |
| 96. ฟิลิปปินส์ | 111. โชมเลีย | 126. แทนซาเนีย |
| 97. กาตาร์ | 112. แอฟริกาใต้ | 127. อุรุกวัย |
| 98. โรมานี | 113. ศรีลังกา | 128. วานาตู |
| 99. รัวันดา | 114. ซูดาน | 129. เวเนซุเอลา |
| 100. เซนต์คิตตส์และเนวิส | 115. สุรินัม | 130. เวียดนาม |
| 101. เซนต์ ลูเชีย | 116. สวาซิแลนด์ | 131. เยเมน |
| 102. เซนต์วินเซนต์เกรนาดีนส์ | 117. ซีเรีย | 132. ยูโกสลาเวีย * |
| 103. ซามัว | 118. ไทย | 133. แซมเบีย |
| 104. เซาโตเมและปรีสซิเป | 119. โตโก | 134. ซิมบับเว |
| 105. ซาอุดีอาระเบีย | 120. ตองกา | |

* สถานะไม่แน่นอน เนื่องจากการแยกประเทศในปี ค.ศ.1992

ที่มา : http://www.g77.org/main/gen_info_2.htm

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก ง

- ญัตติด่วน เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกถาวรกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด
- ระเบียบวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 18 ปีที่ 2 ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญ ครั้งที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ 30 มิถุนายน 2537
- บันทึกการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 18 ปีที่ 2 ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญ ครั้งที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2537 ณ ตึกรัฐสภา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(สำเนา)
เลขที่ ๑๒๙/๒๕๓๖ วันที่ ๑๒ ต.ค. ๒๕๓๖
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร

๑๒ ตุลาคม ๒๕๓๖

เรื่อง ขอเสนอญัตติด่วน เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกถาวรกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

กราบเรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร

เนื่องจากเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๓๖ ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกถาวรของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยสามารถแสวงหาทำที่ร่วมกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ อีก ๑๐๘ ประเทศ ในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

แต่การเป็นสมาชิกถาวรของกลุ่มประเทศดังกล่าว อาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจหรือผลกระทบในทางลบต่อประเทศอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในกลุ่มดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการร่วมมือกันทางการทหารกับประเทศไทย เช่น การซ้อมรบร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ

จึงเรียนมาตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๕ ข้อ ๓๓ เพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรร่วมกันพิจารณากำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าเป็นสมาชิกถาวรของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดดังกล่าวแล้วส่งให้คณะรัฐมนตรีรับไปดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ลงชื่อ) พลตำรวจเอก ประมาท อติเรกสาร ผู้เสนอ
(ประมาท อติเรกสาร)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสระบุรี

(ลงชื่อ) พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) สมมิตร สุนทรเวช ผู้เสนอ
(ชชาติชาย ชุณหะวัณ) (นายสมมิตร สุนทรเวช)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครราชสีมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร
(โปรดพลิก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ลงชื่อ) มนต์วี พงษ์พานิช ผู้เสนอ (ลงชื่อ) ร้อยตำรวจเอก เฉลิม อยู่บำรุง
 (นายมนต์วี พงษ์พานิช) (เฉลิม อยู่บำรุง)
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพฯ
 (ลงชื่อ) ชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ ผู้เสนอ
 (นายชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์)
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุตรดิตถ์

ผู้รับรอง (ผู้ตัดสินว่า เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกภาพ
 กลุ่มประเทศไม่มีฝักใฝ่ฝ่ายใด)

- | | |
|----------------------------|--------------------------------|
| ๑. นายปัญญา เกษทอง | ๖. นายจิรมิตร อุดมธรรมภักดิ์ |
| ๓. นายยุทธ อังกินันท์ | ๘. นายยุทธศิลป์ ราษฎร์กุล |
| ๕. พลตำรวจตรี วุฒิ สุกศล | ๖. นายไชยา พรหมา |
| ๗. นางปวีณา หงสกุล | ๘. นายบรรจง โมชิตจิรนนท์ |
| ๙. นายประสาท ตันประเสริฐ | ๑๐. นายทรงศักดิ์ ทองศรี |
| ๑๑. นายถวิล ฤกษ์หว่าน | ๑๒. นายไกรสิทธิ์ ไกรสิทธิ์พงศ์ |
| ๑๓. นายโสภณ เพชรสว่าง | ๑๔. นางอรดี สุกข์ศรี |
| ๑๕. นายสุรพล เกียรติไชยากร | ๑๖. นายกาชัย เรืองกาญจนเศรษฐ์ |
| ๑๗. นางวาณี หาญสวัสดิ์ | ๑๘. นายสุวิทย์ คุณภักดี |
| ๑๙. นายทรงธรรม ปัญญาดี | ๒๐. นายเชาวน์วัช สดลภา |

สำเนาถูกต้อง

B. Pongthong

(นายประยุทธ์ อักษรมัต)

หัวหน้าฝ่ายระเบียบวาระ กองการประชุม

สถาบันวิจัยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด่วนมาก
ที่ สบ ๑๐๐๘/พ ๑๓๘



สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ถนนอุทองใน กท ๑๐๓๐๐

๒๘ มิถุนายน ๒๕๓๗

ครั้งที่

เรื่อง การประชุมสภาผู้แทนราษฎร
เรื่อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
สิ่งที่ส่งมาด้วย เรื่องตามระเบียบวาระหมายเลข (๑) และเรื่องด่วนที่ ๓๘-๓๘

ด้วยประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้มีคำสั่งให้นัดประชุมสภาผู้แทนราษฎร
ชุดที่ ๑๘ ปีที่ ๒ ครั้งที่ ๑๕ (สมัยสามัญ ครั้งที่สอง) ในวันพฤหัสบดีที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๓๗
เวลา ๑๓.๓๐ นาฬิกา ณ ตึกรัฐสภา

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อทราบ และขอเชิญท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปประชุม
ตามกำหนดวันและเวลาดังกล่าวข้างต้น มีระเบียบวาระการประชุมดังได้แนบมาข้างท้ายนี้

ขอแสดงความนับถือ

Anong Pongpan

(ศาสตราจารย์ ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล)

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ระเบียบวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๑๘ ปีที่ ๒

ครั้งที่ ๑๕ (สมัยสามัญ ครั้งที่สอง)

วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๓๗

เรื่องที่ประธานจะแจ้งต่อที่ประชุม

- รับทราบผลการดำเนินการของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ตามรายงานของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาสาเหตุปัญหาหญิงบริการถูกฆาตกรรมที่ศาลากลางจังหวัดสงขลา และรายงานของคณะกรรมการการปกครองพิจารณาหาข้อเท็จจริงกรณีหญิงบริการถูกฆาตกรรมที่ศาลากลางจังหวัดสงขลา

รับรองรายงานการประชุม (ไม่มี)

ประทับตรา (ไม่มี)

เรื่องที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้ว (ไม่มี)

(โปรดพลิก)

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องด่วน

๑. ผู้ตัดสิน เรื่อง ขอให้สภาฯ พิจารณาแก้ไขปัญหาน้ำท่วมล้นคันและน้ำท่วมฉุ ในเขตรอบนอกฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครโดยเร่งด่วน
(นายอรุณผล สรสุชาติ และนายปวีธา สุวรรณทัต เป็นผู้เสนอ)
(ค้างมาจากการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๑๘ ปีที่ ๒ ครั้งที่ ๖ (สมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง) วันพฤหัสบดีที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๓๙)
๒. ผู้ตัดสิน เรื่อง ขอให้รัฐบาลได้ดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ
(นายวิสาร เตชะธีราวัฒน์ กับคณะ เป็นผู้เสนอ)
(ค้างมาจากการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๑๘ ปีที่ ๒ ครั้งที่ ๘ (สมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง) วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๓๖)
๓. ผู้ตัดสิน เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกภาพ กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด
(พลตำรวจเอก ประมวล อติเรกสาร กับคณะ เป็นผู้เสนอ)
๔. ผู้ตัดสิน เรื่อง การให้อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว
(นายพินิจ จันทรสุรินทร์ กับคณะ เป็นผู้เสนอ)
๕. ผู้ตัดสิน เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาแก้ไขปัญหาน้ำท่วม และน้ำท่วมฉุในเขตรอบนอกฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครและจังหวัด สมุทรปราการอย่างเป็นทางการ
(นายสมพร อิศวเหม กับคณะ เป็นผู้เสนอ)
(เรื่องคานาระเบียบวาระหมายเลข ๓ - ๕ เป็นเรื่องที่ค้างมาจากการประชุม สภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๑๘ ปีที่ ๒ ครั้งที่ ๑๐ (สมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง) วันพฤหัสบดีที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๓๖)

ฯลฯ

เรื่องที่เสนอใหม่

(ไม่มี)

เรื่องอื่นๆ

(ไม่มี)

Oha

กองการประชุม

โทร. ๒๕๕๑๑๒-๕

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๑๔ ปีที่ ๒
ครั้งที่ ๑๕ (สมัยสามัญ ครั้งที่สอง)
วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๗
ณ ตึกรัฐสภา

เริ่มประชุมเวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา

เมื่อครบองค์ประชุมแล้วศาสตราจารย์ มารุต บุนนาค ประธานสภาผู้แทนราษฎร ขึ้นบัลลังก์ และกล่าวเปิดประชุม
ก่อนที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอให้ที่ประชุมพิจารณาเรื่องตามระเบียบวาระการประชุม ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า พลตำรวจเอก ประมาท อติเรกสาร ผู้เสนอญัตติด่วน เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกถาวรกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (ในระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ ๓) ได้มีหนังสือขออนุญาตดังกล่าว

ที่ประชุมยินยอมให้ถอนได้

จากนั้น ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้เสนอให้ที่ประชุมพิจารณาเรื่องตามระเบียบวาระการประชุม คือ ระเบียบวาระเรื่องด่วน ตามลำดับ คือ
๑. ญัตติด่วน เรื่อง ขอให้สภาฯ พิจารณาแก้ไขปัญหาน้ำท่วมฉับพลันและน้ำท่วมขังในเขตรอบฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครโดยเร่งด่วน ซึ่ง นายอรรถพล สรสุชาติ และนายปรีชา สุวรรณทัต เป็นผู้เสนอ โดยประธานสภาผู้แทนราษฎรได้ปรึกษาที่ประชุมเพื่อขออนุญาตพิจารณาร่วมกันอีก ๓ ฉบับ คือ ญัตติตามระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ ๕ และญัตติในระเบียบวาระที่ ๕.๖๔ และ ๕.๖๑๒ ขึ้นมาพิจารณารวมกัน ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบ

ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้เสนอให้ที่ประชุมรวมพิจารณาญัตติจำนวน ๔ ฉบับ คือ

๑.๑ ญัตติด่วน เรื่อง ขอให้สภาฯ พิจารณาแก้ไขปัญหาน้ำท่วมฉับพลันและน้ำท่วมขังในเขตรอบนอกฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครโดยเร่งด่วน ซึ่ง นายอรรถพล สรสุชาติ และนายปรีชา สุวรรณทัต เป็นผู้เสนอ (ในระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ ๑)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑.๒ ผู้คัดค้าน เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาแก้ไขปัญหาน้ำท่วมฉับพลันและน้ำท่วมขังในเขตรอบนอกฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรปราการอย่างเป็นทางการถาวร ซึ่ง นายสมพร อัสวเหม กับคณะ เป็นผู้เสนอ (ในระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ ๘)

๑.๓ ผู้คัด เรื่อง ขอให้สภาพิจารณาเร่งให้รัฐบาลดำเนินการสงวนบึงพิบูลวัฒนาเพื่อรองรับน้ำป้องกันน้ำท่วม กรุงเทพมหานคร ซึ่ง นางเครือวัลย์ สมณะ กับคณะ เป็นผู้เสนอ (ในระเบียบวาระที่ ๘.๖๙)

๑.๔ ผู้คัด เรื่อง ขอให้สภาฯ พิจารณาแก้ไขปัญหาน้ำท่วมฉับพลันในจังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากฝนตกติดกัน ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ ซึ่ง นายพินิจ จันทรสมบูรณ์ เป็นผู้เสนอ (ในระเบียบวาระที่ ๘.๗๐๒)

เมื่อผู้เสนอผู้คัดทั้ง ๘ ฉบับได้แถลงเหตุผล ตามลำดับ มีสมาชิกฯ อภิปรายต่อมา นายวินมูหะมีคณอร์ มะทา รองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง ได้ดำเนินการประชุมต่อ โดยให้สมาชิกฯ อภิปรายต่อ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย (นายธานี ศักดิ์เศรษฐ์) ตอบชี้แจงจนได้เวลาพอสมควรแล้ว ที่ประชุมได้ลงมติให้ส่งผู้คัดตามระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ ๑ และผู้คัดในระเบียบวาระที่ ๘.๖๙ และ ๘.๗๐๒ ไปให้คณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาคำเนินการต่อไป และลงมติไม่ตั้งคณะกรรมการฯ ตามผู้คัดในระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ ๘

๒. ผู้คัดค้าน เรื่อง ขอให้รัฐบาลได้ดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่ง นายวิสาร เชชะธีราวัฒน์ กับคณะ เป็นผู้เสนอ (ในระเบียบวาระ เรื่องด่วนที่ ๒) โดยผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาผู้แทนราษฎรได้ปรึกษาที่ประชุมเพื่อขอให้ผู้คัดค้านทำนองเดียวกันอีก ๒ ฉบับ คือ ผู้คัดตามระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ ๘ และ ๓๖ ขึ้นมาพิจารณารวมกันไป ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบ

ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาผู้แทนราษฎรได้เสนอให้ที่ประชุมรวมพิจารณาผู้คัดจำนวน ๓ ฉบับ คือ

๒.๑ ผู้คัดค้าน เรื่อง ขอให้รัฐบาลได้ดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่ง นายวิสาร เชชะธีราวัฒน์ กับคณะ เป็นผู้เสนอ (ในระเบียบวาระ เรื่องด่วนที่ ๒)

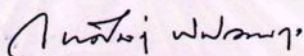
สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๒ ผู้ตัดสิน เรื่อง ให้รัฐบาลวางแผนหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาพืชผลการเกษตรภาคเหนือ เมื่อเปิดสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจไทย ลาว พม่าและจีน ในเรื่องคุณภาพและราคา เพราะของต่างประเทศมีคุณภาพดีกว่า ราคาถูกกว่า ซึ่ง นายณรงค์ นิยมไทย เป็นผู้เสนอ (ในระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ ๘)

๒.๓ ผู้ตัดสิน เรื่อง ขอให้รัฐบาลวางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อเปิดเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจไทย ลาว พม่า และจีน ซึ่ง นายประเทือง ปานลักษณ์ และ นายมนตรี คำนโพบูลย์ เป็นผู้เสนอ (ในระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ ๑๖)

เมื่อผู้เสนอผู้ตัดสินทั้ง ๓ ฉบับได้แถลงเหตุผล ตามลำดับ มีสมาชิก อภิปรายเข้ามา ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้ดำเนินการประชุมต่อ และให้สมาชิก อภิปราย นายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี (นายศุภชัย พานิชภักดิ์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศ (นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ) ตอบในแจ้งจนได้เวลาพอสมควรแล้ว ที่ประชุมได้ลงมติให้ส่งผู้ตัดสินทั้ง ๓ ฉบับไปให้คณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาคำเนินการต่อไป

เลิกประชุมเวลา ๑๙.๕๕ นาฬิกา



(ศาสตราจารย์ ไพจิตร พิพัฒน์กุล)

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

กองการประชุม

โทร. ๒๕๕๑๑๕-๖

โทรสาร ๒๕๕๑๑๒๒

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก จ

- การจัดองค์กรของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด
- โครงสร้างที่สำคัญของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด
- ตารางแสดงโครงสร้างของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด
- ประเทศเจ้าภาพการประชุมสุดยอดของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดองค์กรของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (The Non-Aligned Movement, NAM) มิได้เป็นองค์การระหว่างประเทศ จึงไม่มีการจัดโครงสร้างอย่างเป็นทางการในรูปของสถาบัน เนื่องจากประเทศสมาชิกเกรงว่าหากกลุ่มมีลักษณะเป็นสถาบันเกินไป จะทำให้ขาดความยืดหยุ่น และอาจทำให้สมาชิกบางประเทศใช้อิทธิพลครอบงำเพื่อผลประโยชน์ของตนเองได้ NAM ไม่มีสำนักงานเลขาธิการหรือองค์กรบริหารถาวร มีเพียงสำนักประสานงาน (Coordinating Bureau) ซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมทั้งหลายทั้งปวงของกลุ่ม

บทบาททำที่และการตัดสินใจของกลุ่มจะแสดงผ่านทางการประชุมสุดยอด ซึ่งจัดให้มีขึ้นทุก 3 ปี โดยระหว่าง 3 ปีนั้น จะมีการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ และการประชุมระดับรัฐมนตรีในปัญหาเฉพาะประเด็น เช่น รัฐมนตรีเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

การพิจารณาญัตติใด ๆ ในที่ประชุมสุดยอด จะไม่มีการอภิปรายถกเถียงกัน แต่ประธาน จะเตรียมร่างเอกสารการประชุมให้สมาชิกพิจารณาก่อน แล้วจึงใช้หลักความเห็นชอบอย่างเป็นทางการ ไม่ใช้การลงมติ ซึ่งหากไม่เห็นด้วย สมาชิก ๆ สามารถตั้งข้อสงวนไว้ก่อนได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างที่สำคัญของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

1. ประธาน (chairman) เป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก โดยประมุขของประเทศที่เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดจะดำรงตำแหน่งประธานของกลุ่ม จนกว่าจะมีการประชุมสุดยอดครั้งใหม่ จึงมีวาระการดำรงตำแหน่งเท่ากับครั้งละ 3 ปี ซึ่งตามประเพณีของ NAM สมาชิกมักสมัครใจเลือกประเทศที่มีความเหมาะสมเป็นเจ้าภาพการประชุม เพราะประธานมีภารกิจหน้าที่ในการดำเนินมาตรการทุกอย่างที่จำเป็น เพื่อสร้างและรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกส่วนใหญ่ โดยต้องไม่ใช่ตำแหน่งประธาน หากผลประโยชน์เพื่อประเทศของตน นอกจากนี้ NAM ยังได้ตั้งคณะทำงานขึ้นมา 1 ชุด ประกอบด้วยประธานกลุ่มในอดีต ประธานคนปัจจุบัน และว่าที่ประธานคนถัดไป เพื่อให้มีการนำมติที่ประชุมไปปฏิบัติให้เกิดผล และเพื่อให้สมาชิกมีการติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง

2. ที่ประชุมสุดยอดระดับประมุขของรัฐหรือรัฐบาล (conference of heads of state or government of Non – Aligned countries) เป็นหน่วยที่มีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุดของกลุ่ม จัดขึ้นทุก 3 ปี และมักมีการประชุมก่อนการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติสมัยสามัญประมาณ 1 เดือน

ก่อนการประชุมสุดยอดจะมีการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสและรัฐมนตรี เพื่อเตรียมการประชุม โดยแบ่งออกเป็นคณะกรรมการ 2 ชุด คือ คณะกรรมการด้านการเมือง และคณะกรรมการด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งคณะกรรมการทั้งสองจะเตรียมร่างเอกสารในการประชุมสุดยอดระหว่างการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส โดยประเทศเจ้าภาพจะเป็นประธานของทั้งสองชุดจนกว่าจะมีการเลือกประธานของแต่ละคณะกรรมการได้

ที่ประชุมสุดยอด จะเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ประมุขหรือตัวแทนของแต่ละประเทศสมาชิก ได้ปรึกษาหารือระดับทวิภาคีอย่างไม่เป็นทางการ

3. ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ (conference of foreign ministers of Non – Aligned countries) จัดขึ้นหลังการประชุมสุดยอด 18 เดือน ซึ่งไม่จำเป็นต้องจัดในประเทศที่เป็นเจ้าภาพการประชุมสุดยอด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการนำมติของที่ประชุมสุดยอดครั้งที่ผ่านมาไปปฏิบัติ เพื่อให้มีการอภิปรายกันในปัญหาเร่งด่วนที่เกิดขึ้น และเพื่อเตรียมการประชุมสุดยอดครั้งต่อไป

ก่อนการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศนี้ จะมีการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส เพื่อให้กลุ่มทำงานทั้งทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจและสังคม ได้มีการเสนอความคิดเห็นและรวบรวมเป็นมติต่าง ๆ เพื่อหาการสนับสนุนในการประชุมสุดยอดต่อไป

4. การประชุมระดับรัฐมนตรีสมัยพิเศษ (extraordinary ministerial meeting) จะมีการประชุมเป็นครั้งคราวตามคำแนะนำของสำนักประสานงาน เพื่อพิจารณาประเด็นปัญหาเฉพาะเรื่อง

5. การประชุมระดับรัฐมนตรี ก่อนการประชุมของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ (ministerial meetings in New York during the session of the United Nations General Assembly) มีการประชุมทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาประเด็นที่สำคัญต่อกลุ่ม ในระเบียบวาระการประชุมของสมัชชาใหญ่ ภายหลังการประชุมจะมีการออกแถลงการณ์สุดท้าย (final communique) เพื่อเป็นแนวทางให้สมาชิกในการประชุมสมัชชาใหญ่

6. สำนักประสานงาน (coordinating bureau) มีหน้าที่เตรียมการประชุมสุดยอดเตรียมประเด็นที่มีความสำคัญต่อกลุ่ม เพื่อการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานและประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม สำนักประสานงานมีการประชุมซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

6.1 ระดับรัฐมนตรีต่างประเทศหรือผู้แทนพิเศษของรัฐบาล ปีละ 1 ครั้ง หรือตามความจำเป็น

6.2 ระดับผู้แทนถาวรหรือเอกอัครราชทูตของประเทศ ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก โดยมีการประชุมเดือนละครั้ง ทั้งนี้เพื่อติดตามภารกิจและโครงการความร่วมมือต่าง ๆ ของกลุ่ม ให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และเพื่อเตรียมประเด็นสำคัญที่จะเข้าสู่การประชุมระดับที่สูงขึ้นไป

นอกจากนี้ สำนักประสานงานยังอาจจัดการประชุมอื่น ๆ อีก เช่น การประชุมระดับรัฐมนตรีในปัญหาเฉพาะเรื่อง โดยรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นจะเป็นผู้เข้าร่วมประชุม เช่น การประชุมเกี่ยวกับการสนทนาและสื่อสารมวลชน และการประชุมเกี่ยวกับความร่วมมือทางการประมง เป็นต้น

7. กลุ่มทำงานและกลุ่มที่เกี่ยวข้อง (the working groups, task forces, contact groups and committees) ตัวอย่างเช่น

- NAM high - level working group for the restructuring of the United Nations

- NAM working group for the restructuring of the Security Council

- NAM drafting groups on an agenda for peace :
 - NAM drafting group on UN imposed sanctions
 - NAM drafting group on preventive diplomacy and peace making
- NAM drafting group on post conflict peace building
- NAM drafting group on coordination
- NAM working group on human rights
- NAM working group on peace – keeping operations
- NAM working group on methodology
- NAM working group on disarmament
- Committee on Palestine

8. ประเทศผู้ประสานงานด้านโครงการปฏิบัติว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (coordinator countries of the action programme for economic cooperation)

9. คณะกรรมการประสานงานร่วม (joint coordinating committee : JCC) มีประธานของสำนักประสานงานของกลุ่ม และประธานของกลุ่ม G – 77 เป็นประธาน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

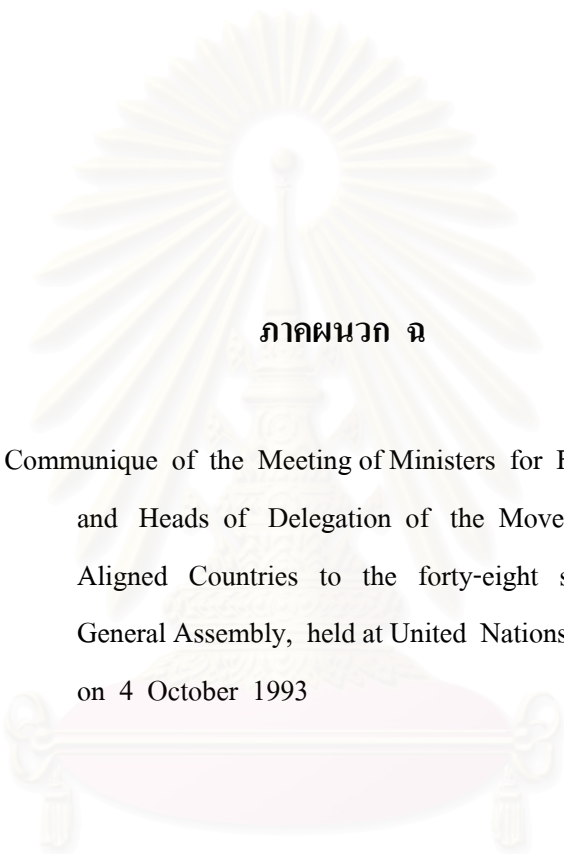
โครงสร้างของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด



ที่มา : http://www.igd.org.za/nam_documents/guide.html

ประเทศเจ้าภาพการประชุมสุดยอดของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

ครั้งที่ 1	เบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย	ระหว่างวันที่ 1-6 กันยายน ค.ศ.1961
ครั้งที่ 2	ไคโร ประเทศอียิปต์	ระหว่างวันที่ 5-10 ตุลาคม ค.ศ.1964
ครั้งที่ 3	ลูซากา ประเทศแซมเบีย	ระหว่างวันที่ 8-10 กันยายน ค.ศ.1970
ครั้งที่ 4	แอลเจียร์ ประเทศแอลจีเรีย	ระหว่างวันที่ 5-9 กันยายน ค.ศ.1973
ครั้งที่ 5	โคลอมโบ ประเทศศรีลังกา	ระหว่างวันที่ 16-19 สิงหาคม ค.ศ.1976
ครั้งที่ 6	ฮาวานา ประเทศคิวบา	ระหว่างวันที่ 3-9 กันยายน ค.ศ.1979
ครั้งที่ 7	นิวเดลี ประเทศอินเดีย	ระหว่างวันที่ 7-11 มีนาคม ค.ศ.1983
ครั้งที่ 8	ฮาราเร ประเทศซิมบับเว	ระหว่างวันที่ 1-7 กันยายน ค.ศ.1986
ครั้งที่ 9	เบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย	ระหว่างวันที่ 4-7 กันยายน ค.ศ.1989
ครั้งที่ 10	จาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย	ระหว่างวันที่ 1-6 กันยายน ค.ศ.1992
ครั้งที่ 11	คาตาเฮนา ประเทศโคลัมเบีย	ระหว่างวันที่ 18-20 ตุลาคม ค.ศ.1995
ครั้งที่ 12	เดอร์บัน ประเทศแอฟริกาใต้	ระหว่างวันที่ 2-3 กันยายน ค.ศ.1998
ครั้งที่ 13	กัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย	ระหว่างวันที่ 20-25 กุมภาพันธ์ ค.ศ.2003



ภาคผนวก ฉ

- Communique of the Meeting of Ministers for Foreign Affairs and Heads of Delegation of the Movement of Non-Aligned Countries to the forty-eight session of the General Assembly, held at United Nations Headquarters on 4 October 1993

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A/48/484
S/26552
English
Page 4

ANNEX

Communiqué of the Meeting of Ministers for Foreign
Affairs and Heads of Delegation of the Movement of
Non-Aligned countries to the forty-eighth session of
the General Assembly, held at United Nations
Headquarters on 4 October 1993

1. The Ministers for Foreign Affairs and Heads of Delegation of the Non-Aligned Countries to the Forty-Eighth Session of the General Assembly met in New York on 4 October 1993 to coordinate their positions and to consider joint action on issues of concern to the Non-Aligned Movement. The meeting was chaired by H.E. Mr. Ali Alatas, Minister for Foreign Affairs of the Republic of Indonesia.
2. The Ministers and Heads of Delegation noted with satisfaction the Report of the Chairman of the Non-Aligned Movement on the activities of the Movement since Indonesia assumed its Chairmanship in September 1992. They considered that those activities had contributed meaningfully towards implementing the decisions taken at the Tenth Summit and enhancing the important role of the Movement in international relations, as well as further promoting solidarity and unity among its members. In this regard, they reiterated the principles and objectives of the Movement and expressed their determination to build upon the positions identified in the Final Documents adopted by the Jakarta Summit.
3. The Ministers and Heads of Delegation considered the recent developments concerning the question of Palestine and took note of the momentous event of 13 September 1993. They regarded the signing of the Declaration of Principles on Interim Self-government Arrangements between the Palestine Liberation Organization and the government of Israel, as a positive step. In this regard, they reaffirmed that this step should lead expeditiously to a comprehensive, just and lasting solution on the basis of Security Council resolutions 242, 338 and 425, and the full withdrawal of Israel from all the occupied Arab territories, including Jerusalem. They remain unflinching in their resolve to support the Palestinian people in their quest to achieve their inalienable rights including their right to establish a sovereign independent State on their own national territory. They reaffirmed the permanent responsibility of the United Nations towards the question of Palestine and stressed the need for an effective and broad role of the United Nations in implementing the agreement and in providing all kinds of assistance to the Palestinian people.

/...

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. The Ministers and Heads of Delegation expressed their deep alarm at the continuing tragedy in Bosnia-Herzegovina. They called on the Security Council to fully implement all its resolutions including resolutions 770 on humanitarian assistance and 836 on UN safe areas in Bosnia-Herzegovina as a matter of urgency. They reaffirmed their condemnation of acts of aggression and the obnoxious practice of "ethnic cleansing" committed by Serbian and Croatian forces. They reiterated their support for all UN Security Council resolutions which uphold the sovereignty, independence and territorial integrity of the Republic of Bosnia-Herzegovina and reject the acquisition of territories by force. They supported the continuing peace efforts on the basis of the United Nations Charter, the relevant resolutions of the General Assembly and the Security Council as well as the London Peace Accords. In this regard, they underlined the need to respect Security Council resolutions demanding the cessation of hostilities.
5. The Ministers and Heads of Delegation noted with profound satisfaction that the multi-party negotiating forum in South Africa has scheduled 27 April 1994 as the date for the first democratic elections. They expressed the hope that it will lead to the establishment of a united, democratic and non-racial society in South Africa. However, the Ministers and Heads of Delegation expressed deep concern at the escalation of political violence in South Africa and in this regard they called upon the South African authorities to exercise their primary responsibility to maintain security for all their citizens. They welcomed the call by the President of the African National Congress, Mr. Nelson Mandela, to lift economic sanctions against South Africa. They also welcomed the decision of the O.A.U. Ad Hoc Committee on Southern Africa to recommend the lifting of the oil embargo after the establishment and commencement of the work of the Transitional Executive Council. The Ministers and Heads of Delegation also expressed support for Mr. Mandela's call for the international community to assist in the development of South Africa.
6. The Ministers and Heads of Delegation noted with appreciation the significant progress made since the Tenth Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned countries on the negotiations on Walvis Bay and the Offshore Islands, and welcomed the endorsement by the Negotiating Council for the reintegration of Walvis Bay and the Offshore Islands into Namibia and the agreement reached between the Governments of Namibia and South Africa respectively, to complete the reintegration process by 28 February 1994.
7. The Ministers and Heads of Delegation welcomed with satisfaction resolution 864 of the Security Council to put an embargo on arms and oil to UNITA for its continuation on the Angolan war and refusal to respect the people's will.

/...

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A/48/484
S/26552
English
Page 6

8. The Ministers and Heads of Delegation took note of the statement made by the Secretary of the General People's Committee for Foreign Liaison Bureau and International Cooperation of the Libyan Arab Jamahiriya on the development of the crisis between his country and France, United Kingdom and the United States. In this regard, they reiterated the position as reflected in the Final Documents adopted by the Jakarta Summit which welcomed Libya's acceptance of United Nations Security Council resolution 731 and called upon the parties concerned to refrain from escalation of the crisis, and seek to find a peaceful and just settlement in accordance with the norms of international law and the principles of the United Nations Charter.
9. The Ministers and Heads of Delegation welcomed the successful implementation of the peace process in Cambodia in accordance with the Paris Agreements. They were gratified by the successful elections conducted under the auspices of the United Nations Transitional Authority in Cambodia (UNTAC), and completion of the work of the elected Constituent Assembly with the promulgation of a new democratic constitution as well as formation of a new Government. They expressed their support to His Majesty King Norodom Sihanouk Varman in his efforts to unify the Cambodian people and bringing about national reconciliation.
10. The Ministers and Heads of Delegation expressed their solidarity with the people and Government of Nicaragua and called upon the main political forces to continue with their efforts towards a national dialogue in order to achieve the social and economic reconstruction of Nicaragua. They also invited the international community to maintain their support for Nicaragua in order to overcome their economic and political problems and to achieve, in peace, the consolidation of its democracy.
11. The Ministers and Heads of Delegation took note of the statement delivered by the Minister of Foreign Affairs of Cuba, particularly his comments regarding the issue of the economic, commercial and financial embargo carried out by the United States against Cuba. They reiterated their solidarity with the Republic of Cuba and reaffirmed the positions taken in that regard by the Heads of State or Government at the Jakarta Summit.
12. The Ministers and Heads of Delegation reiterated their conviction that, in the light of changing international conditions, the United Nations continues to provide the framework for effective cooperation and dialogue on the basis of the principle of sovereign equality among States. They emphasized that the United Nations, as the only universal multilateral forum, has a crucial role to play in the maintenance /...

สภานิติบัญญัติ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A/48/484
S/26552
English
Page 7

of international peace and security. They further reiterated their conviction that the Organization has a fundamental role to play in the establishment of a just and equitable system of international relations, on the basis of full respect for the principles enshrined in its Charter.

13. The Ministers and Heads of Delegation also emphasized the functions and powers of the General Assembly relevant to the maintenance of international peace and security, in accordance with the Charter, and expressed their determination to actively work in this regard.
14. The Ministers and Heads of Delegation expressed satisfaction at the effective role played by the Non-Aligned countries in the important negotiations conducted within the United Nations since the Tenth Summit. They expressed their conviction that the potential for cooperation and coordination within the Movement on the critical issues facing the international community, should be realized during the 48th Session of the General Assembly, with the aim of evolving common positions on questions of common interest and of promoting further the solidarity among its members. They considered that meetings of Non-Aligned countries during the 48th Session, both in Committees and at the Coordinating Bureau level, would be a positive contribution to that end.
15. The Ministers and Heads of Delegation expressed appreciation of the positive contribution made by the Non-Aligned countries during negotiations and discussions on the Report of the Secretary-General on "An Agenda for Peace" and reaffirmed that any implementation of the proposals contained therein should be based on the purposes and principles of the United Nations Charter. They took note of Resolution 47/120 and Resolution 47/120 B of the General Assembly and that, in that context, the Movement of the Non-Aligned countries has sought to ensure that the new challenges be addressed within the framework of the Charter provisions. In this regard, the Ministers and Heads of Delegation also reaffirmed that the members of the Movement would continue to maintain the position taken by the Non-Aligned countries regarding the principles of sovereignty, independence, territorial integrity and non-interference in the internal affairs of States in the implementation of the recommendations and in the negotiations that may be conducted in the future on the outstanding issues in the Report.
16. The Ministers and Heads of Delegation stressed the importance of continuing the work on the revitalization of the General Assembly in a comprehensive manner in order to allow it to fulfill its role, in accordance with the relevant provisions of the Charter, contribute to the maintenance of international peace and security, ensure
/...

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A/48/484
S/26552
English
Page 8

transparency, establish a balanced relationship between the General Assembly and the other principal organs of the United Nations, as well as accountability of the principal organs of the United Nations, in particular that of the Security Council, to the General Assembly. They also expressed their commitment for the Non-Aligned countries to continue to work constructively in the consideration of the revitalization process, similar to the intensive consultations in 1993 which led to the adoption of General Assembly Resolution 47/233 by consensus.

17. The Ministers and Heads of Delegation emphasized the importance of ensuring transparency and enhancing credibility of the Security Council and of also ensuring that the role of the Security Council conforms to its mandate as defined in the United Nations Charter.
18. The Ministers and Heads of Delegation, in the context of the democratization of the United Nations and bearing in mind the principle of sovereign equality of States, and having considered the report of the Secretary-General in response to resolution No. 47/62 in which member States - many of them Non-Aligned countries - had expressed the view that there should be a comprehensive review of the membership of the Security Council and related issues, emphasized that the matter should be considered further by the General Assembly at its 48th Session.
19. The Ministers and Heads of Delegation were of the view that a comprehensive review of peace keeping operations of the United Nations was a priority issue for the Movement of Non-Aligned countries, considering the increasing number, complexity and cost of these operations. They decided to entrust the Coordinating Bureau with the task of urgently addressing the issue, through an open-ended working group, in all its aspects as well as the possibility of wider participation of Non-Aligned countries in the discussion of this issue in the United Nations.
20. The Ministers and Heads of Delegation noted the coordinated participation of the members of the Movement States Parties to the Treaty of Non-Proliferation of Nuclear Weapons during the work of the First Preparatory Committee for the Review and Extension Conference of the NPT in 1995. They emphasized the need to continue to coordinate positions of members of the Movement in this regard, in accordance with the decision of the Jakarta Summit, particularly on the non-fulfillment by nuclear-weapon States of commitments undertaken in Article VI of the Treaty for nuclear disarmament within a time-bound framework, for according credible security assurances and for providing technical assistance to all non-nuclear states on a non-discriminatory, predictable and long-term basis. They called for a fresh appraisal of the various provisions of the Treaty in the light

/...

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A/48/484
S/26552
English
Page 9

of charges in the international situation. Recalling the decision taken at the Tenth Summit of the Non-Aligned countries, the Ministers and Heads of Delegation of States Parties to the Treaty endorsed the nomination of Ambassador Jayantha Dhanapala of Sri Lanka, a member of the Non-Aligned Movement, to the Presidency of the 1995 Conference.

21. The Ministers and Heads of Delegation welcomed the decisions taken by the nuclear-weapon states concerning the de facto moratoria on nuclear testing and their renewed commitment to work towards a comprehensive test ban. They endorsed the work of the Partial Test Ban Treaty Amendment Conference in seeking the discontinuance of all tests in all environments and for all time. They also endorsed the decision by the Conference on Disarmament to give its Ad Hoc Committee on a Nuclear Test Ban a mandate to negotiate such a ban. They further affirmed that the pursuit of this objective under the auspices of the Amendment Conference and the Conference on Disarmament is mutually supportive and complementary. They stressed the importance of the expeditious conclusion of a comprehensive nuclear test ban, in view of the contribution it can make to nuclear disarmament and to nuclear non-proliferation.
22. The Ministers and Heads of Delegation in reviewing the world economic situation and the status of international economic relations, underlined the continued validity of the assessment and conclusions outlined in the Final Documents of the Tenth Summit of the Non-Aligned Movement held in Jakarta and that of the Standing Ministerial Committee for Economic Cooperation (SMC) held in Bali in May 1993. They noted that the international economy had failed to achieve significant improvement over the past year and has continued to be characterized by a deepening economic malaise, continuing imbalances and pervasive uncertainties. They also noted that the persistent recession in the developed countries and continuing economic stagnation in many developing countries were stifling the development efforts of the developing countries. Noting the increasing recognition of the relationship between peace, security and development they reiterated their belief that the continuing bleak external environment could seriously undermine international peace, security and stability.
23. The Ministers and Heads of Delegation also stressed that such external macro-economic constraints severely affected the developing countries and thereby greatly exacerbated their external debt and debt service burdens and worsened the already inadequate external financial inflows. These constraints furthermore have negatively affected their terms of trade, the commodity export prices as well as their access to the markets and technology of the developed countries. Moreover, they noted with alarm the harsh impact of such an adverse environment

...

สถาบันวิจัยสันติภาพ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A/48/484
S/26552
English
Page 10

on the most vulnerable sectors of society, particularly in the developing countries, which subsist in severe poverty and were often afflicted by disease, illiteracy, hunger and starvation. Given that precarious situation, the Ministers and Heads of Delegation reaffirmed their strong belief that urgent measures and commitments must, of necessity, be directed towards resolving global development problems, particularly in the developing countries which also affect the interests of the developed countries.

24. Recognizing that piecemeal and ad-hoc approaches do not address fully world economic problems, the Ministers and Heads of Delegation considered that there was no alternative to a genuine and constructive dialogue for finding effective global solutions to these global problems. In this context, they called upon all developed and developing countries to jointly build upon the recent positive developments in the area of international economic cooperation and to demonstrate their political commitments for strengthening such cooperation for development.
25. The Ministers and Heads of Delegation considered that it was timely to engage in a constructive and meaningful dialogue between the North and the South. They stressed that such a dialogue should be conducted in response to the economic imperatives of mutual interests and benefits, genuine interdependence and shared responsibilities, and that it should be carried out in the context of the United Nations. This dialogue should be aimed at creating a just, equitable system of international economic relations in which the aspirations of every country for prosperity and development could be attainable. In this vein, they stressed the paramount importance of maintaining and strengthening the spirit of cooperation and partnership.
26. The Ministers and Heads of Delegation expressed their deep appreciation to the Chairman of the Non-Aligned Movement for his initiative in carrying out the decision of the Heads of State or Government of the member states manifested at the Tenth Summit in Jakarta to reactivate the North-South dialogue. They particularly welcomed his meeting with the Chairman of the Group of Seven in Tokyo last July to convey the Movement's new orientations and approaches with regard to the need to reactivate the North - South dialogue on international development issues. They noted the positive response of the Group of Seven to the developing countries' initiative for establishing a more constructive partnership and dialogue on issues of mutual interest. The Ministers and Heads of Delegation therefore pledged their commitment to build upon these significant and tangible steps toward a comprehensive dialogue on international economic and development issues, and considered the forthcoming International Conference on

/...

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A/48/484
S/26552
English
Page 11

Population and Development in Cairo, in 1994, as one of the opportunities for advancing towards the realization of this dialogue and partnership.

27. The Ministers and Heads of Delegation agreed to collaborate closely with the Group of 77 for the reactivation of North-South dialogue. They stressed the importance of projecting coordinated positions of the Non-Aligned Movement and the Group of 77 during the 48th Session of the General Assembly.
28. The Ministers and Heads of Delegation stressed that South-South cooperation is a vital vehicle for promoting development and also an integral element for attaining a new and equitable international economic order. In this context, they reiterated that it was imperative for the developing countries to further intensify economic cooperation among themselves through, *inter-alia*, the development of a more effective means of pooling their resources, expertise and experiences within the South itself. In this regard, they welcomed the endorsement of the proposal to establish the Joint Coordinating Committee (JCC) of the Non-Aligned Movement and the Group of 77 by the Eight Session of the Intergovernmental Follow-Up Coordinating Committee (IFCC-VIII), held in Panama, September 1993, and the convening of a joint meeting of an ad-hoc group of the Non-Aligned Movement and the Group of 77 in New York. Furthermore, they mandated the Chairman of the Coordinating Bureau of the Non-Aligned Movement in New York to work in close cooperation and consultation with the Chairman of the Group of 77 and, among other things, to take all necessary steps to operationalize the Joint Coordinating Committee including the formulation of the terms of reference of the Committee.
29. The Ministers and Heads of Delegation reiterated the need to strengthen the United Nations in the economic and social fields, so as to make it more responsive to the development needs of the developing countries. They stressed that the key issues of economic growth and development were global in nature and that the United Nations system was therefore the most appropriate forum for their deliberation and solution. They further reiterated their commitment to the guiding principles of the General Assembly resolution 45/264 and expressed their hope that the present impasse being experienced by the international community in reaching a consensus on the restructuring of the United Nations in the economic, social and related fields, would be expeditiously resolved without jeopardizing the development interests of the developing countries. In this context, they expressed their concern with the proposal which was aimed at reducing the participation and representation of the developing countries in the United Nations bodies particularly those pertaining to operational activities for development.

/...

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A/48/484
S/26552
English
Page 12

30. The Ministers and Heads of Delegation reiterated their firm commitment to participate actively in the World Summit for Social Development which will be held in Copenhagen in March 1995. They considered that the core issues to be addressed by the Summit: poverty, unemployment and social cohesion, are of crucial interest to the Non-Aligned countries. They therefore resolved to make every effort to assure the success of the said Conference.
31. The Ministers and Heads of Delegation welcomed the Vienna Declaration and Programme of Action of the World Conference on Human Rights and reaffirmed the relevant parts of the Final Documents of the Jakarta Summit.
32. The Ministers and Heads of Delegation noted the proposal of Egypt on the dates 26 - 31 May 1994 for the convening of the inter-Summit Ministerial Meeting of the Non-Aligned Movement in Cairo, Egypt.
33. The Ministers and Heads of Delegation of the Non-Aligned countries welcomed the admission of the Republic of Honduras and the Kingdom of Thailand as full members of the Movement; the participation of the Kyrgyz Republic as Observer; and of the Slovak Republic and the Czech Republic as Guests.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวประกายดาว ประสพศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2522 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับ 1 สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ.2542 ปัจจุบันทำงานที่ ฝ่ายบริการการบิน ท่าอากาศยานกรุงเทพ บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย